

**ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
(СЕО) ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО
І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2025 РІК**

**М.КРОПИВНИЦЬКИЙ
2024 РІК**

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
I. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування	6
1.1 Зміст і основні пріоритетні напрями документу	6
1.2 Зв'язок проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік з іншими документами державного планування	10
II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	16
2.1. Загальні відомості про область.....	16
2.2 Екологічна ситуація	17
2.2.1 Кліматичні умови території.....	17
2.2.2 Стан атмосферного повітря:	26
2.2.3 Водні ресурси.....	34
2.2.4 Земельні ресурси і ґрунти	48
2.2.5 Надра	53
2.2.6 Збереження біорізноманіття. Тваринний та рослинний світ Кіровоградської області та охорона флори і фауни.....	56
2.2.7 Лісові ресурси.....	60
2.2.8 Природні об'єкти Кіровоградської області	63
2.2.9 Утворення та накопичення відходів	69
2.2.10 Радіаційна безпека	73
2.3 Демографічна ситуація	73
2.3.1 Чисельність населення області.....	73
2.3.2 Статеві-вікова структура населення.....	74
2.3.3 Народжуваність населення області	76
2.3.4 Смертність населення області	77
2.3.5 Міграція населення області.....	78
2.4 Вплив забруднення довкілля на здоров'я людини	80
2.4.1 Фізичні фактори впливу на довкілля та здоров'я населення	80
2.4.2 Забруднення довкілля внаслідок військової агресії росії	81
2.4.3 Захворюваність населення	83
2.5 Охорона здоров'я.....	93
2.5.1 Ресурси охорони здоров'я	93
2.5.2 Показники медичного обслуговування дітей та підлітків	94
2.6 Прогноз екологічної ситуації	96
2.6.1 Кліматичний прогноз	96
2.6.2 Прогноз використання води на господарсько-питні потреби.....	98
2.6.3. Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення.....	100
2.6.4 Прогноз використання свіжої води на виробничі потреби.....	101
2.6.5 Сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами.....	101

2.6.6 Поводження з відходами. Прогноз утворення відходів у Кіровоградській області на період до 2030 року	103
2.7 Прогноз демографічної ситуації.	105
2.8 Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена	107
III. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу	118
IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області	120
V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля	127
VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення від реалізації програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік/у тому числі вторинних, кумулятивних, синергетичних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків/	133
VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік	153
VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив.....	160
IX. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	161
X. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля	168
XI. Резюме нетехнічного характеру інформації	168
Забезпечення доступу та врахування пропозицій і зауважень громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО	170
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	172

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Програма – Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік

Стратегія-2027 - Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки

СЕО - Стратегічна екологічна оцінка

ДДП - документи державного планування

ЦСРУ - Цілі сталого розвитку України

ОМС – органи місцевого самоврядування

МСБ - малий та середній бізнес

ДП - державне підприємство

ПрАТ - приватне акціонерне товариство

ПАТ - публічне акціонерне товариство

ГМЗ - гідрометалургійний завод

АЗПСМ - амбулаторія загальної практики-сімейної медицини

ЦПМСД - центр первинної медико-санітарної допомоги

ДФРР - державний фонд регіонального розвитку

ЦНАП - центр надання адміністративних послуг

ОТГ - об'єднана територіальна громада

ВООЗ - Всесвітня організація охорони здоров'я

ПЗФ - природно-заповідний фонд

ТПВ - тверді побутові відходи

ГДК - гранично допустима концентрація

СЗЗ - санітарно-захисна зона

ЗС - зона спостереження

ВСТУП

Стратегічна екологічна оцінка здійснюється відповідно до Порядку, визначеним Законом України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами).

СЕО – є систематичною та комплексною процедурою визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування (регіональних стратегій, планів заходів із реалізації регіональних стратегій, або програм) для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у ДДП звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження ДДП. Ця процедура тісно пов'язана із забезпеченням досягнення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року і дозволяє виявити, а іноді й скоригувати пріоритети розвитку регіону/громади у досить тривалій перспективі.

Метою СЕО - є недопущення суттєвої деградації компонентів довкілля, захист уразливих екосистем та населення від надмірного антропогенного впливу, що може бути як наслідком розміщення особливо небезпечних виробничих об'єктів, так і необґрунтованої локалізації певних видів діяльності у тих чи інших місцевостях.

СЕО - допомагає представникам органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, приймати рішення, ухвалювати обґрунтоване з екологічної точки зору рішення, що базується на об'єктивній інформації, отриманій з урахуванням консультацій із громадськістю та відповідальними державними органами. Ідея СЕО полягає в тому, щоб оцінювати ДДП на 5, 10, 15 років щодо можливості втілення їх із дотриманням принципу сталого розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог.

Результатом якісного проходження СЕО є - зменшення негативних та посилення позитивних наслідків реалізації майбутнього ДДП для навколишнього середовища та здоров'я населення.

I. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування

1.1 Зміст і основні пріоритетні напрями документу державного планування

Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік (далі - Програма) є документом державного планування, розроблений на підставі аналізу стану соціально-економічного розвитку області у 2024 році та з урахуванням факторів, пов'язаних із впливом збройної агресії російської федерації.

Методологічною основою розроблення Програми є:

Конституція України; Бюджетний кодекс України; Господарський кодекс України;

закони України: "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про засади державної регіональної політики" (із змінами), "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" (із змінами); "Про правовий режим воєнного стану" (із змінами);

постанови Кабінету Міністрів України: від 26 квітня 2003 року №621 "Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету" (із змінами); від 31 січня 2007 року №106 (із змінами) "Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм"; від 11 березня 2022 року № 252 "Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану" (із змінами).

Програма розроблена із урахуванням положень:

Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940);

Бюджетної декларації на 2025-2027 роки, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року №751;

Національної доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна", підготовленої та адаптованої для України у вересні 2017 року, та Глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, схвалених 25 вересня 2015 року державами – членами Організації Об'єднаних Націй;

плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 червня 2024 року №588-р;

основних прогнозних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2025-2027 роки, схвалених постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року №780;

Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 12 березня 2020 року №743 (із змінами).

У проєкті Програми враховані основні пріоритети галузевого і регіонального розвитку, визначені як на державному так і на регіональних рівнях та спрямовані на захист держави, на забезпечення сталого людського розвитку, з урахуванням впливу сучасних внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Проєкт Програми визначає:

мету, завдання та заходи, виконання яких передбачає координацію спільних дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств у співпраці з представниками бізнесу, науки та громадськості задля втілення в області у 2025 році єдиної державної політики щодо забезпечення стабільного соціально-економічного стану та створення належних умов для життєдіяльності населення;

пріоритетні напрями діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища, дотримання вимог екологічної безпеки та обов'язковості додержання екологічних нормативів у відповідності до вимог чинного законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема, Лісового, Водного та Земельного кодексів України, законів України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про природно-заповідний фонд України", "Про управління відходами" тощо.

Метою програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік є реалізація заходів, спрямованих на розвиток економіки регіону, створення сприятливих умов для ведення бізнесу та активізації інвестиційної діяльності, підвищення енергоефективності та енергоавтономності об'єктів житлово-комунального господарства, виробничого сектору і соціальної сфери, забезпечення сталого людського розвитку, шляхом покращення рівня життя населення області та створення безпечних умов для належної його життєдіяльності.

Проєкт Програми визначає основні завдання розвитку галузей (сфер діяльності) області, що відповідають стратегічним напрямам розвитку і заходам обласних цільових програм в умовах дії воєнного стану.

У проєкті Програми визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області на 2025 рік, а саме:

- ✓ посилення оборони, обороноздатності, безпекової спроможності;
- ✓ зміцнення економічної та фінансової стійкості, зокрема шляхом реалізації відповідних програм підтримки і стимулювання розвитку бізнесу, забезпечення продовольчої безпеки;
- ✓ протистояння російському енергетичному тероризму та забезпечення збереження і належного функціонування об'єктів енергетичної інфраструктури, розвиток альтернативних джерел енергозабезпечення;
- ✓ виконання соціальних програм і допомога людям, підтримка ветеранів, внутрішньо переміщених осіб і громадян, які опинилися у складних обставинах;

- ✓ створення належних безпечних умов для надання якісних, доступних адміністративних і публічних послуг, зокрема послуг освіти, охорони здоров'я та ін. з дотриманням безпекових вимог;
- ✓ відбудова зруйнованого, відновлення об'єктів житлової, соціальної, комунальної та логістичної інфраструктури;
- ✓ адаптація системи управління регіональним і місцевим розвитком до процедур і кращих практик ЄС.

Проект Програми складається із 5 розділів, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області на 2025 рік, що кореспондуються із стратегічними цілями Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, а саме:

- розвиток реального сектору економіки;
- розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення;
- сталий розвиток усіх територій;
- збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури.
- зменшення екологічного навантаження на довкілля;
- підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань.
- Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації.

Проект Програми містить:

- 1) аналіз стану соціально-економічного розвитку області за 2024 рік, з урахуванням дії воєнного стану;
- 2) основні проблеми на розв'язання, яких спрямовані завдання та заходи проєкту Програми;
- 3) пріоритетні завдання та заходи щодо розвитку галузей (сфери діяльності) на 2025 рік;
- 4) очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих на 2025 рік завдань та заходів;
- 5) основні показники економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік (додаток 1);
- 6) перелік обласних цільових програм, реалізацію яких передбачається здійснювати у 2025 році із залученням фінансування з обласного бюджету (додаток 2);
- 7) перелік інвестиційних проєктів, реалізацію яких планується здійснювати у 2025 році у реальному секторі економіки та інших сферах діяльності та передбачають створення робочих місць (додаток 3).

Виконання завдань та досягнення мети Програми буде забезпечено шляхом:

- 1) укладання та реалізації угод про співпрацю, меморандумів порозуміння із центральними органами виконавчої влади, іншими регіонами України, регіонами

і діаспорами іноземних держав, державними підприємствами, інвесторами, громадськими організаціями, організаціями роботодавців тощо;

2) врахування завдань та основних показників Програми під час формування:

пропозицій центральним органам виконавчої влади до програмних документів з питань регіонального, економічного і соціального розвитку України та Державного бюджету України, державних цільових програм;

місцевих програм економічного і соціального розвитку та відповідних місцевих бюджетів на 2025 рік;

обласних цільових програм;

3) залучення міжнародної технічної допомоги, міжнародних фінансових організацій, коштів державного, обласного та інших місцевих бюджетів, для вирішення актуальних питань розвитку економіки і соціальної сфери області та територіальних громад;

4) узгодження дій, пріоритетів, завдань і заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо розв'язання поточних проблем регіонального розвитку та досягнення довгострокових стратегічних цілей;

5) впровадження інвестиційних проєктів (програм) із залученням для цих цілей коштів з різних джерел фінансування;

6) залучення громадськості, підприємств, установ і закладів до участі у заходах щодо соціально-економічного розвитку області різних рівнів;

7) об'єднання зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу, громадських організацій на вирішенні завдань, заходів, проєктів і показників Програми;

8) проведення статистичних та науково-аналітичних досліджень щодо показників і проблематики регіонального та соціально-економічного розвитку області;

9) актуалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки та розробки Плану заходів до 2027 року (II етап) із реалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки;

10) здійснення Стратегічної екологічної оцінки до стратегічних та програмних документів області, зокрема, актуалізованої Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, Плану заходів до 2027 року (II етап) із реалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, проєкту програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік та ін.;

11) оновлення офіційного вебсайту обласної військової адміністрації та її структурних підрозділів інформаційно-аналітичними матеріалами щодо соціально-економічного розвитку області;

12) організація та проведення семінарів, робочих зустрічей, нарад, груп, засідань за круглим столом з актуальних питань регіонального розвитку, формування та виконання стратегічних і програмних документів з цих питань.

Ключові індикатори оцінки виконання запланованих завдань.

Реалізація визначених заходів забезпечить економічний і соціальний розвиток області, за рахунок збільшення:

індексу промислової продукції - на 3 % до попереднього року;

індексу сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств – на 15,2% до попереднього року;

індекс капітальних інвестицій – на 0,4% до попереднього року;

темпу зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) – на 1% до попереднього року;

темпу зростання (зменшення) обсягу експорту товарів – на 4,1% до попереднього року;

темпу зростання (зниження) середньомісячної заробітної плати штатних працівників – на 18,2% до попереднього року.

1.2 Зв'язок проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік з іншими документами державного планування

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку проєкт Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік враховує:

1) положення програмних документів, які діють на державному, регіональному рівнях, екологічної складової та узгоджується з стратегічними цілями, які визначені, зокрема:

а) Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженими Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697 (таблиця 1);

б) Національною доповіддю "Цілі сталого розвитку: Україна", підготовленою та адаптованою для України у вересні 2017 року, та Глобальними цілями сталого розвитку до 2030 року, схваленими 25 вересня 2015 року державами-членами Організації Об'єднаних Націй (таблиця 2);

в) Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940) (таблиця 3);

г) Стратегією національної безпеки України, , затвердженою Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020;

д) Стратегією людського розвитку, затвердженою Указом Президента України від 02 червня 2021 року № 225/2021;

е) Стратегією розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, затвердженою рішенням обласної ради від 12 березня 2020 року №743 (із змінами) (таблиця 4);

ж) діючими короткостроковими та середньостроковими галузевими державними та регіональними програмами;

з) з ключовими секторами економічного розвитку (таблиця 5);

2) пріоритетні завдання та заходи щодо реалізації завдань і заходів:

а) регіональних природоохоронних програм:

Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки (рішення обласної ради від 30 березня 2021 року №86);

Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки" (рішення обласної ради від 30 березня 2021 року №85);

обласної програми розвитку туризму у Кіровоградській області на 2022-2027 роки (рішення обласної ради від 03 грудня 2021 року № 209);

програми державного моніторингу у галузі атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська" (рішення обласної ради від 20 вересня 2022 року № 273);

обласної програми розвитку рибного господарства у Кіровоградській області на 2024-2027 роки (рішення обласної ради від 21 грудня 2023 року № 436);

б) обласної програми цивільного захисту Кіровоградської області на 2022-2027 роки, яка передбачає вирішення питань щодо захисту населення і навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (рішення обласної ради від 30 листопада 2021 року № 194);

в) обласної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, яка передбачає вирішення питань щодо популяризації здорового способу життя та фізичної реабілітації як важливої складової поліпшення якості та тривалості активного життя населення області, зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей кожного (з урахуванням гендерної рівності (стать, вікові особливості, фізичні можливості, вподобання видів спорту) (рішення обласної ради від 23 грудня 2021 року № 221);

г) програм, які передбачають вирішення окремих екологічних завдань та проведення заходів, щодо поліпшення стану довкілля в області, зокрема:

обласної програми розвитку агропромислового комплексу Кіровоградської області на 2024 – 2028 роки (рішення обласної ради від 21 грудня 2023 року № 416);

обласної цільової соціальної програми "Молодь Кіровоградщини" на 2021-2025 роки (рішення обласної ради від 17 червня 2021 року № 142).

Таблиця 1

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ
основних напрямів проєкту Програми економічного і соціального
розвитку Кіровоградської області на 2025 рік стратегічним цілям
державної екологічної політики визначених
"Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики
України на період до 2030 року"

Стратегічні цілі державної екологічної політики	Основні напрями проєкту Програми:				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської Федерації"
1	2	3	4	5	6
Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	+	++	+	++	+
Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	+	++	+	++	+
Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	+	+	+	++	+
Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	+	++	+	++	+
Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	+	+	+	+	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

"++" – основні напрями проєкту Програми добре узгоджені з стратегічними цілями державної екологічної політики;

"+" – основні напрями проєкту Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджені, проте існує потреба в тіснішому зв'язку на наступних етапах планування та/або на рівні заходів.

Таблиця 2

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ
основних напрямів проєкту Програми економічного і соціального
розвитку Кіровоградської області на 2025 рік Цілям сталого розвитку
України на період до 2030 року

Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року	Основні напрями проєкту Програми:				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства: (завдання 2.3.)	++	0	0	++	0
Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови: (завдання 6.1; 6.2;6.3;6.4 та 6.5)	0	0	++	++	0
Ціль 7. Доступна та чиста енергія: (завдання 7.2;7.3 та 7.4)	++	0	+	++	0
Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура: (завдання 9.1 та 9.2)	++	+	+	++	0
Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад: (завдання 11.5)	0	++	++	++	+
Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво: (завдання 12.4)	++	+	+	++	0
Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату: (завдання 13.1)		0	++	++	+
Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші: (завдання 15.1; 15.2 та 15.3)	0	0	0	++	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

"++" – основні напрями проєкту Програми добре узгоджені з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року;

"+" – основні напрями проєкту Програми та Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року принципово узгоджені, проте існує потреба в тіснішому зв'язку на наступних етапах планування та/або на рівні заходів;

"0" – основні напрями проєкту Програми взаємонеітральні з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року.

Таблиця 3

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ

основних напрямів проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік стратегічним цілям Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Стратегічні цілі Державної стратегії - 2027	Основні напрями проєкту Програми:				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Ціль І. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	++	++	++	++	++
Ціль ІІ. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	++	+	++	++	+
Ціль ІІІ. Розбудова ефективного багаторівневого врядування	+	+	+	+	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

"++" – основні напрями проєкту Програми добре узгоджені з стратегічними цілями Державної стратегії - 2027;

"+" – основні напрями проєкту Програми та стратегічні цілі Державної стратегії - 2027 принципово узгоджені, проте існує потреба в тіснішому зв'язку на наступних етапах планування та/або на рівні заходів.

Таблиця 4

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ

основних напрямів проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік стратегічним цілям Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки

Стратегічні цілі Стратегії - 2027	Основні напрями проєкту Програми:				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	7
Стратегічна ціль 1. "Конкурентоспроможна інноваційноспрямована"	++	+	+	+	+

1	2	3	4	5	7
економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації"					
Стратегічна ціль 2. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	++	++	+	+	++
Стратегічна ціль 3. "Сталий розвиток усіх територій"	+	+	++	++	++
Стратегічна ціль 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури"	+	+	+	++	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

"++" – основні напрями проєкту Програми добре узгоджені з стратегічними цілями Стратегії-2027;

"+" – основні напрями проєкту Програми та стратегічні цілі Стратегії-2027 принципово узгоджені, проте існує потреба в тіснішому зв'язку на наступних етапах планування та/або на рівні заходів.

Таблиця 5

Узгодженість напрямів проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік з ключовими секторами економічного розвитку

Сектори	Основні напрями проєкту Програми:				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Економіка й торгівля	x	x	x	x	
Промисловість та інфраструктура	x	x	x	x	
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	x	x	x	x	
Транспорт і дороги			x	x	
Екологія і природні ресурси	x	x	x	x	x
Освіта й молодь		x	x		
Здоров'я, соціальний захист, сім'я й дитина		x	x	x	x
Культура й туризм	x	x	x	x	
Обмін інформацією	x	x	x	x	x
Житлове будівництво, житлово-комунальне господарство	x	x	x	x	
Територіальний розвиток, земля й кадастр	x	x	x	x	

Позначка "x" використовується там, де присутня узгодженість, внесок або відповідний зв'язок

II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

2.1. Загальні відомості про область

Географічне розташування та транспортна доступність:

Кіровоградська область розташована в центральній частині України між р.Дніпро і р. Південний Буг і займає площу 24,6 тис кв. км (4,1% території України).

Відстань від м.Кропивницького до столиці, м.Києва:

залізницею – 392 км, автошляхом – 300 км.

Автомобільні дороги: Кіровоградську область перетинають автомобільні дороги міжнародного і національного значення:

автошляхи європейського значення Е-50 Ужгород - Тернопіль – Кропивницький - Донецьк - Довжанське та Е-584 Полтава – Кропивницький - Кишинів - Галац - Слобозія;

міжнародний Критський транспортний коридор № 9 Гельсінкі: Виборг – Санкт-Петербург–Псков – Москва – Калінінград – Київ – Любашівка/Роздільна – Кишинів – Бухарест – Димитровград-Александруполіс;

автодороги міжнародного значення (М-05 Київ-Одеса, М-13 Кропивницький – Платонове, М-22 Полтава – Олександрія, М-30 Стрий - Тернопіль - Кропивницький - Знам'янка - Дніпро - Донецьк - Дебальцеве);

автодороги національного значення (Н-01 Київ – Знам'янка, Н-08 Бориспіль – Дніпро – Запоріжжя – Маріуполь, Н-14 Олександрівка – Кропивницький – Миколаїв, Н-23 Кропивницький – Кривий Ріг – Запоріжжя, Н-24 Благовіщенське – Миколаїв).

Протяжність області з півночі на південь становить майже 148 км, із заходу на схід – 335 км.

Населення:

Наявне населення області (за останніми статистичними даними) **на 01 січня 2022 року склало 903,7 тис. осіб** (2,2 % населення України), у тому числі: міське – 575,9 тис. осіб, сільське – 327,8 тис. осіб. На кожний квадратний кілометр території області припадає 36,7 особи.

Кількість адміністративно-територіальних одиниць:

		Обласна рада	1
Районів	4	Районних рад	4
Районів у містах	2	Районних рад у містах	2
Міст	12	Міських рад	12
Селищ	43	Селищних рад	16
Сільських населених пунктів	974	Сільських рад	21
Усього - 1027 населених пунктів		Усього – 56 місцевих рад	

Природно-географічні умови:

Область розташована у центральній частині України, на півдні Придніпровської височини, у межах річки Дніпра та Південного Бугу, на межі лісостепу та степу.

По території області протікають 1599 річок, найбільші з них: Інгулець, Інгул, Синюха, Дніпро

Межує з областями: Вінницькою, Дніпропетровською, Миколаївською, Одеською, Полтавською, Черкаською.

На території області виявлено понад 390 родовищ різноманітних корисних копалин, з яких 338 враховані державним балансом України. Мінерально-сировинна база складається:

58% – сировина для виробництва будівельних матеріалів;

16% – паливно-енергетичні корисні копалини (буре вугілля, горючі сланці, уранові руди);

26% – руди чорних, кольорових та рідкісних металів, а також питні, технічні та мінеральні підземні води.

2.2 Екологічна ситуація

2.2.1 Кліматичні умови території.

Кіровоградська область розташована в центральній частині України і має помірно-континентальний клімат.

Основні характеристики клімату Кіровоградської області включають:

1. Зима (грудень, січень, лютий): Середня температура від -5°C до -7°C . Сніг часто випадає в цьому періоді, і сніговий покрив може триматися декілька тижнів або більше. Мінімальні температури можуть спускатися до -20°C і навіть нижче.

2. Весна (березень, квітень, травень): Середня температура починає підніматися, коли дні стають довшими. Весняні опади можуть бути дощем або мокрим снігом.

3. Літо (червень, липень, серпень): Літні місяці в Кіровоградській області характеризуються теплими та спекотними днями. Середня температура влітку зазвичай становить близько $+25^{\circ}\text{C}$, але може перевищувати $+30^{\circ}\text{C}$. Літні опади розподілені нерівномірно, і можуть бути грози та дощі.

4. Осінь (вересень, жовтень, листопад): Осінь характеризується похолоданням, але температура ще досить комфортна в вересні. У жовтні і листопаді температура починає спадати, і можливі перші заморозки. Найбільше опадів в області припадає на весну, але дощі можливі протягом усього року. Середньорічна кількість опадів варіює від року до року, але в середньому складає близько 550-600 мм на рік.

Клімату Кіровоградщини властиві небезпечні явища погоди – такі, як сильні зливи, град, ожеледь, пилові бурі та суховії, можуть бути характерними для степової зони. Сильні дощі можуть спричиняти затоплення, особливо в районах з поганим стоком води. Перевищення нормальних опадів може призвести до повеней. Взимку можливі ожеледиці, які ускладнюють рух та можуть призвести

до обриву ліній електропередач та інших комунікацій. Весняні і осінні суховії можуть супроводжуватися сильними вітрами зі швидкістю від 25 до 30 м/с, що може викликати руйнування будівель, перебої в роботі енергопостачання та інші проблеми.

За кліматичну норму, що сформована для періоду 1961-1990 років (період рекомендований Всесвітньою метеорологічною організацією для моніторингу зміни клімату) середня річна температура становила 8,3°C, найнижча вона у січні – -7,9°C, найвища – у липні – +26,7°C дані наведено у таблиці 6.

Таблиця 6

Основні кліматичні показники за період 1961-1990 роки

Показник	Місяць											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Середня температура, місяця(°C)	-4,8	-4,2	0,9	9,3	15,3	18,8	20,8	19,9	14,9	8,3	2,2	-2,2
Середньомісячна за мінімальними температурами, °C	-7,9	-7,3	-2,9	3,7	9,1	12,9	14,6	19,6	8,8	3,4	-0,9	-4,8
Середньомісячна за максимальними температурами, °C	-1,9	-1	4,7	14,5	21,2	24,7	26,7	26,2	20,7	13,3	5,3	0,2
Мінімальна температура місяця, °C	-18,6	-17,5	-11,6	-2,5	2,2	6,8	9,9	8	1,9	-4	-9,4	-15,2
Максимальна температура місяця, °C	5,8	6,4	14,2	22,8	28,9	30,7	32,7	33	27,9	22	13,6	7,3
Кількість опадів, (мм)	29,1	26,2	25	32,3	38,7	54,8	59,3	38,7	35	24,8	30,9	31,5
Кількість днів із морозами (од.)	18	17	17	5	0	0	0	0	0	6	11	16
Кількість днів із дощем (од.)	7	7	8	10	10	10	8	7	8	8	12	10
Кількість днів зі снігом (од.)	13	13	8	1	0	0	0	0	0	1	5	11
Кількість днів із грозою (од.)	0	0	0	1	3	6	5	3	1	0	0	0
Середня дальність видимості, км	6,1	6,6	7,5	9,1	10,6	10,9	10,9	10,4	9,6	8,3	6,3	5,8
Середня швидкість вітру, м/с	4,3	4,6	4,4	4,1	3,8	3,4	3,3	3,3	3,5	3,6	4,1	4,2

На Кіровоградщині за погодою спостерігають 6 метеостанцій, метеорологічна обсерваторія та авіаційна метеостанція. Кліматичні або ж метеорологічні спостереження проводяться кожні 3 години, безперервно й за

будь-якої погоди. Метеостанції розташовані в містах Гайвороні, Новомиргороді, Помічній, Бобринці, Долинській, Знам'янці, Світловодську (Світловодської ГМО) та в Кропивницькому (АМСЦ Кропивницький) (таблиця 7).

Таблиця 7

Основні кліматичні показники, які зафіксовані на метеостанціях, розташованих на території Кіровоградської області за період з січня по вересень 2024 року

Місяць	Середня температура	Максимальна температура	Мінімальна температура	Середня швидкість вітру	Кількість опадів усього	Максим. глибина снігу	Роза вітрів
1	2	3	4	5	6	7	8
м.Кропивницький							
01.2024	-1.6 °	+8.8°	-15.1°	4.4 м/с	46.3 мм	13 см	
02.2024	+3.5 °	+10.9°	-4.5°	4.4 м/с	24.3 мм	0.7 см	
03.2024	+4.7 °	+23.2°	-6.2°	3.8 м/с	53.7 мм	7 см	
04.2024	+14.4 °	+28.1°	+1.6°	3.7 м/с	52.1 мм	-	
05.2024	+16.2 °	+29.4°	+3.4°	3.7 м/с	5.8 мм	-	
06.2024	+22.7 °	+32.4°	+12.8°	3.4 м/с	17.2 мм	-	
07.2024	+26.1 °	+38.6°	+15.2°	3.3 м/с	3.1 мм	-	
08.2024	+24.3 °	+35.7°	+11.8°	3.2 м/с	12 мм	-	
09.2024	+21 °	+33.2°	+9.4°	4.5 м/с	8.5 мм	-	
м.Знам'янка							
01.2024	-2.1 °	8.9°	-16°	3 м/с	0 мм	-	
02.2024	+2.9 °	11.2°	-3.9°	2.9 м/с	0 мм	-	
03.2024	+4.1 °	23.3°	-5.4°	2.3 м/с	0 мм	-	
04.2024	+14.1 °	27.4°	-0.1°	2.6 м/с	0 мм	-	
05.2024	+15.6 °	27.9°	3.7°	2.4 м/с	0 мм	-	
06.2024	+23.1 °	31.2°	14.7°	2.1 м/с	0 мм	-	
07.2024	+25 °	35.6°	13.9°	1.8 м/с	0 мм	-	
08.2024	+23.5 °	35.1°	11.5°	1.8 м/с	0 мм	-	
09.2024	+20.1 °	31.8°	9.1°	2.5 м/с	0 мм	-	
м.Світловодськ							
01.2024	-1.5 °	+8.2°	-14.6°	3.2 м/с	49.8 мм	10 см	
02.2024	+2.8 °	+12.6°	-4.2°	3.2 м/с	42.3 мм	4 см	
03.2024	+4.9 °	+23.9°	-4.2°	2.6 м/с	47.8 мм	2 см	
04.2024	+13.8 °	+25°	+2°	2.5 м/с	36.9 мм	-	
05.2024	+16.3 °	+28.9°	+3.8°	2.3 м/с	11.6 мм	-	
06.2024	+22.9 °	+32°	+15.7°	1.9 м/с	49.8 мм	-	
07.2024	+25.9 °	+35.5°	+15.6°	2.2 м/с	9.2 мм	-	
08.2024	+24 °	+34.7°	+12.4°	2 м/с	6.2 мм	-	
09.2024	+20.3 °	+32.6°	+9.4°	2.6 м/с	23.6 мм	-	
м.Бобринець							
01.2024	-1.1 °	9.6°	-14.3°	2.8 м/с	0 мм	-	
02.2024	+3.7 °	12.8°	-5.5°	2.9 м/с	0 мм	-	
03.2024	+4.8 °	22.8°	-5.3°	2.5 м/с	0 мм	-	
04.2024	+14.6 °	28.2°	-1.1°	2.8 м/с	0 мм	-	
05.2024	+15.9 °	28.4°	1.3°	2.5 м/с	0 мм	-	
06.2024	+22.6 °	32.9°	13.1°	2 м/с	0 мм	-	
07.2024	+26.2 °	37.8°	14.9°	1.9 м/с	0 мм	-	
08.2024	+24.4 °	35.3°	10.5°	2 м/с	0 мм	-	
09.2024	+20.7 °	32.7°	9°	2.8 м/с	0 мм	-	
м.Гайворон							
01.2024	-0.9 °	10°	-15.8°	2 м/с	0 мм	-	
02.2024	+5.2 °	14.2°	-3.4°	2.3 м/с	0 мм	-	

1	2	3	4	5	6	7	8
03.2024	+5.4 °	24.2°	-5.4°	2 м/с	0 мм	-	
04.2024	+13.4 °	27.2°	3	1.7 м/с	0 мм	-	
05.2024	+15.7 °	28.6°	0.4°	1.5 м/с	0 мм	-	
06.2023	+21.8 °	31.6°	11.2°	1.4 м/с	0 мм	-	
07.2024	+24.8 °	37.9°	12.9°	1.3 м/с	0 мм	-	
08.2024	+23.7 °	35°	11°	1.2 м/с	0 мм	-	
09.2024	+19.8 °	32.4°	6.4°	1.7 м/с	0 мм	-	
м.Долинська							
01.2023	-1.6 °	7.2°	-16.7°	2.7 м/с	0 мм	-	
02.2023	+3.2 °	11.3°	-3.5°	3.5 м/с	0 мм	-	
03.2023	+4.6 °	23.3°	-7.4°	3.2 м/с	0 мм	-	
04.2023	+14.4 °	27.8°	0.4°	3.1 м/с	0 мм	-	
05.2023	+15.7 °	28.2°	1.5°	3 м/с	0 мм	-	
06.2023	+22.4 °	32.8°	12.8°	2.7 м/с	0 мм	-	
07.2024	+25.8 °	36.2°	13°	2.5 м/с	0 мм	-	
08.2024	+23.9 °	34.6°	9.8°	2.4 м/с	0 мм	-	
09.2024	+20.9 °	31.2°	10.2°	3.4 м/с	0 мм	-	
м.Помічна							
01.2024	-1.7 °	8.9°	-15.4°	3.3 м/с	0 мм	-	
02.2024	+3.8 °	12.3°	-3.7°	3.3 м/с	0 мм	-	
03.2024	+4.5 °	22.2°	-4.9°	3.1 м/с	0 мм	-	
04.2024	+14.1 °	26.9°	1.5°	2.8 м/с	0 мм	-	
05.2024	+15.5 °	28.1°	5°	2.6 м/с	0 мм	-	
06.2024	+22 °	31.7°	13.3°	2.3 м/с	0 мм	-	
07.2024	+25.3 °	36.5°	14.6°	2.1 м/с	0 мм	-	
08.2024	+23.7 °	34.2°	11.8°	2 м/с	0 мм	-	
09.2024	+20.2 °	31.2°	8.8°	2.7 м/с	0 мм	-	
м.Новомиргород							
01.2024	-1.8 °	9.1°	-16.5°	3 м/с	0 мм	-	
02.2024	+3.4 °	11.8°	-4.3°	3.1 м/с	0 мм	-	
03.2024	+4.3 °	23.4°	-5.6°	2.6 м/с	0 мм	-	
04.2024	+13.3 °	27.2°	0.1°	2.3 м/с	0 мм	-	
05.2024	+15.2 °	27.5°	1.5°	2.2 м/с	0 мм	-	
06.2024	+21.4 °	32.1°	11.3°	1.8 м/с	0 мм	-	
07.2024	+24.5 °	36.8°	12.5°	1.9 м/с	0 мм	-	
08.2024	+22.7 °	35.2°	9.7°	1.8 м/с	0 мм	-	
09.2024	+20.1 °	31.4°	7.6°	2.8 м/с	0 мм	-	

За даними, які зафіксовані на метеостанціях відбувається стійке підвищення температури повітря (максимальної, мінімальної, середньої) у всі сезони протягом 2024 року.

На основі таблиць 6 та 7 здійснено порівняльний аналіз кліматичних показників для Кіровоградської області за період 1961-1990 років порівняно з даними за січень-вересень 2024 року, який свідчить про зміни у кліматі Кіровоградської області.

Середня температура протягом січня-вересня 2024 року підвищувалася порівняно з кліматичною нормою 1961-1990 років, зокрема:

січень: середня температура підвищилась з -4,8 °С (кліматична норма 1961-1990 років) до -2,1 °С (у січні 2024 року);

лютий: з -4,2 °С до +5,2 °С (у лютому 2024 року);

березень: з +0,9 °С до +5,4 °С. (у березні 2024 року);

квітень: з +9,3 °С до +14,6 °С (у квітні 2024 року);

травень: з +15,3 °С до +16,3 °С (у травні 2024 року);

червень: з +18,8 °C до +23,1 °C (у червні 2024 року);
липень: з +20,8 °C до +26,2 °C (у липні 2024 року);
серпень: з +19,9 °C до +24,4 °C (у серпні 2024 року);
вересень: з +14,9 °C до +21 °C (у вересні 2024 року).

Загалом, середні температури у всіх місяцях, особливо в зимовий і весняний періоди, помітно зросли.

Мінімальні та максимальні температури

Мінімальна температура в січні підвищилася з -18,6 °C (кліматична норма 1961-1990 років) до -16,7 °C (у січні 2024 року).

Максимальна температура в липні зросла з +32,7 °C (кліматична норма 1961-1990 років) до +38,6 °C (у липні 2024 року).

Це свідчить про загальне потепління, зокрема в літній період, яке може бути пов'язане зі змінами в глобальному кліматі.

Кількість опадів

Кількість опадів за 2024 рік показує значні коливання порівняно з кліматичною нормою 1961-1990 років, зокрема:

січень: 49,8 мм порівняно з 29,1 мм (кліматична норма 1961-1990 років);

лютий: 42,3 мм порівняно з 26,2 мм;

березень: 53,7 мм порівняно з 25 мм;

травень: 11,6 мм порівняно з 38,7 мм;

липень: 9,2 мм порівняно з 59,3 мм;

серпень: 12 мм порівняно з 38,7 мм;

вересень: 8,5 мм порівняно з 35 мм.

Найбільша кількість опадів зафіксована в березні (53.7 мм) та квітні (52.1 мм), що може свідчити про вологу весну. Липень та серпень показують аномально низькі показники опадів, що вказує на посуху.

Загалом, в 2024 році кількість опадів у січні та березні значно зросла, тоді як у лютому залишилася на рівні 1961-1990 років.

Кількість днів із морозами та опадами

Кількість днів із морозами зменшилась. Наприклад, у січні з 18 днів кліматична норма 1961-1990 років) до 8 днів (2024 році).

Кількість днів із дощем в середньому залишилась на схожому рівні, але зменшилась кількість днів зі снігом, що може свідчити про зміни в характері зимових опадів.

Середня швидкість вітру: від 3,3 м/с до 4,6 м/с (кліматична норма 1961-1990 років) варіювалася від 3.2 м/с (серпень 2024 року) до 4.4 м/с (січень та лютий 2024 року).

Швидкість вітру в межах норми. Вітри мали помірну силу протягом року.

Висновки:

Потепління: Спостерігається загальне потепління, особливо в зимові та весняні місяці.

Зміна погодних умов: Зменшення кількості днів із морозами може свідчити про зміни в кліматичному режимі регіону. Кількість опадів у 2024 році виявляється нерегулярною, з надзвичайно низькими значеннями в травні, липні та серпні. Це може свідчити про зміни в атмосферних умовах, які вплинули на розподіл опадів.

Сезонні зміни: Літо стало спекотнішим, з підвищенням максимальних температур.

Значний вітровий режим: Стабільні вітрові умови вказують на можливість впливу вітру на агрокліматичні умови.

Загалом, на основі наведених даних можна зробити висновок, що клімат Кіровоградської області зазнав певних змін протягом останніх десятиліть, і погодні умови у 2024 році були спекотнішими порівняно із середніми значеннями за кліматичною нормою 1961-1990 років.

Цей аналіз підкреслює важливість моніторингу кліматичних змін для розуміння майбутніх тенденцій в агрономії, екології та соціальному плануванні в регіоні.

Зміна клімату на території Кіровоградської області.

До основних потенційних негативних наслідків зміни клімату, що можуть проявлятися у територіальних громадах області належать: тепловий стрес; підтоплення; зменшення площ та порушення видового складу міських зелених зон; стихійні гідрометеорологічні явища; зменшення кількості та погіршення якості питної води; зростання кількості інфекційних захворювань та алергійних проявів; порушення нормального функціонування енергетичних систем області.

Зокрема:

Тепловий стрес: Збільшення середньорічної температури може призвести до збільшення теплового стресу для населення. Це може вплинути на здоров'я людей, особливо дітей та літніх людей, і зробити певні галузі, наприклад, сільське господарство, менш продуктивними.

Підтоплення: Зміни клімату можуть спричинити збільшення кількості опадів та рівень води в річках, що може призвести до підтоплення населених пунктів області. Це може завдати значних збитків інфраструктурі та призвести до евакуації населення.

Зменшення площ та порушення видового складу міських зелених зон: Збільшення температур та зміни в режимі опадів можуть призвести до засух та знищення рослинності у населених пунктах області. Це може погіршити якість життя населення та загрожувати біорізноманіттю та впливати на екологічний баланс та якість повітря.

Стихійні гідрометеорологічні явища: Зміни в кліматі можуть призвести до більшого ризику стихійних природних лих, таких як зливи, сильні вітри, пилові бурі та суховії. Це може завдати значних збитків містам та сілам.

Зменшення кількості та погіршення якості питної води: Зміни в кліматі можуть вплинути на доступність та якість джерел питної води, що може призвести до проблем з постачанням чистої води для населення. Засухи можуть

зменшити запаси прісної води, а зміни в режимі опадів можуть вплинути на якість води в річках та озерах.

Зростання кількості інфекційних захворювань та алергійних проявів: Зміни в кліматі можуть вплинути на поширення інфекційних захворювань, а також сприяти алергічним реакціям через збільшення розповсюдження алергенів.

Порушення нормального функціонування енергетичних систем: Зміни в кліматі можуть впливати на роботу енергетичних систем, зокрема на виробництво та передачу електроенергії. Стихійні явища, такі як урагани або зливи, можуть призвести до перебоїв в енергопостачанні та інших проблем.

Внаслідок збройної агресії російської федерації проти України значних руйнівних наслідків зазнали і продовжують зазнавати енергетична, соціальна, житлово-комунальна та логістична інфраструктура в усіх регіонах України. Все це спричиняє значні загоряння та призводить до забруднення атмосферного повітря небезпечними речовинами. Наказом Міндовкілля від 13 квітня 2022 року № 175 затверджена Методика, за якою розраховуватимуть обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану, а також розмір завданої такими викидами шкоди.

Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 (із змінами) визначено, що глобальна зміна клімату - одна з найгостріших екологічних проблем, що стоїть перед людством та впливає на всі сфери життя людини (насамперед на сферу охорони здоров'я, соціальну сферу, міграцію, економіку, інфраструктуру).

Згідно з прогнозами провідних міжнародних наукових центрів з дослідження клімату, протягом наступного століття температура підвищиться на 2-5 °С. Такі темпи глобального потепління можуть спричинити серйозні кліматичні зміни і різні екосистеми опиняться під загрозою зникнення.

Україна, є стороною Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу до неї і Паризької угоди. Ці міжнародні угоди визначають зобов'язання щодо зменшення викидів парникових газів та сприяння пристосуванню до зміни клімату.

Парникові гази двоокис вуглецю (CO_2), метан (CH_4), закис азоту (N_2O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF_6) (додаток А Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату), що утворюються внаслідок діяльності промислових підприємств, теплових електростанцій, транспорту, лісових пожеж та ведення бойових дій та знищення або пошкодження інфраструктурних об'єктів на території держави становлять небезпеку для здоров'я населення.

Протягом 2017- 2023 років в області спостерігається: зменшення викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел в атмосферне повітря (майже на 4,8 тис. т) у відношенні до 2017 року, на що мало вплив зменшення обсягів промислового виробництва.

Протягом 2017-2021 років в області спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин і парникових газів від пересувних джерел в атмосферне повітря (майже на 2 тис. т) у відношенні до 2017 року, на що мало вплив збільшення кількості автомобільного транспорту.

Таблиця 8

**Викиди забруднюючих речовин і парникових газів,
діоксида вуглецю в атмосферне повітря**

Роки:	Обсяги викидів забруднюючих речовин		Викиди діоксида вуглецю від стаціонарних джерелами усього, млн.т	
	усього, тис. т	у тому числі:		
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами ¹	
1	2	3	4	5
2017	54,8	12,2	42,6	1,1
2018	53,7	12,2	41,5	1,1
2019	56,3	12,8	43,5	0,9
2020	49,2	10,7	38,5	0,8
2021	51,7	11,1	40,6	0,8
2022	x	8,4	x	0,5
2023	x	7,4	x	0,5

Примітка: ¹ - відображаються дані по автомобільному транспорту, розраховані на основі даних про кінцеве використання палива автомобільним транспортом, наведених у енергетичному балансі України.

Дослідження атмосферного повітря на території Кіровоградської області здійснюється лабораторіями Державної установи "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я" (далі - Центр) (Кропивницьким та Олександрійським районними відділами, Світловодським та Гайворонським відділеннями) щоденно (2 рази на день) на вміст пилу, сажі, аміаку, азоту діоксида, сірчистого ангідриду, вуглецю оксиду, кислоти сірчаної, метану, сірководню, солі важких металів (хром, марганець), фенолу, формальдегіду, хлору.

Протягом 2023 року лабораторіями Центру було досліджено 5844 проби, в тому числі 726 проб атмосферного повітря міських поселень. На території сільських поселень досліджено 1118 проб атмосферного повітря. Усі дослідження відповідали нормативним значенням. За результатами лабораторних досліджень, упродовж 2023 року відмічалися сезонні коливання концентрації хімічних показників, що визначалися. Зафіксовані перевищення середньомісячних концентрацій пилу в місті Кропивницькому в 1,6 рази.

Надходження шкідливих речовин від автотранспорту домінують над викидами від стаціонарних джерел, і становить 78,5 % від загальної кількості забруднюючих речовин, що надходять в атмосферне повітря.

В області проводився систематичний контроль за вмістом окису вуглецю та димності у відпрацьованих газах автомобілів. Не допускався випуск автомобілів на лінію з перевищенням вмісту окису вуглецю та димності.

Проте і надалі залишається гострою проблема забруднення повітря пересувними джерелами, і особливо, автомобільним транспортом, при цьому

кількість автотранспорту і надалі буде збільшуватися до насичення потреби користувачів.

Але, навіть враховуючи таку тенденцію можна спланувати заходи, які допоможуть зменшити кількість викидів CO₂ відносно об'єму викидів, що був би очікуваним, якщо не виконувати ніяких дій.

Заходи, які сприяють зменшенню викидів CO₂ та інших шкідливих речовин висвітлені у проекті Програми, зокрема:

підвищення рівня екологічності та енергоефективності автомобільного транспорту;

сприяння розбудові та відновленню залізничної інфраструктури, що знаходиться на території області;

реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки";

збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень;

поліпшення благоустрою населених пунктів;

Заходи, які вжиті з початку 2024 року для поліпшення існуючої ситуації в області:

1) філіями ДП "Ліси України" на території області створено лісових культур на площі 86,3 га (висаджено 382,7 тис. шт. сіянців).

Лісокористувачами, власниками лісів, що не належать до сфери управління Держлісагентства України, та органами місцевого самоврядування області висаджено 0,2 тис. шт. саджанців головних лісоутворюючих та декоративних порід.

Проведено рубки формування і оздоровлення лісів на площі 2,5 тис. га.

Створено захисних лісових насаджень на еродованих землях на площі 6,7 га.

2) проведена робота по відновленню та ремонту вулично-дорожньої мережі, зокрема, поліпшено 193,3 тис. м² комунальних доріг.

Одним із найбільш комплексних та реальних шляхів скорочення викидів CO₂ та пом'якшення зміни клімату, є здійснення повного "енергетичного переходу" (energy transition) від викопних видів енергетичних ресурсів до відновлюваних.

З метою скорочення викидів парникових газів та поступовий перехід до споживання чистої енергії є впровадження нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії, які не супроводжується значними викидами небезпечних газів на відміну від викопного палива.

З початку 2024 року вживалися заходи, спрямовані на підвищення енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики, зокрема:

1) проведено реконструкцію складу з добудовою твердопаливної котельні (м. Кропивницький), який введено в дію у лютого 2024 року;

2) продовжується реконструкція комплексу будівель (м. Кропивницький) з добудовою паросилової дільниці з когенераційною установкою (корисний відпуск електроенергії з біомаси по зеленому тарифу планується в обсязі 227,8 млн. кВт/рік);

3) впроваджено новітню систему теплогенерації КСО "Sinvest" (комплексна система опалення) на базі будівлі лікарняного закладу (Новгородківська селищна громада);

4) встановлено сонячні панелі приватним підприємством (м. Кропивницький), потужністю 0,03 МВт;

5) введено у дію 127 СЕС приватними домогосподарствами області, загальною потужністю 3,8 МВт.

6) укладено 1 енергосервісний договір у бюджетній сфері.

7) впроваджено енергоефективні заходи на 33 об'єктах державної форми власності на загальну суму 20,9 млн. гривень;

В області продовжуються заходи з впровадження системи енергетичного менеджменту в бюджетних установах області. Наразі до програмного продукту АІС "ЕНЕРГОСЕРВІС" підключено 264 об'єктів бюджетної сфери (заклади культури, освіти, молоді та спорту, соціального захисту та заклади охорони здоров'я).

Довідково: На даний час в області функціонує: 56 сонячних електростанцій, загальною потужністю 338,5 МВт (м.Кропивницький, м.Світловодський, м.Бобринець, м.Мала Виска та Голованівський, Кропивницький, Новоукраїнський та Олександрійський райони); 2,9 тис. сонячних електростанцій приватних домогосподарств (розрахунково) загальною потужністю 87,2 МВт; 11 міні-ГЕС, загальною потужністю 16,2 МВт (Голованіський район);

Вплив забруднюючих речовин на зміну клімату: Викиди парникових газів очікуються в процесі створення нових виробничих потужностей та на етапі будівництва інфраструктури. Загалом, загальний вплив заходів Програми на клімат є позитивним, враховуючи спектр завдань щодо впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів, використання альтернативних видів палива, розширення сфери органічного виробництва, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

2.2.2 Стан атмосферного повітря:

Висока концентрація найбільш екологічно-небезпечних корисних копалин та підприємств із їх видобування (уранові шахти) на території області спричиняють техногенне навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем.

В області відбувається утворення та накопичення відходів, переважну частину яких складають відходи IV класу небезпеки та відходи I-III класів небезпеки, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища.

Обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел зменшилися з 12,2 тис. т у 2017 році до 7,4 тис. т у 2023 році, що на 39,3 % менше, ніж у 2017-2022 роках.

За наявними статистичними даними за 2021 рік:

рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище Кіровоградської області нижчий, ніж в середньому по Україні;

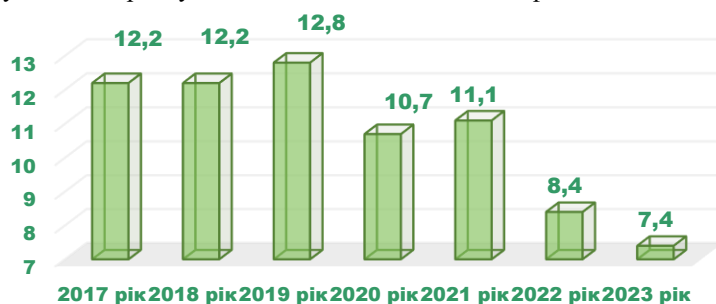
у розрахунку на 1 км² території регіону склав 0,451 т. викинутих в атмосферу забруднюючих речовин від стаціонарних джерел, що менше на 9,1% до 2017-2019 років, проте збільшився на 3,8% до 2020 року (у 2020 році - 0,435 т).

Таблиця 9

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2023 рік

Показники	Роки:						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:	513	363	353	219	196	159	127
другої групи	91	91	85	40	40	26	25
третьої групи	422	272	268	179	156	133	102
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	12,2	12,2	12,8	10,7	11,1	8,4	7,4
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , кг	496,3	494,8	519,7	434,7	451,1	*	*
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг		12,8	13,6	11,5	12,2	*	*

Примітка:* - статистична інформація за 2023 рік буде оприлюднена після завершення встановленого згідно з пунктом 1 Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

Діаграма 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря протягом 2017-2023 років, тис.т

За наявними статистичними даними за 2023 рік Кіровоградська область має значно менші обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел порівняно із сусідніми областями.

Таблиця 10

Викиди забруднюючих речовин у атмосферу за регіонами

Регіони	2023 рік			2021 рік*	
	Обсяги викидів:			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг
	тис.т	у % до 2022 року	у % до підсумку		
1	2	3	4	5	6
Україна	1222,1	102,7	100,0	3900,0	54,2
Вінницька	83,3	119,7	6,8	3000,0	52,2
Дніпропетровська	385,1	117,1	31,5	16800,0	172,4
Кіровоградська	7,4	89,1	0,6	451,1	12,2
Одеська	27,9	102,6	2,3	1100,0	15,2
Полтавська	30,3	109,4	2,5	1800,0	38,5
Черкаська	61,7	131,3	5,0	2300,0	40,7

Примітка:* - статистична інформація за 2023 рік буде оприлюднена після завершення встановленого згідно з пунктом 1 Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

У 2023 році серед найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області за видами економічної діяльності є: переробна промисловість – 50,6% загального обсягу викидів (3,8 тис.т), сільське, лісове та рибне господарство – 22,8% (1,7 тис. т), добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 13,7% (1 тис. т), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 4% (0,3 тис.т), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність - 4,1% (0,3 тис.т).

Таблиця 11

Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності у 2023 році

Види економічної діяльності	Обсяги викидів		Крім того, обсяги викидів діоксиду вуглецю	
	т	у % до 2022 року	т	у % до 2022 року
1	2	3	4	5
Усі види економічної діяльності	7496,2	89,1	476508,110	85,9
Сільське, лісове та рибне господарство	1710,477	101,6	11682,379	81,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1026,002	126,6	11008,334	2772,7
Переробна промисловість	3795,666	73,6	316620,386	82,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	302,464	109,4	107348,458	87,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	–	–	–	–
Будівництво	–	–	–	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	46,644	172,0	657,151	76,5

1	2	3	4	5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	309,243	131,9	16691,028	83,8
Тимчасове розміщування й організація харчування	—	—	—	—
Інформація та телекомунікації	—	—	—	—
Фінансова та страхова діяльність	—	—	—	—
Операції з нерухомим майном	13,303	128,4	251,385	132,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,775	124,1	74,773	95,1
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	—	—	—	—
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	158,58	321,2	4378,065	170,9
Освіта	39,514	86,3	957,616	59,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	91,556	83,5	6838,535	101,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	—	—	—	—
Надання інших видів послуг	—	—	—	—

Таблиця 12

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2023 рік

Галузь	Назва підприємства та місце знаходження
1	2
Добувна промисловість	ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" (селище Петрово, Петрівська селищна громада, Олександрійський район), ТОВ ВКФ "Велта" (м. Новомиргород, Новоукраїнський район); Новокостянтинівська шахта ДП "Східний гірничозбагачувальний комбінат" (с. Олексіївка, Мар'янівська сільська рада, Новоукраїнський район);
Переробна промисловість	ТОВ "Олександрійський цукровий завод" (Олександрійський район), ПрАТ "Кропивницький олійноекстракційний завод" (м.Кропивницький), ТОВ "Новомиргородський цукор" (м. Новомиргород, Новоукраїнський район), ТОВ "Придніпровський олійноекстракційний завод" (м.Кропивницький), ТОВ "ОЕЗ ГРАДОЛІЯ" (м.Кропивницький), ТОВ "Капро Ойл" (м.Кропивницький), ТОВ "Кіровоградський завод будівельних матеріалів № 1" (м.Кропивницький), ТОВ "ГІДРОСЕНД" (селище Власівка, Світловодська міська територіальна громада, Олександрійський район), ТОВ "Катеринославські меблеві майстерні" (м.Олександрія, Олександрійський район), ТОВ "Кіровоградпостач" (селище Нове, Кропивницький район);
Металургійна промисловість	ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" (селище Побуж'є, Голованівський район);
Аграрний сектор	ТОВ "УКРАГРОКОМ" (с. Голоківка Олександрійський район), ПП "Віктор і К" (селище Власівка, Світловодська міська громада), ТОВ "Марлен-КД" (селище Компаніївка, Кропивницький район), ПСП "Зарічне" (с. Новий Стародуб, Петрівська територіальна громада, Олександрійський район), ФГ ВК і К (Великоандрусівська територіальна громада, Олександрійський район), філія ТОВ "Верес" (селище Павлиш, Онуфріївська селищна громада, Олександрійський район), ТОВ "Відродження" (селище Голованівськ, Голованівський район); ТОВ "Фалькон Агро Груп" (селище Нове, Кропивницький район);
Енергетична галузь	КП "Теплоенергетик" Кропивницької міської ради (м.Кропивницький), "Теплокомуненерго Олександрійської міської ради";

1	2
Транспортна галузь	Локомотивне депо Знам'янська філія Одеська залізниця (м.Знам'янка, Знам'янська міська громада).

Таблиця 13

Викиди в атмосферне повітря окремих забруднюючих речовин за категоріями стаціонарних джерел забруднення у 2023 році

Галузь	Кількість викинутих у атмосферне повітря забруднюючих речовин, т							
	сірки діоксид	діоксид азоту	оксид вуглецю	неметанові леткі органічні сполуки	поліароматичні вуглеводні	тверді частинки Тс2,5	тверді частинки Тс10	аміак
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	545,941	684,7	1934,4	438,3	0,2	236,8	597,7	173,6
у тому числі								
Енергетика	445,078	464,612	1100,649	237,207	0,240	24,163	76,356	1,100
Виробництво	54,096	110,900	604,255	171,361	—	97,717	193,414	3,572
Сільське господарство	5,159	4,413	30,537	8,581	—	33,537	178,236	164,26
Відходи	0,158	0,222	0,573	0,001	—	0,802	0,373	0,013
Інші стаціонарні джерела викидів	41,450	104,544	198,375	21,199	—	80,563	149,316	4,649

Таблиця 14

Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у розрізі районів у 2023 році

Адміністративно-територіальна одиниця	Обсяги викидів т	у % до 2022 року	У тому числі					
			діоксиду сірки		діоксиду азоту		діоксиду вуглецю	
			т	у % до 2022 року	т	у % до 2022 року	т	у % до 2022 року
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кіровоградська область	7496,2	89,1	545,9	83,2	684,7	110,3	476508,1	85,9
райони								
Голованівський	430,5	18,7	45,9	23,2	37,8	27,1	11341,4	6,6
Кропивницький	3465,2	117,3	366,0	102,8	410,44	134,2	322920,2	129,9
Новоукраїнський	1080,7	134,3	55,3	179,9	98,98	301,8	41498,7	131,9
Олександрійський	2519,8	107,3	78,7	111,0	137,5	96,6	100747,9	98,8

Якість атмосферного повітря в населених пунктах:

Контроль за якістю атмосферного повітря в населених пунктах проводять лабораторії спостереження за забрудненням атмосфери II групи Кіровоградського центру з гідрометеорології (м. Кропивницький, м. Олександрія та м. Світловодськ).

Атмосферне повітря досліджується на пил, сажу, аміак, азоту діоксид, сірчистий ангідрид, вуглецю оксид, кислоту сірчану, метан, сірководень, солі важких металів (хром), фенол, формальдегід, хлор.

У 2023 році за результатами спостережень Кіровоградського обласного центру з гідрометеорології рівень забруднення атмосферного повітря у:

м. Кропивницький характеризувався збільшенням оксиду вуглецю, формальдегіду, незначним збільшенням пилу, сажі, зменшенням діоксиду сірки, незначним зменшенням діоксиду азоту;

м. Олександрія – незначним збільшенням пилу, сажі, зменшенням діоксиду сірки, незначним зменшенням діоксиду азоту;

м. Світловодськ – збільшенням діоксиду азоту, оксиду азоту, зменшенням діоксиду сірки, розчинних сульфатів, оксиду вуглецю.

Перебільшення середньомісячних концентрацій спостерігалось у:

м. Кропивницький по пилу в 1,2 рази (2022 рік – в 1,1 рази) та формальдегіду в 1,3 рази;

м. Олександрія - по пилу в 1,3 рази (2022 рік – в 1,2 рази) та сажі в 1,2 рази (2022 рік – в 1,3 рази).

Середньомісячна концентрація у м. Світловодськ по діоксиду азоту на рівні гранично допустимої концентрації (ГДК), інші визначувані інгредієнти були нижче рівня ГДК.

Протягом 2023 року лабораторіями Центру було досліджено 5844 проби, в тому числі 726 проб атмосферного повітря міських поселень. На території сільських поселень досліджено 1118 проб атмосферного повітря.

Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря:

Середньорічне значення гамма-фон у:

м. Кропивницький відбулося зменшення з 0,014 мР/год у 2020 році до 0,013 мР/год у 2023 році;

м. Бобринець з 2020 по 2023 рік залишається на рівні 0,013 мР/год;

м. Гайворон відбулося зменшення з 0,012 мР/год у 2020 році до 0,011 мР/год у 2023 році;

м. Долинська з 2020 по 2023 рік залишається на рівні 0,012 мР/год;

м. Знам'янка з 2020 по 2022 рік залишається на рівні 0,012 мР/год;

м. Новомиргород - з 2020 по 2022 рік залишається на рівні 0,012 мР/год;

м. Помічна відбулося зменшення з 0,013 мР/год у 2020 році до 0,012 мР/год у 2023 році.

Найменше середньорічне значення гамма-фону у період з 2020 по 2023 рік спостерігалось у м. Світловодськ - з 0,010 мР/год у 2020 році до 0,009 мР/год у 2023 році.

За результатами спостережень Кіровоградського обласного центру з гідрометеорології, значення радіаційного фону за останні роки не перевищують рівнів природного фону та становлять 9-13 мР/год (при контрольному рівні природного гамма-фону 25 мР/год).

За регламентом спостережень, які проводить метеостанція м. Бобринець визначаються такі показники радіоактивного забруднення приземної атмосфери: - сумарна бета активність випадінь; - вміст цезію 137 і стронцію 90 в атмосферних випадіннях;

В 2023 році сумарні радіоактивні випадати з атмосфери становили в середньому за місяць цезію 137 дорівнював в середньому $2,3 \text{ Бк/м}^2$, а стронцію $0,39 \text{ Бк/м}^2$.

У 2024 році з метою інформування населення щодо стану забруднення атмосферного повітря:

1) здійснювався контроль за якістю атмосферного повітря на території Кіровоградської області: на вміст пилу, сажі, аміаку, азоту діоксиду, сірчистого ангідриду, вуглецю оксиду, кислоти сірчаної, метану, сірководню, солі важких металів (хром, марганець), фенолу, формальдегіду, хлору.

Зокрема, за результатами спостережень Кіровоградського обласного центру з гідрометеорології рівень забруднення атмосферного повітря у вересні 2024 року характеризувався у:

м. Кропивницький - збільшенням діоксиду сірки, формальдегіду, незначним збільшенням діоксиду азоту, сажі, незначним зменшенням пилу та оксиду вуглецю.

м. Олександрія - збільшенням пилу, діоксиду сірки, незначним збільшенням діоксиду азоту, зменшенням сажі.

м. Світловодськ - збільшенням діоксиду сірки, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, оксиду азоту, зменшенням формальдегіду.

Рівень забруднення інших визначуваних інгредієнтів був на рівні серпня 2024 року.

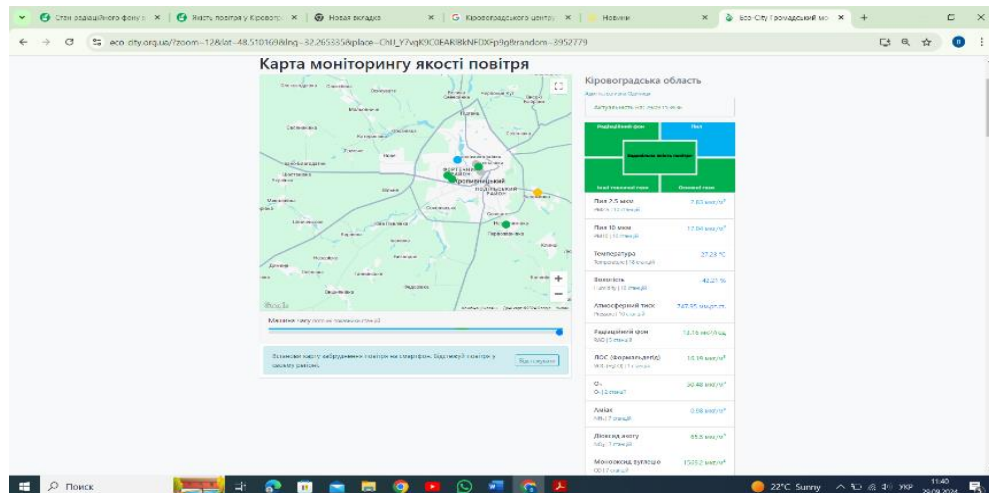
Перебільшення середньомісячних концентрацій у вересні 2024 року спостерігалось у: м. Кропивницький із пилу в 1,9 рази та формальдегіду в 2,2 рази. Оксид вуглецю був на рівні ГДК;

м. Олександрія - з пилу в 2,1 рази та сажі в 1,1 рази;

м. Світловодськ - із формальдегіду у 2 рази та діоксиду азоту в 1,25 рази.

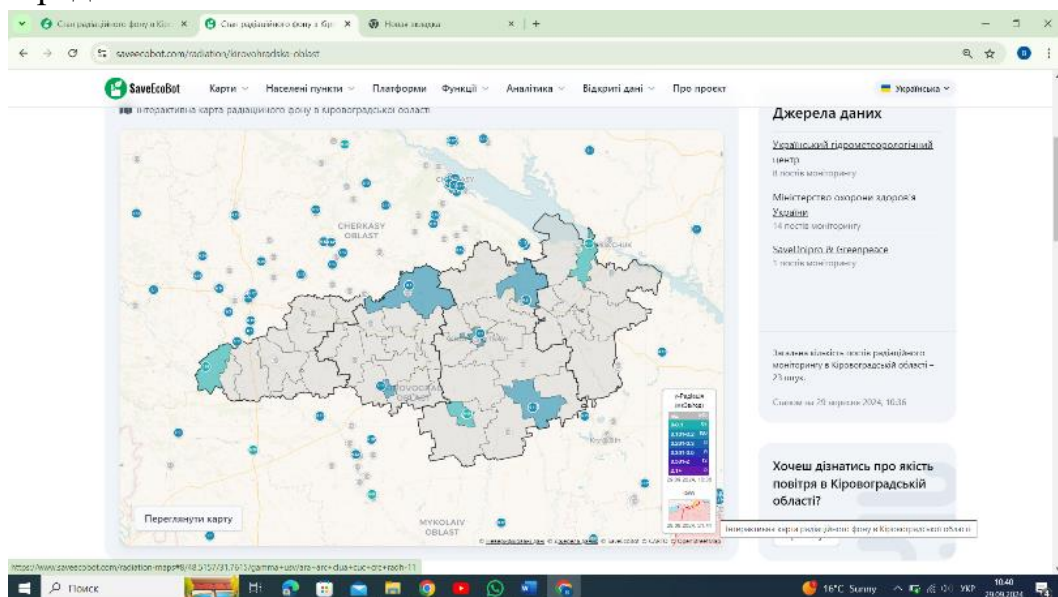
Середньомісячні концентрації інших визначуваних інгредієнтів були нижче рівня ГДК.

2) у рамках Меморандуму про співпрацю між Кіровоградською обласною державною адміністрацією та міжнародною програмою "Чисте повітря для України", яку реалізують в Україні ГО "Арніка" (Чехія) та ГО "Фрі Ардуіно" (м.Івано-Франківськ) на адміністративній будівлі Кіровоградської обласної військової адміністрації розміщено пост моніторингу якості атмосферного повітря. На офіційному вебсайті https://eco-city.org.ua/?zoom=12&lat=48.510169&lng=32.265335&place=ChIJ_Y7vgK9C0EARlBkNFDXFr9g&random=5730372 у режимі реального часу можливо відстежити поточний стан атмосферного повітря на території міста Кропивницького та Кіровоградської області.

Мал. 1 Карта моніторингу якості повітря міста Кропивницького та Кіровоградської області станом на 29 вересня 2024 року

3) за допомогою вебресурсу <https://www.saveecobot.com/radiation-maps> у режимі реального часу здійснюється щоденний моніторинг радіаційний фону в Кіровоградській області.

Мал. 2 Інтерактивна карта радіаційного фону в Кіровоградській області станом 29 вересня 2024 року

За даними Українського гідрометеорологічного центру (8 постів моніторингу), Міністерство охорони здоров'я України (14 постів моніторингу), SaveDnipro & Greenpeace (1 постів моніторингу) та 23 постів радіаційного моніторингу радіаційний фон в Кіровоградській області станом на 29 вересня 2024 року знаходиться у своїх звичних межах і становить 0.070-0.131 мкЗв/год (найменший та найбільший показники за останні 24 години). Заміри здійснюються різними способами, від онлайн станцій моніторингу до щоденних ручних замірів відповідними державними установами на стаціонарних постах спостереження. Найвища величина потужності експозиційної дози (радіаційний фон) за останню добу спостережень зафіксовано

о 09:00 на посту спостереження у місті Помічна і вона становить 0.131 мкЗв/год, що нижче контрольного рівня.

2.2.3 Водні ресурси

На території області налічується 1599 водотоків загальною довжиною 7,2 тис.км, з них: 2 великі річки – Південний Буг і Дніпро довжиною 130,7 км та 11 середніх річок довжиною 905,9 км: Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул, Тясмин, Інгулець, Висунь; 1586 малих річок довжиною 6,2 тис. км. Майже 74% водотоків частково або повністю пересихають.

Більша частина області (65%) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (35%) – в басейні річки Дніпро (суббасейн Середнього та Нижнього Дніпра).

Таблиця 15

Водний фонд Кіровоградської області

Загальна кількість річок					Довжина в межах області				
Загальна кількість, од.	Великі, од.	Середні, од.	Малі, шт.		Всього, км	Великі, км	Середні, км	Малі, км	
			понад 10 км	менше 10 км				понад 10 км	менше 10 км
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Басейн річки Південний Буг:									
1179	1	8	105	1065	5139,9	78,1	684,5	2008,7	2368,6
Суббасейн середнього Дніпра:									
125	1	1	17	106	680,0	52,6	35,1	394,4	197,9
Суббасейн нижнього Дніпра:									
295	0	2	26	267	1413,7	0	186,3	537,7	689,7
Всього:									
1599	2	11	148	1438	7233,6	130,7	905,9	2940,8	3256,2

Відрізок Дніпра, що протікає по території Кіровоградської області, перетворений на "штучні моря" – Кременчуцьке та Кам'янське водосховища. Загальна протяжність берегової лінії Кременчуцького водосховища в межах області складає – 100 км, з яких 35 км – абразійні береги, Кам'янського – 39,1 км, з яких – 9,8 км береги, що розмиваються.

Основним фактором формування в області поверхневого стоку є опади, які розподіляються зонально та зменшуються на південь.

Співвідношення снігового і дощового живлення змінюється в різні по водності роки. Стік весняного паводку в багатоводні роки складає 70-80 % річного стоку, в середньоводні – 60-70 %, а в маловодні - 50-60 % .

Втрати земель внаслідок руйнування берега Кременчуцького водосховища щорічно складають біля 1,2 га, а Кам'янського – 0,1 га.

Довжина р.Дніпро в межах області (по фарватеру) становить 68 км. Найбільші притоки – Інгулець, Тясмин.

Південний Буг протікає на південному заході області. Його загальна довжина – 806 км, в межах області – 84 км. Найбільші притоки - Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул. Південний Буг на території

Кіровоградщини має ділянки звивистої каньйоноподібної долини з порогами та численними виходами гранітів.

В області налічується 3 озера з площею дзеркала 16 га:

озеро Берестувате, яке розташоване поблизу с. Водяного на території Знам'янської громади (площа поверхні 0,16 км²);

озеро Лонго в долині Великої Висі у місті Новомиргород (Новомиргородська громада (площа поверхні 0,13 км²);

Солоне озеро, яке розташоване с. Веселівка на території Бобринецької громади (площа поверхні 0,66 км²).

На території Кіровоградської області налічується - 57 водосховищ, загальною площею – 85,9 км² (8,6 га), обсяг води при при нормальному підпертому рівню складає - 208,6 млн м³. За загальним об'ємом найбільші водосховища створені на території Голованівського району, в басейні річки Південний Буг – це Гайворонське (11,3 млн м³), Тернівське (11,9 млн м³) і Новоархангельське водосховища (14,9 млн м³) та в Олександрійському районі, у суббасейні нижнього Дніпра – Іскрівське водосховище (38,2 млн м³).

Таблиця 16

Водосховища Кіровоградської області

Місце розташування	Всього, од.	Загальна площа, тис. га	Комплексного призначення, од.	Перебувають у користуванні, од.
1	2	3	4	5
Адміністративно-територіальне розташування:				
Голованівський район	11	2,367	5	3
Кропивницький район	21	1,867	1	12
Новоукраїнський район	17	1,251	0	10
Олександрійський район	8	3,112	2	4
Разом по області	57	8,597	8	29
Розташування у басейновому розрізі:				
Басейн р. Дніпро, у тому числі:	11	3,414	2	7
суббасейн Нижнього Дніпра	9	2,324	2	5
суббасейн Середнього Дніпра	2	1,090	0	2
Басейн р. Південного Бугу	46	5,183	6	22
Разом у басейновому розрізі	57	8,597	8	29

Загальна кількість ставків в області складає 3006 одиниць з площею поверхні 184,4 км² (обсяг води при при нормальному підпертому рівню складає 260,9 млн.м³) (таблиця 17).

Таблиця 17

Ставки Кіровоградської області

Місце розташування	Кількість ставків, од.	Площа водного дзеркала, тис. га	Об'єм НІП ставків, млн м ³	Перебуває у користуванні		
				од.	тис. га	млн м ³
1	2	3	4	5	6	7
Адміністративно-територіальне розташування:						
Голованівський район	745	2,6502	31,9763	301	1,3868	18,4341
Кропивницький район	1252	8,4617	123,9279	428	4,2145	68,3925
Новоукраїнський район	676	4,0942	53,5900	212	2,0041	32,1400

1	2	3	4	5	6	7
Олександрійський район	333	3,2284	51,4442	136	1,6959	25,6820
Разом по області	3006	18,4355	260,9384	1077	9,3013	144,6486
Розташування у басейновому розрізі:						
Басейн р. Дніпро, у тому числі	705	6,1925	95,9637	297	3,3990	52,1290
суббасейн Нижнього Дніпра	470	3,6406	64,1696	200	1,6517	28,7801
суббасейн Середнього Дніпра	235	2,5519	31,7941	97	1,7473	23,3489
Басейн р. Південного Бугу	2301	12,2419	164,9747	780	5,9023	92,5196
Разом у басейновому розрізі	3006	18,4345	260,9384	1077	9,3013	144,6486

Підземні води: Питні та технічні підземні води в Кіровоградській області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 43 ділянках, з яких експлуатуються 7. Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів питних та технічних вод складає 224,9 тис.м³/добу за категоріями А+В+С₁.

За хімічним складом ґрунтові води Кіровоградської області належать до гідрокарбонатних, гідрокарбонатно-сульфатних, сульфатно-гідрокарбонатних, калієвих та натрієвих. Загальна жорсткість води складає - 1,5-8 мг-екв./дм³.

Підземні мінеральні води: Підземні мінеральні води області відносяться до типу радонових і використовуються для зовнішнього застосування у лікувальних цілях, розвідані на 3 ділянках, з яких експлуатується 2.

Кількість запасів складає 483 м³/добу. Петрівську ділянку експлуатує комунальне підприємство "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" та Вербівську експлуатує Вербівська сільськогосподарським товариством з обмеженою відповідальністю "Зоря", Олександрійське родовище не використовується.

Водозабезпеченість. Кіровоградська область є однією з найменш забезпечених місцевими водними ресурсами областей, їх запаси вдвічі менші, ніж в середньому в Україні.

Більша частина області (63%) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (37 %) – в басейні річки Дніпро.

Основні річки, які формують транзитний стік, значно віддалені від промислових центрів області, тому вода транспортується на значні відстані водогонами: Дніпро-Кіровоград (120 км), Синюха (Новоархангельськ) – Смоліно (38 км) та Карачунівське водосховище на р.Інгuleць – Долинська (63 км).

Усунення територіальної і часової нерівномірності розподілу річного стоку здійснюється за допомогою 57 водосховищ (об'ємом 208,6 млн. м³) площею водного дзеркала 8,6 тис.га та 3006 ставками (загальним об'ємом – 260,9 млн.м³, площею водного дзеркала 18,4 тис.га).

Водозабезпеченість на 1 особу місцевим стоком склала 1,1 тис. м³, а в маловодні роки знижується до 0,24 тис. м³. В області є населені пункти, що користуються привізною водою.

Водокористування. У 2023 році водокористувачами області забрано 236,3 млн. м³ води (на 92,4 млн.м³, або у 1,6 рази більше порівняно з

2022 роком), з них: із поверхневих водних джерел – 219,8 млн.м³ та із підземних – 16,5 млн. м³.

Обсяг піднятої води з поверхневих джерел склав 93% та з підземних джерел 7% до загального обсягу піднятої води (обсяг води збільшився на у 1,6 раза порівняно з 2022 роком).

Протягом 2023 року використано всього свіжої води 44,04 млн. м³ (у 2022 році – 44,6 млн. м³), найбільше на виробничі потреби (25,1 млн. м³) та на питні і санітарно-гігієнічні потреби (16,3 млн. м³), на зрошення (3,4 млн м³) та на інші потреби (0,2 м³).

Втрачено води при транспортуванні – 9,5 млн. м³ (2022 рік - 9,7 млн. м³).

Впродовж 2023 року, після опрацювання та перевірки, прийнято 581 звіт про використання води за 2023 рік (за 2022 рік прийнято 522 звіти), що складає 83% від кількості водокористувачів, які здійснюють водокористування та підпадають під державний облік водокористування. Найбільшими споживачами в області є комунальні господарства – 21,5 млн.м³, промисловість – 6,3 млн.м³ та сільське господарство – 15,5 млн.м³.

Щорічно здійснюється перерозподіл стоку за допомогою каналу "Дніпро-Інгулець" Вода забирається з р.Дніпро та подається в р.Інгулець, Карачунівське водосховище для водообміну, забезпечення якісною водою промислових районів, потреб зрошення Миколаївської та Дніпропетровської областей, а також для загального оздоровлення річки Інгулець. У 2023 році каналом було подано 151,5 млн.м³ дніпровської води.

У 2023 році водокористувачами області було сплачено 40,3 млн.грн рентної плати за використання водних ресурсів до державного бюджету.

Таблиця 18

Основні показники водокористування в області

(за даними Державного агентства водних ресурсів України)

Показники	Роки:						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Забрано води з природних джерел, усього млн. м³ у тому числі:	199,2	163,7	187,6	224,0	200,6	143,9	236,3
поверхневої, млн. м ³	181,8	146,8	171,2	209,1	185,2	128	219,8
підземної, млн. м ³	17,44	16,92	16,4	14,9	15,5	15,9	16,5
морської, млн. м ³	-	-	-	-	-	-	-
Використано свіжої води, усього, млн. м³	54,5	37,7	45,8	38,9	44,3	43,6	45,04
у тому числі на потреби:							
господарсько-питні, млн. м ³	19,0	18,4	17,8	15,9	14,7	15,4	16,3
виробничі, млн. м ³	33,7	16,3	23,1	18,6	24,8	24,9	25,1
сільськогосподарські, млн. м ³	-	-	-	-	-	-	-
зрошення, млн. м ³	1,7	2,9	4,8	4,4	2,9	2,8	3,4
Втрачено води при транспортуванні, млн. м³	6,2	5,6	5,1	5,2	7,6	9,7	9,5
Відсоток втраченої води при транспортуванні, % до забраної води	3,1	3,4	2,7	2,3	3,4	6,7	4

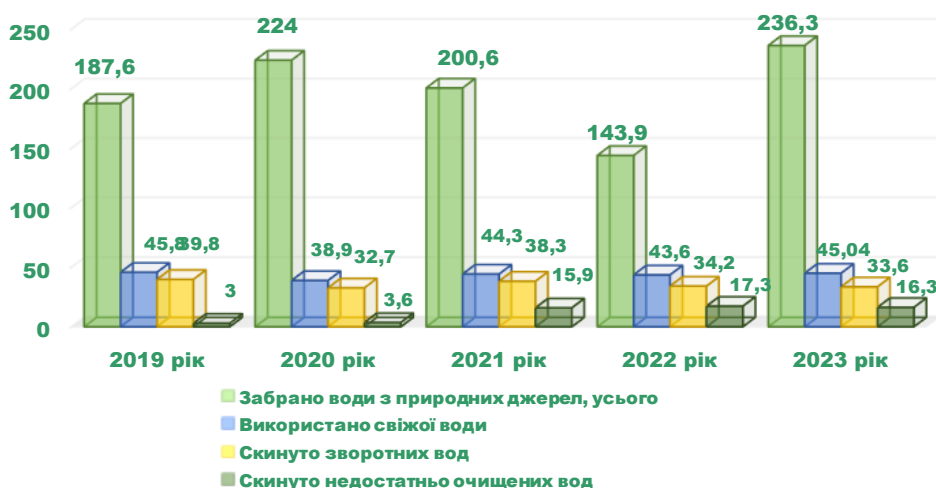
1	2	3	4	5	6	7	8
Скинуто зворотних вод, усього, млн. м ³	49,7	31,0	39,8	32,7	38,3	39,7	38,9
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього, млн. м ³ :	43,7	24,9	34,6	28,0	33,2	34,2	33,6
нормативно очищені, млн. м ³	14,5	12,7	12,5	17,0	3,96	3,4	3,7
нормативно (умовно) чисті без очищення	20,5	1,3	11,4	7,4	13,2	13,5	13,6
забруднені, млн. м ³	1,3	3,3	3,0	3,6	16,04	17,3	16,3

Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод: За даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України (<https://e-services.davr.gov.ua/>) та статистичної звітності 2-ТП (водгосп) у 2023 році на території області налічувалося 62 точкових стаціонарних скидів у поверхні водні об'єкти, з яких на 24 підприємствах не забезпечується нормативна очистка вод.

Протягом 2023 року загальне водовідведення по області склало 38,9 млн.м³ води в тому числі: 33,6 млн. м³ - скинуто в поверхневі водні об'єкти, з них нормативно очищених вод – майже 3,7 млн. м³ (11%), що пройшли очистку на біологічних та механічних очисних спорудах, нормативно чистих без очистки - 13,6 млн.м³ (40,5 %), недостатньо очищених вод – 16,3 млн. м³ які склали 48,5% від загального обсягу водовідведення у поверхневі води.

Скидання недостатньо очищених вод, у порівнянні з минулим роком зменшилося на 1 млн. м³.

У розрізі видів економічної діяльності найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів є секція Е (Водопостачання; каналізація, поводження з відходами) - якими скинуто 13,4 млн. м³ забруднених стічних вод та секція С (Переробна промисловість) – скинуто 2,7 млн. м³.

Діаграма 2. Обсяги забору, використання води з природних об'єктів та скидання зворотних вод, млн. м³.

Таблиця 19

Основні забруднювачі, які здійснювали скид недостатньо очищених (забруднених) зворотних вод у 2023 році

Басейни річок	Назва підприємства та місце знаходження
1	2
Басейн Південного Бугу	ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Смолінське ВКГ) (Смолінська міська громада), КП "Мала Виска Водоканал" (Маловисківська міська громада), Новоукраїнське ЖКП (Новоукраїнська міська громада), КП "Нілот" (Добровеличківська селищна громада), БМКП "Міськводоканал" (Бобринецька міська громада), Голованівський комбінат комунальних підприємств, КНП "Голованівська ЦРЛ", (Голованівська селищна громада), КНП Обласна клінічна психіатрична лікарня Кіровоградської обласної ради" (селище Нове, Кропивницька міська громада), КП "Обрій" (Катеринівська громада), АТ "Гайворонський спецькар'єр", КП "Гайворонський комунальник" (Гайворонська міська громада), КП "Теплоенергетик" Кропивницької міської ради" (Кропивницька міська громада), КП Первозванівської сільської ради "Добробут" (Первозванівська сільська громада), КНП "Кіровоградський обласний фтизіопульмонологічний медичний центр Кіровоградської обласної ради" (Кропивницька міська громада), ДП "СХІДГЗК" (Інгульська шахта) (Первозванівська сільська громада), КП "Комунальник – 2016" (Новомиргородська громада), КП "Созонівський комунальник" (Великосеверинівська сільська громада), Суботцівське СКП "Сількомунгосп" (Суботцівська сільська громада);
Басейн Дніпра	ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Знам'янське ВКГ) (Знам'янська міська громада), ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Кропивницьке ВКГ) (Кропивницька міська громада), ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Олександрійське ВКГ) (Олександрійська міська громада), КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" КОР (Знам'янська міська громада), ДКП "Комунальник" (Онуфріївська селищна громада), КП "Оберіг-Аква" (Олександрійська селищна громада).

В розрізі галузей економіки найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів є комунальні господарства – 15,676 млн м³ та промислові підприємства – 6,531 млн м³ забруднених зворотних вод.

Централізованим водопостачанням в області забезпечені споживачі:

12 міст на 100 %;

22 із 27 селищ (крім селищ: Знам'янка Друга (м. Знам'янка), Гайдамацьке (Кропивницький район), Капітанівка (Новоукраїнський район), Павлиш (Олександрійський район) та Салькове (Голованівський район), або 81,4 % від загальної кількості селищ;

217 із 991 сільського населеного пункту, або 21,8 % від загальної кількості сільських населених пунктів.

Споживачі 10 сіл Кропивницького району та частково самого селища Устинівка, м. Долинська, 2 сіл Долинської громади, 15 сіл Новоукраїнського району і частина жителів міста Новоукраїнка користуються привозною водою (орієнтовно 11,3 тис осіб). Основним джерелом водопостачання 4 міст та притрасових населених пунктів є районний водопровід "Дніпро-Кіровоград", протяжність якого становить 120 км, який є одним із 10 найдовших в Україні.

Централізованим водовідведенням забезпечені споживачі:

11 із 12 міст (крім міста Благовіщенське), або 91,7 % від загальної кількості міст;

18 із 27 селищ (крім селищ: Вільшанка, Салькове, Знам'янка Друга, Капітанівка, Єлисаветградка, Нова Прага, Приютівка, Павлиш, Устинівка), або 66,7 % від загальної кількості селищ;

6 сільських населених пунктів, або 0,6 % від загальної кількості сільських населених пунктів.

Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення, і використовуються у середньому по області на 28,4% до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно-енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг. Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції.

Управління водним режимом: Для забезпечення водними ресурсами населення та галузей економіки розробляються та встановлюються режими роботи ставків та водосховищ. Станом на 01 серпня 2024 розроблено 2931 режим роботи водних об'єктів, що становить 96 % від загальної кількості які обліковуються на території області (3063 од.) та виготовлено 1132 паспорта водного об'єкта, що складає 38 % від їх загальної кількості в області.

Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод. Хімічний стан масивів поверхневих вод:

З 2019 року в Україні запроваджено європейські підходи щодо здійснення моніторингу вод відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви.

На підставі постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758 "Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод" (із змінами) (далі – Державний моніторинг) залежно від цілей та завдань державного моніторингу вод здійснювалися **діагностичний, операційний та дослідницький моніторинги, за біологічними, фізико-хімічними, хімічними та гідроморфологічними показниками.**

Оцінка хімічного стану масивів поверхневих вод здійснювалася згідно Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, а також віднесення штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод, затвердженої наказом Міністерства екології та природних ресурсів від 14 січня 2019 року № 5, з урахуванням екологічних нормативів якості, визначених у додатку 8 Методики та відповідно до Директиви 2013/39/ЄС від 12 серпня 2013 року.

Відповідно до наказу Міндовкілля від 17 січня 2023 року № 27 "Про затвердження Програми державного моніторингу вод", **державний моніторинг вод виконується в басейні Південного Бугу, суббасейні нижнього Дніпра та суббасейні середнього Дніпра.**

Ведення державного моніторингу поверхневих вод, в зоні діяльності регіонального офісу водних ресурсів у Кіровоградській області, здійснює лабораторія моніторингу вод та ґрунтів.

З метою впровадження інтегрованих підходів управління річковими басейнами на території Кіровоградської області визначено 474 масивів поверхневих вод (далі – МПВ): 322 – у басейні Південного Бугу, 43 – в суббасейні Середнього Дніпра та 109 – в суббасейні Нижнього Дніпра.

На території Кіровоградської області у 2023 році спостереження за станом поверхневих вод здійснювалися у 20 пунктах моніторингу, із них: 6 розташовані на масивах поверхневих вод, забір води з яких здійснюється для задоволення питних та господарсько-питних потреб населення та 14 – на масивах поверхневих вод, де є ризик недосягнення екологічних цілей.

Згідно Програми, дослідження якості води проводилося на біологічні, фізико-хімічні і хімічні показники та на пріоритетні і специфічні забруднюючі речовини такими суб'єктами моніторингу як: ДСНС, ЦГО та Держводагентство – РОВР у Кіровоградській області, у визначених (спільних) пунктах моніторингу. За результатами проведених фізико-хімічних вимірювань поверхневих вод басейну Дніпра та Південного Бугу, гідрохімічний стан води знаходився на задовільному рівні, з незначними сезонними змінами показників якості води.

У поверхневих водах Кіровоградської області, виявлено вміст забруднюючих речовин, що входять до складу гербіцидів і пестицидів та вміст важких металів. Спостерігається збільшення органічного забруднення води, яке є основним складовим компонентом стаціонарного та дифузного забруднення поверхневих вод.

За результатами проведених досліджень визначено, що із 20 масивів поверхневих вод, на яких здійснювався моніторинг, 4 масиви поверхневих вод відповідають II класу хімічного стану "недосягнення доброго" та 16 масивів відповідають I класу хімічного стану "добрий".

Протягом 2023 року Державною установою Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України здійснювався лабораторний контроль якості поверхневих вод за 28 показниками:

5 санітарно-мікробіологічних показників (лактозопозитивні кишкові палички (ЛПКП), E.Coli, стафілокок, коліфаги, сальмонела-шигела);

16 санітарно-хімічних показників (водневий показник (рН), завислі речовини, сухий залишок, ХСК, БСК, розчинений кисень, нафтопродукти, хлориди, залізо, сульфати, фосфати, марганець, фтор, азот амонійний, нітрити, нітрати);

5 токсикологічних показників (цинк, мідь, свинець, кадмій, ртуть);

2 паразитологічних (яйця гельмінтів та цисти патогенних кишкових найпростіших).

Усього з поверхневих водойм протягом 2023 року за санітарно-хімічними показниками було досліджено 242 проби. З водойм 2-ї категорії не відповідали 79 із 234 досліджених проб, що складає 34 %.

За бактеріологічними показниками було досліджено 277 проб. Із водойм 2-ї категорії не відповідали нормативам 49 з 268 проб, що становить 18,2 %.

За паразитологічними показниками було досліджено 60 проб. Із водойм 2-ї категорії не відповідали нормативам 2 з 54 проб, що становить 4 %.

Вода з водойм 1-ї категорії (за санітарно-хімічними показниками 3 проби, санітарно-мікробіологічними - 9 проб, паразитологічними - 6 проб) відповідала нормативам за всіма показниками.

Мікробіологічна оцінка якості вод:

Епідемічна ситуація в області протягом 2023 року залишалась відносно стабільною. Незареєстровано спалахів та групових випадків захворювань пов'язаних з об'єктами водопостачання.

Протягом епідсезону 2023 року з об'єктів довкілля проводилось дослідження води відкритих водойм на холерні вібріони, точки відбору проб були визначені фахівцями в кожному районі.

Досліджено 390 проб води, у тому числі стічних вод - 55 проб та з відкритих водоймищ населених пунктів з місць масового рекреаційного використання - 355 проб.

При бактеріологічному дослідженні води відкритих водоймищ в 11-ти пробах, що складає 3,1 % від усіх досліджених проб річкової води, виявлено холерний вібріон (*Vibrio Cholerae* non 01 I група Хейберга) (став "Квітуча балка" (Новгородківська громада), став Новомиколаївка (Дмитрівська громада), селищний пляж (пляж Кучери) р. Синюха (Новоархангельська громада), верхній став (Добровеличківська громада).

За результатами повторного дослідження проб води з вказаних водоймищ холерних вібріонів (*Vibrio Cholerae* non 01 I група Хейберга) - не виявлено.

Епідемічна ситуація з гострих кишкових інфекцій на вказаних адміністративних територіях була відносно стабільною, захворюваність на кишкові інфекції носить спорадичний характер.

Радіаційний стан поверхневих вод: Радіологічною лабораторією ДУ Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України у 2023 році було досліджено 203 проби на зміст радіоактивних речовини (уран, радій, радон) у підземних водах, з яких 15 проб з відхиленням (7,3 % при 12 % у 2022 році).

Якість питної води: Забір води здійснюється з відкритих, змішаних та підземних водозаборів, а саме:

з відкритих водозаборів - міст Знам'янка, Олександрія, Світловодськ (з Кременчуцького водосховища), Бобринець (з р.Сугоклеї), смт Побузьке (з р. Південного Бугу), смт Смолине (з р.Синюхи);

зі змішаних водозаборів - м. Кропивницький (з магістрального районного водопроводу Дніпро-Кіровоград та із підземного водозабору Холодні Ключі); м.Помічна (з р.Чорного Ташлика та водозабірних свердловин); смт Петрове (з Іскрівського водосховища та підземного водозабору).

Споживачі 10 сіл Кропивницького району та частково самого селища Устинівка, м.Долинська, 2 сіл Долинської громади, 15 сіл Новоукраїнського

району і частина жителів міста Новоукраїнка користуються привозною водою (орієнтовно 11,3 тис осіб).

Найбільшим підприємством області, яке забезпечує послугами водопостачання 4 міста обласного значення та притрасових населених пунктів є ОКВП "Дніпро-Кіровоград".

Дослідження якості питної води здійснюються акредитованими лабораторіями:

1) лабораторіями підпорядкованими державній установі "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України" та Головному управлінню Держпродспоживслужби в Кіровоградській області;

2) ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (5 лабораторій: Кропивницького ВКГ, Олександрійського ВКГ, Світловодського ВКГ, Знам'янського ВКГ та Смолінського ВКГ);

3) КП "Теплоенергетик", смт Нове (1 лабораторія); КП «Долинський міськкомунгосп» (1 лабораторія) КП "Петрівське" (1 лабораторія); ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" (1 лабораторія);

У 2023 році ОКВП "Дніпро-Кіровоград" забезпечено якість питної води відповідно до вимог ДСанПіНу 2.2.4-171-10 без внесення корективів у технологію очистки питної води.

Під наглядом Держпродспоживслужби в Кіровоградській області станом на 01 січня 2024 року перебувало 275 водогонів та 2 тис. джерела нецентралізованого водопостачання.

Більшість водогонів забезпечуються водою з підземних джерел. Але більша частина населення області користується водою із поверхневої водойми Кременчуцького водосховища. Поверхневими джерелами централізованого водопостачання в області є 7 водоймищ, підземними - 418 артезіанських свердловин та колодязів.

Протягом 2023 року перевірено/обстежено 1790 об'єктів, з них на 1281 об'єктах водопостачання (71,6 %) виявлені порушення:

232 централізованого (84,3 % від загальної кількості об'єктів водопостачання), виявленні порушення на 159 водогонах (68,5 %);

1558 нецентралізованого (77,5 % від загальної кількості об'єктів водопостачання) виявленні порушення на 1122 водогонах (72 %).

Із 2011 джерел нецентралізованого водопостачання не визначені балансоутримувачі 957 джерел (громадських колодязів), у 2022 році – 901.

Протягом 2023 року взято на баланс один водогін у с. Скалева Новоархангельської громади, але ще 8 водогонів не мають балансоутримувача: в Голованівській громаді (2 водогони), Суботцівській (1), Олександрійській (1), Гурівській, Аджамській, Устинівській, Маловисківській громадах також по одному водогону.

Не визначені зони санітарної охорони на 51 водогоні (у 2022 році - 50 водогонів) на територіях 12 громад (Гайворонської, Глодоської,

Великосеверинівської, Великоандрусівської, Вільшанської, Дмитрівської, Заваллівської, Катеринівської, Компаніївської, Соколівської, Суботцівської, Помічнлянської), незадовільний санітарно-технічний стан зон санітарної охорони та благоустрій - на 23 водогонах (у 2022 році - 26 водогонів) на територіях 8 громад (Знам'янської, Глодоської, Суботцівської, Кетрисанівської, Дмитрівської, Добровеличківської, Новомиргородської, Помічнлянської).

Виробничий лабораторний контроль води (мікробіологічні, санітарно-хімічні, радіологічні показники), яка подається населенню, у 2023 році організовано на 86,6 % водогонів (у 2022 році – 72,2 %).

Не організовано проведення виробничого лабораторного контролю на 50 водогонах (це 18 % проти 27 % у 2022 році) на територіях 9 громад (Катеринівської, Суботцівської, Компаніївської, Устинівської, Олександрійської, Приютівської, Петрівської, Благовіщенської, Голованівської).

Розроблені програми виробничого лабораторного контролю на підприємствах питного водопостачання згідно до вимог ДСанПіНу 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною" на 227 водогонах, 82,5 % проти 82,7 % у 2022 році не складені графіки та не погоджені програми виробничого лабораторного контролю по 48 водогонах на територіях 17 громад (Аджамської, Благовіщенської, Бобринецької, Гайворонської, Знам'янської, Заваллівської, Дмитрівської, Катеринівської, Маловисківської, Олександрійської, Олександрівської, Суботцівської, Новопраської, Приютівської, Помічнлянської, Петрівської, Устинівської).

За результатами досліджень зразків питної води, відібраних під час здійснення державного нагляду (контролю) та за інформацією балансоутримувачів про результати виробничого лабораторного контролю на 82 водогонах (29,8 %) (у 2022 році – на 65 водогонах (23,4 %)) питна вода не відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною", затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12 травня 2010 року № 400, (високий відсоток невідповідності відмічається на територіях 20 громад: Аджамській, Бобринецькій, Долинській, Злинській, Кетрисанівській, Новоукраїнській, Первозванівській, Соколівській, Кропивницькій, Великосеверинівській, Попельнастівській, Великоандрусівській, Дмитрівській, Благовіщенській, Світловодській, Онуфріївській, Компаніївській, Гайворонській, Суботцівській, Олександрівській)

На 200 водогонах (72,7 %) проведена профілактична дезінфекція (2022 рік - 54,5 %), не проведена дезінфекція на 75 водогонах (27,3%) на територіях 16 громад (Кропивницької, Приютівської, Знам'янської, Олександрійської, Надлацької, Підвисоцької, Петрівської, Компаніївської, Суботцівської, Дмитрівської, Новоархангельської, Благовіщенської, Олександрівській, Маловисківської, Великоандрусівської, Мар'янівської)

Протягом 2023 року в області проведено чищення 320 та дезінфекція в 702 джерелах нецентралізованого водопостачання, що складає 15,9 % та 34,9 % відповідно від загальної кількості (у 2022 році - 36,1 % та 39,9 %).

Всього протягом 2023 року по області паспортизовано 429 (21,3 %) громадських колодязів, свердловин (у 2022 році – 22,5%). Взято на баланс 68 колодязів на території Знам'янської (16), Мар'янівської (43), Підвисоцької (9) громад.

На 100% джерел нецентралізованого водопостачання паспортизовано на територіях 17 громад (Благовіщенській, Гайворонській, Голованівській, Гурівській, Глодоській, Заваллівській, Долинській, Перегонівській, Побузькій, Надлацькій, Новоархангельській, Новгородківській, Новопразькій, Олександрівській, Підвисоцькій, Пантаївській, Приютівській), в Устинівській - 12,4 %; по інших громадах джерела нецентралізованого водопостачання не паспортизовані.

Проведено профілактичну дезінфекцію 79,6-100 % громадських колодязів на території 20 громад (Благовіщенської, Голованівської, Перегонівської, Побузької, Соколівської, Первозванівської, Великосеверинівської, Катеринівської, Аджамської, Новоукраїнської, Глодоської, Рівнянської, Олександрівської, Пантаївської, Приютівської, Новопразької, Гурівської, Устинівської, Долинської, Кропивницької).

У 2023 році Кіровоградською регіональною державною лабораторією Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) по експертизі питної води проведено 1634 дослідження.

За санітарно-хімічними та мікробіологічними показниками - у 45 дослідженнях виявлено відхилення, що складає 2,8 % (у 2022 році - 4,3 %) від загальної кількості проведених досліджень.

За санітарно-хімічними та органолептичними показниками: із 1230 досліджень води питної виявлено 45 відхилень (3,6 %) перманганатна окиснюваність та запах на 1 об'єкті централізованого водопостачання, загальна жорсткість, сухий залишок, сульфати, хлориди у 28 закладах освіти

За мікробіологічними показниками із 346 досліджень води питної та за радіологічними показниками (цезій, стронцій) із 58 досліджень відхилень не виявлено.

Державною установою "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України", з метою моніторингу якості питної води, що подається населенню із мереж централізованого водопостачання, протягом 2023 року за санітарно-хімічними показниками досліджено 4404 проб питної води (30931 досліджень), з яких 826 проби (1540 досліджень) не відповідали вимогам гігієнічних нормативів, що становить 19 %, при 12 % в 2022 році:

347 із 1485 проб з водогонів, джерелом водопостачання яких є поверхневі водойми (23,3 % при 9 % у 2022 році);

479 із 2919 проб з водогонів, джерелом водопостачання яких є підземні

джерела (16,4 % при 15 % у 2022 році).

Значні обсяги підземної води подаються з відхиленням від стандарту, що обумовлено геологічними особливостями території області, у переважній більшості, визначались відхилення за органолептичними (каламутність) та санітарно-хімічними показниками (залізо загальне, загальна жорсткість, сульфати, сухий залишок).

За мікробіологічними показниками досліджено 7445 проб води, з яких 138 відповідали вимогам гігієнічних нормативів (2 % при 6,3 % у 2022 році):

27 із 1573 проб з водогонів, джерелом водопостачання яких є поверхневі водойми (2 % при 1% у 2022 році);

111 із 5872 проб з водогонів, джерелом водопостачання яких є підземні джерела (2% при 3 % у 2022 році).

Незадовільною є ситуація з водопостачанням сільських населених пунктів області, адже переважна їх більшість забезпечена підземною питною водою (з колодязів), більша половина якої не відповідає вимогам гігієнічних нормативів.

За результатами досліджень 66,3 % проб питної води із джерел нецентралізованого водопостачання були з відхиленнями за санітарно-хімічними показниками (досліджено 1069 проб, із них 709 проб не відповідали вимогам гігієнічних нормативів), у тому числі з колодязів – 1044 проби, де з відхиленнями 704 проби (67,4 % при 69 % в 2022 році). Найчастіше невідповідності реєструвалися за показниками загальна жорсткість, сухий залишок, каламутність, кольоровість, загальне залізо, нітрати.

Із 861 дослідженої проби води з нецентралізованих джерел 195 не відповідали вимогам за мікробіологічними показниками, що становить 23 % при 20,3 % у 2022 році. У тому числі з колодязів – 840 проб, з яких 195 проб з відхиленням (23 % при 21,3 % у 2022 році).

Заходи, які вжиті з початку 2024 року для поліпшення ситуації у галузі:

1) ОКВП "Дніпро-Кіровоград" продовжувалася реалізація 5 проєктів, виконано роботи на загальну суму 134,7 млн. гривень:

"Реконструкція Дніпровської водоочисної станції МРВ "Дніпро-Кіровоград". Змонтовано каркас будівлі нових очисних споруд, завершено бетонні роботи в будівлі з монтажу сендвіч-панелей на стіни та покрівлю, ведуться роботи по улаштуванню зовнішніх інженерних мереж, майданчиків. Здійснено монтаж технологічного обладнання: мікрофільтрів, змішувачів, ведеться монтаж розподільчої системи трубопроводів фільтрів. Ведеться закупівля кабельних ліній та силового обладнання;

"Реконструкція водопровідних насосних станцій". Виконано роботи по монтажу закупленого обладнання по 10 насосним станціям та здійснено монтаж 4 електролізних установок. 6 ВНС м. Кропивницького і 4 ВНС МРВ "Дніпро-Кіровоград": "Знам'янка" "Олександрія", ВНС "П підйому" та НС 1 підйому проєкт завершено, об'єкти введено в експлуатацію;

"Реконструкція каналізаційних насосних станцій". Отримано позитивні експертні звіти на 19 КНС (ведуться пуско-налагоджувальні роботи на КНС.), на 15 КНС отримано сертифікат ДІАМ про готовність до експлуатації, на 1 КНС завершено роботи, ведеться підготовка виконавчої документації;

"Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Кропивницького". Об'єкт запущено в роботу повністю. Отримано сертифікат ДІАМ готовності об'єкта до експлуатації. Показники очищення стічних вод отримані на виході з КОС відповідають ГДС. Підписано сертифікат про завершення робіт на об'єкті.

"Впровадження системи автоматизації та диспетчеризації ОКВП "Дніпро-Кіровоград". Встановлено 104 комерційних та 55 технологічних електролічильника відповідно до ПКД на улаштування автоматизованої системи комерційного та технічного обліку електроенергії підприємства. Проведення пусконалагоджувальних робіт системи СКАДА. Проводиться виготовлення виконавчої документації на дослідну експлуатацію системи АСКОЕ;

2) підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства області здійснено ремонт та реконструкцію 5,8 км водопровідних мереж, 1,6 км каналізаційних мереж, ремонт 5 водопровідних об'єктів та 11 об'єктів каналізаційного господарства, заміну та ремонт насосного обладнання та водонапірних башт. Роботи проводились на водопровідно-каналізаційних об'єктах у містах Кропивницький, Знам'янка, Світловодськ, селища Нове, Петрове, Інгuleцьке та селі Соколівське.

3) регіональним офісом водних ресурсів у Кіровоградській області розглянуто 139 пакетів документів для отримання дозволу на спеціальне водокористування з встановлення обсягів збору використання та відведення вод, 96 паспортів водних об'єктів, 14 нормативів водопостачання;

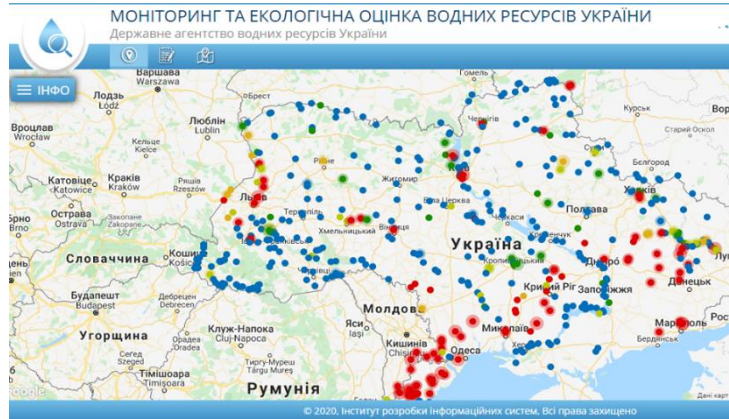
4) для забезпечення водними ресурсами населення, промисловості та аграріїв області, раціонального і збалансованого їх розподілу між водокористувачами розроблено та встановлено 2959 режим роботи водних об'єктів, у тому числі 55 водосховищ.

5) проводився операційний моніторинг масивів поверхневих вод, забір воли з яких здійснюється для задоволення питних та господарсько-побутових потреб населення. Відібрано 162 проб та проведено 1080 вимірювань фізико-хімічних показників. З діагностичного моніторингу відібрано 63 проби, проведена їх пробопідготовка і відправлено до лабораторії Західного та Північного регіонів.

Крім того, дані досліджень за Програмою моніторингу вод доступні у відкритому доступі на онлайн-ресурсі Держводагентства "Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України" <http://monitoring.davr.gov.ua/EcoWaterMon/GDKMap/Index>

Мал. 3 Інтерактивна карта України "Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України"
Інтерактивна карта відображає результати моніторингу якості поверхневих водних об'єктів (за 6 постами, а саме:

Державне агентство
водних ресурсів України

Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом)
з 01.01.2024 до 25.10.2024

Область: Кіровоградська

1. Пост: р. Дніпро, 580 км. питний в/з міста Світловодськ, (Кременчуцьке водосховище) правий берег

Значення	Показник	Амоній-іон, мг/дм3	Біохімічне споживання кисню за 5 днів, мгО2/дм3	Кисень розчинений, мгО2/дм3	Нітрат-іон, мг/дм3	Нітри-іон, мг/дм3	Сульфат-іон, мг/дм3	Фосфат-іон (поліфосфати), мг/дм3	Хлорид-іон, мг/дм3
Дата	09.01.2024	0.250	3.110	13.570	0.740	0.010	32.020	0.200	19.420
13.02.2024	0.190	3.290	13.230	1.500	0.030	32.820	0.230	21.180	
12.03.2024	0.100	3.350	10.580	0.980	0.060	38.020	0.020	20.720	
09.04.2024	0.190	3.430	10.430	0.900	0.030	32.020	0.020	22.440	
14.05.2024	0.200	3.220	9.430	0.440	0.010	40.030	0.030	18.990	
11.06.2024	0.220	3.450	8.510	0.780	0.020	36.020	0.010	17.090	
09.07.2024	0.300	3.460	8.210	0.410	0.060	34.020	0.070	13.950	
13.08.2024	0.210	3.160	7.940	2.090	0.130	34.020	0.170	14.350	
10.09.2024	0.170	3.660	7.940	0.520	0.160	36.020	0.210	15.350	

Мал. 4 Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом) інтерактивної карти з 01.01.2024 до 21.10.2024

1. Пост: р. Дніпро, 580 км, північний в/з міста Світловодськ, (Кременчуцьке водосховище) правий берег;
2. Пост: р. Інгул, 318 км, м. Кропивницький, північний в/з міста;
3. Пост: р. Інгулець, 393 км, смт Петрово, Іскрівське водох., північний в/з селища;
4. Пост: р. Синюха, 94 км, смт Новоархангельськ, Новоархангельське водосховище, північний в/з смт Смолине;
5. Пост: р. Сухоклія, 26 км, м.Бобринець, північний в/з;
6. Пост: р. Чорний Ташлик, 51 км, смт Помічна, північний в/з селища), що дає можливість оцінити стан водного об'єкта та порівняти його з встановленими нормами.

2.2.4 Земельні ресурси і ґрунти

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2031,4 тис.га, або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя (378,3 тис.га – землі 12 міських; 892,4 тис.га – землі 15 селищних та 760,7 тис.га – землі 21 сільських громад).

У структурі сільськогосподарських угідь рілля становить 1769,5 тис. га (71,9%), багаторічні насадження – 15,6 тис. га (0,6%), пасовища та сіножаті – 246,8 тис. га (10%). Ліси та інші вкриті лісом площі становлять 154,3 тис. га, у тому числі полезахисні лісосмуги – 23,3 тис. га. Загальна лісистість області з урахуванням усіх захисних лісових насаджень складає 7,4 %.

У північній та південно-східній частинах області переважають середньогумусні чорноземи, у південній – малогумусні, у долинах річок поширені чорноземно-лучні та лучно-болотні ґрунти.

Близько половини ріллі в області розташовано на схилах різної крутизни (від 1 до 7°). Це вимагає особливих технологічних прийомів у землеробстві з урахуванням природно-кліматичних та екологічних умов, вжиття належних заходів щодо охорони та відтворення земельних ресурсів з метою недопущення деградації та забруднення земель.

Таблиця 20

Структура земельного фонду регіону

Основні види земель та угідь	2023 рік	
	усього, тис. га	% від загальної площі території
1	2	3
Загальна територія області (усього земель)	2458,8	100
у тому числі:		
Сільськогосподарські угіддя, з них:	2031,4	82,6
рілля	1769	71,9
перелogi	-	-
багаторічні насадження	15,6	0,6
сіножаті і пасовища	246,8	10
Ліси і інші лісовкриті площі	154,3	6,3
з них вкриті лісовою рослинністю	113,5	4,6
Чагарникова рослинність природнього походження	-	-
Забудовані землі	134,0	5,4
Відкриті заболочені землі	10,6	0,4
Території, що покриті поверхневими водами	76,8	3,1
Інші землі	51,7	2,1

Таблиця 21

Категорії земель за основним цільовим призначенням

Основні категорії	2023 рік	
	усього, тис. га	% від загальної площі території
1	2	3
Загальна територія області (усього земель)	2458,8	100
у тому числі:		
Землі сільськогосподарського призначення	2078,7	84,5

1	2	3
Землі природно- заповідного та іншого природоохоронного призначення	101,9	4,14
Землі оздоровчого рекреаційного призначення	13,1	0,5
Землі лісгосподарського призначення	131,1	5,3
Забудовані землі (під житловою забудовою, землі промисловості, землі, які використовуються для транспорту і зв'язку, землі, які використовуються для технічної інфраструктури, інші відкриті землі), у тому числі:	134,0	5,4
відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	13,3	0,5

Грунти:

Грунтовий покрив області характеризується високою родючістю, оскільки представлений чорноземами, на частку яких припадає 95 % орних земель. За ступенем родючості ґрунтів Кіровоградська область посідає четверту позицію в Україні, а за 100-бальною шкалою якості ці ґрунти оцінено у 67 балів.

У північній частині області переважають чорноземи потужні малогумусні із вмістом гумусу 5% та середньогумусні із вмістом гумусу трохи більше 5,5 %. Значні площі тут займають чорноземи різною мірою реградовані, а також чорноземи опідзолені, темно-сірі опідзолені та рідше сірі опідзолені ґрунти. Для південно-західних районів найбільш поширеними ґрунтами є чорноземи звичайні, середньо- та малогумусні, а в південній частині – чорноземи звичайні неглибокі малогумусні та малопотужні.

Актуальними для області є питання з охорони і раціонального використання земельних ресурсів, захисту і реабілітації ґрунтів. Земельні ресурси Кіровоградської області (2458,8 тис. га) характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння. Наслідком високої господарської освоєності земельного фонду є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці країни. Так, в області 1029,1 тис. га сільгоспугідь піддані водній ерозії, 3,9 тис. га – засолені, 0,8 тис. га – солонцюваті, 12,6 тис. га – кислі, 3,4 тис. га – перезволожені, 8,3 тис. га – заболочені, 0,5 тис. га – кам'янисті, 1111,7 тис. га – дефляційно небезпечні. Через ерозійні процеси площа ярів перевищує 3,5 тис.га, і щорічно втрачається 1,1 млн. т гумусу, а площа деградованих та малопродуктивних земель склала 270 тис. га.

За даними останнього XI туру (2016-2020 років), обстеження земель сільськогосподарського призначення середньозважений уміст органічної речовини (гумусу) склав 4,01%.

Наступні дані, умісту середньозваженого показника органічної речовини (гумусу) будуть надані після закінчення XII туру (за період 2021-2025 років) обстеження ґрунтів області.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти є:

агресія російської федерації в наслідок, якої є пошкодження і знищення родючого шару ґрунту та шкода, зумовлена забрудненням і засміченням земельних ресурсів;

галузі економіки, такі як сільське господарство, промисловість та транспорт. Зокрема, необґрунтовано високим рівнем сільськогосподарського господарського освоєння території та незбалансованим співвідношенням між земельними угіддями.

Проблеми деградації земель та опустелювання загострюються через швидкі темпи зміни клімату, що супроводжується підвищенням середньорічних температур, повторюваності та інтенсивності екстремальних погодних явищ, у тому числі посух, які охоплюють раз у два - три роки від 10 до 30% території країни, а раз у 10-12 років - від 50 до 70% її загальної площі.

У 2024 році у сфері охорони і раціонального використання земельних ресурсів, захисту і реабілітації ґрунтів здійснено ряд заходів, спрямованих на:

1) збереження та відтворення родючості ґрунтів.

Науковими співробітниками Інституту сільського господарства Степу Національної академії аграрних наук (далі – ІСГС НААН):

а) підготовлено науково-практичні рекомендації щодо особливостей догляду за посівами озимих зернових та вирощування ранніх ярих сільськогосподарських культур на Кіровоградщині в умовах 2024 року в яких висвітлені питання щодо основних агротехнічних вимог до обробітку ґрунту та сівби;

б) на системній основі надавалися науково-консультаційні послуги з:

системи обробітку ґрунту, удобрення сільськогосподарських культур, інтегрованого захисту від бур'янів, хвороб та шкідників підвищення родючості ґрунту, оптимізації мінерального живлення рослин, раціонального використання органічних добрив;

2) оптимізацію землекористування, системну протидію ерозійним процесам.

ІСГС НААН з державними підприємствами, Дослідними господарствами власної мережі укладено 20 договорів надання послуг з впровадження у сільськогосподарське виробництво завершених наукових розробок із питань землеробства; рослинництва; аграрної економіки, інноваційного розвитку.

3) розробку проєктів землеустрою еколого-економічного обґрунтування сівозмін;

4) охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів.

Водогосподарськими організаціями та землекористувачами:

забезпечено виконання заходів щодо підготовки об'єктів інженерної інфраструктури 6 водогосподарських систем, що дало можливість забезпечити подачу води водокористувачам для зрошення на площі 1,4 тис. га, в обсязі 2,2 млн.м³.

на внутрішньогосподарських зрошувальних системах сільгоспвиробники здійснювали подачу води на зрошення на площі близько 2 тис. га.

Крім того, проведено реєстрацію організацій водокористувачів "Северинівська оаза" та "Воронцівська зрошувальна система" у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб України.

З метою стимулювання агроекологічної діяльності у 2024 році, зокрема розвитку альтернативного органічного агровиробництва в області налічується майже 11,8 тисяч гектарів сертифікованих органічних сільськогосподарських земель та зареєстровані 5 операторів органічного виробництва.

В області функціонує кластер органічного бджільництва та апітерапії "ORGANIC STEP". Наукову та освітню складові кластеру органічного бджільництва та апітерапії "ORGANIC STEP" представляють Центральноукраїнський національний технічний університет та Інститут степу НААН (які є учасниками міжнародної програми Європейського Союзу UniClaD: "Підвищення спроможності університетів ініціювати та брати участь у розвитку кластерів на принципах інновацій та сталості").

5) ефективне використання земельних ресурсів та удосконалення земельних відносин. Відповідно до Закону України "Про національну інфраструктуру геопросторових даних" та Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 року № 532:

забезпечено внесення відомостей до Державного земельного кадастру щодо адміністративно-територіальних одиниць, а саме внесено відомості про нормативну грошову оцінку майже 500 населеним пунктам;

укладено договори на виконання робіт з виготовлення технічної документації по нормативній грошовій оцінці земель по 210 населеним пунктам, з них: 120 – знаходиться в роботі у виконавців, 90 – затверджено технічну документацію;

затверджено технічну документацію з нормативної грошової оцінки земель по 6 населеним пунктам.

6) на виявлення причин незадовільного стану земель, своєчасного виконання меліоративних заходів по запобіганню деградації ґрунтів здійснювався еколого-меліоративний моніторинг зрошуваних земель (далі - Моніторинг). За результатами Моніторингу, еколого-меліоративний стан на 96% зрошуваних земель оцінено як сприятливий, на 4% - як задовільний (моніторинг проводили на площі 40,7 тис.га).

Тенденції щодо зміни ситуації у галузі:

Рішенням Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 року № 20, зокрема стосовно схвалення представлених НААН добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель (далі - НРДЗ) за напрямом "Підтримання вмісту органічної речовини (гумусу) у ґрунтах" (до 2020 року передбачалося досягнення

стабільного рівня органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь не нижче за базову лінію станом на 2010 рік (3,14 % в середньому по Україні, у т.ч. у розрізі зон: Полісся - 2,24 %; Лісостеп - 3,19 %; Степ - 3,40 %), а до 2030 року – планується збільшення не менше ніж на 0,1 %), а також допоміжних заходів щодо досягнення НРДЗ за напрямками "Відновлення зрошення і поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель" та "Відновлення та стале використання торфовищ".

Відповідні завдання і заходи щодо НРДЗ також зазначені у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року № 111/2021 "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації".

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 року № 70-р схвалена Концепція Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель, у рамках якої планується вирішення проблеми деградації земель та опустелювання. У результаті очікується здійснити оптимізацію структури земельних угідь та агроландшафту, зменшити розораність території на 10%, підвищити продуктивність сільськогосподарських угідь до 50%, зменшити загрозу земельним ресурсам від деградаційних процесів, зберегти природні водно-болотні угіддя.

Пунктом 9 постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326 "Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації", визначені основні показники, які оцінюються за напрямом, що включає шкоду завдану земельним ресурсам, з урахуванням особливостей кожної території, а саме:

витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництво, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону;

збитки, завдані власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення;

витрати на відновлення меліоративних систем;

шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості;

шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами.

2.2.5 Надра

Кіровоградська область належить до одного з найбільш насичених мінеральними ресурсами регіонів України.

На території області налічується більше 390 родовищ корисних копалин, з яких: 341 родовищ - враховані державним балансом України.

Мінерально-сировинна база області на 16% складається з паливно-енергетичних корисних копалин (буре вугілля, горючі сланці, уранові руди), на 58% - із сировини для виробництва будівельних матеріалів, 26% загальних запасів надр складають руди чорних, кольорових та рідкісних металів, а також запаси прісних і мінеральних вод.

До складу Олександрійського та Ватутінського геолого-промислових районів Дніпровського буровугільного басейну входять 44 ділянки бурого вугілля у складі 12 родовищ, по яких розвідані запаси в кількості 751 млн. т, що становить 1,71% балансових запасів в Україні.

Область посідає провідне місце та займає монопольне становище в Україні за запасами урану (83% від загальних запасів в Україні) і 100% за його видобутком. Розвідано 16 родовищ, з яких розробляється 4 - Мічурінське і Центральне родовища на території Кропивницького району та Ватутінське і Новокостянтинівське родовища на території Новоукраїнського району.

На території області також наявні руди золота на Клинівському та Юріївському родовищах (Кропивницький район).

На території області виявлені 2 родовища руди літію, це Полохівське (Маловисківська міська громада) та ділянка Добра (Добровеличківська громада), з яких розробляється Полохівське.

Родовища графітової руди наявні на 3 розвіданих ділянках з яких Заваллівське родовище експлуатує та Балахівське родовище.

На території області наявні 7 родовищ руд заліза, балансові запаси яких складають 323 млн. т, з яких розробляється два - Петрівське та Артемівське розташовані на території Олександрійського району.

Налічується 3 родовища титанових руд: Бирзулівське, Лікаревське та Аврамівське, з яких розробляється два (Бирзулівське родовище ільменіту та Лікарівське ділянки титанових руд).

Розвідано 8 родовищ каоліну, придатних для використання у якості нерудної сировини для металургії, по яких розвідані запаси в кількості 76,2 млн. т, з них розробляється три: Обознівське родовище вторинного каоліну та Балашівське родовище вторинного каоліну, Вікнинське родовище каоліну.

Кварцит та кварц для вогнетривів представлені Малоскелівським родовищем, по якому розвідано запаси в кількості 15,5 млн. т, що становить 12,1% від запасів в Україні.

Корисні копалини для будівництва представлені в області 11 видами, та налічується 195 родовища.

Розвідано 19 родовищ будівельного піску, розробляється 5 родовищ - Грузьке-2, Кремгесівське (Світловодське), Шостаківське, Обозніське та Балашівське родовище.

Підприємства області повністю забезпечені сировиною для виробництва було-щебеневої продукції та облицювального каменю. Розвідано 76 родовищ будівельного каменю, розробляється 31 родовище та 11 родовищ облицювального каменю, з яких розробляється 6.

Кіровоградська область багата покладами цегельно-черепичної сировини. На території області налічується 61 родовище, з яких лише 4 розробляється, а саме: Веселівське та Соколівське родовище суглинку, Ганнівське родовище суглинку та глини, Новоукраїнське родовище глини.

Розвідані 43 родовища води питної і технічної кількості запасів складає 224,9 тис. м³/добу, з яких 11 розробляється.

Підземні мінеральні води області належать до типу радонових і використовуються для зовнішнього застосування у лікувальних цілях, вони розвідані на трьох ділянках, кількість запасів складає 483 м³/добу. Експлуатується Петрівська ділянка КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" та Вербівська сільськогосподарським товариством з обмеженою відповідальністю "Зоря".

З метою прискорення розгляду заяв та поступового впровадження цифрування адміністративних послуг із надання спеціальних дозволів на користування надрами розроблений Електронний кабінет надрокористувача. Порядок функціонування електронного кабінету надрокористувача було затверджено наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05 вересня 2022 року № 342.

Інформація щодо виданих суб'єктам господарювання спеціальних дозволів на користування надрами на території Кіровоградської області розміщена на офіційному вебсайті Державної служби геології та надр України. Проте, у відповідності до вимог законодавства, на період дії воєнного стану відкритий доступ до цього розділу сайту обмежено.

У 2023 році розпочалась масштабна модернізація та дерегуляція правил роботи у сфері надрокористування - за європейським зразком.

З 28 березня 2023 року вступили в силу норми Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами" від 01 грудня 2022 року № 2805-IX. Головна мета - забезпечити стале надрокористування в Україні, зберегти баланс із захистом довкілля, залучити необхідні інвестиції у сферу та встановити ефективний державний контроль.

Заходи, які вжитті з початку 2024 року щодо розвитку гірничодобувної галузі області окремими підприємствами області:

З метою залучення інвестицій у розвиток гірничодобувної галузі області з початку 2024 року 2 підприємства області (Олександрійська, Голованівська громади) отримали спеціальні дозволи на користування надрами.

У квітні 2024 року ТОВ "Укрлітйвидобування" завершило попереднє техніко-економічне обґрунтування (Pre-Feasibility Study) для будівництва заводу з виробництва літію на базі Полохівського родовища літієвих руд (Маловисківська міська громада). PFS підтвердило запаси літієвих руд родовища, а також високі економічні показники, що зумовлюють необхідність прийняття рішення про перехід проекту на наступну стадію – Definite Feasibility Study (DFS).

В обласній військовій адміністрації у 2023 році презентовано проєкт з впровадження на базі Балахівського родовища графітових руд (Петрівська селищна територіальна громада) виробничого комплексу з виробництва графітового концентрату і батарейного графіту, яка була представлена командою BGV Group Management та ТОВ "Розвиток Побужжя". Проєкт передбачає будівництво виробничого комплексу з виробництва сферичного графіту для літій-іонних акумуляторів (потужністю 40 тис. тонн) та співпрацю із ЄС та США. Планується створити 750 нових робочих місць.

На даний час команда BGV Group Management виконала другий етап пілотних випробувань збагачувальної фабрики та завершує проєкт виробничого комплексу і дослідно-промислові випробування графіту Балахівського родовища графітових руд. Зазначається, що пілотні випробування, виконані профільним європейським дослідним центром ANZAPLAN, підтвердили високу якість продукції: продуктивність зразків сферичного графіту підприємств BGV для літій-іонних акумуляторів є вищою за середньоринкові показники та за певними характеристиками є близькими до теоретичного максимуму.

2.2.6 Збереження біорізноманіття. Тваринний та рослинний світ Кіровоградської області та охорона флори і фауни.

Конвенція про біологічне різноманіття (CBD), прийнята в 1992 році, і є основним міжнародним документом, спрямованим на збереження та управління біологічним різноманіттям.

З 2021-2030 роки Організацією Об'єднаних Націй проголошено роками відновлення екосистем, з метою недопущення деградації екосистем та досягненню Цілям сталого розвитку.

Ці дві ініціативи разом визначають основну рамку для збереження та відновлення біорізноманіття на міжнародному рівні та сприяють досягненню Цілей сталого розвитку, зокрема тих, які стосуються збереження природних середовищ і біологічного різноманіття.

Кіровоградська область є важливим екологічним регіоном України, яка зберігає значну частину свого природного багатства завдяки ретельному контролю та охороні природи. Різноманітний та унікальний тваринний і рослинний світ роблять Кіровоградську область цікавою для досліджень і туризму.

В області здійснюються заходи, спрямовані на збереження та відновлення біорізноманіття Кіровоградської області, які сприяють виконанню заходів, передбачених Конвенцією про біологічне різноманіття, зокрема:

1) з метою відновлення лісів та степів, здійснюються заходи з висадки дерев у лісостепових зонах для відновлення лісового покриву та охорони лісових екосистем. Також проводяться заходи для відновлення степових рослинних угідь, включаючи висадку різних видів трав'янистих рослин;

2) забезпечується підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного і тваринного світу шляхом створення та розширення природоохоронних територій;

3) у 2023 та з початку 2024 року в області створено 15 нових природно-заповідні території, загальною площею 974,4 га (2023 рік – 431,4 га та у 2024 році – 543,1 га *(на підставі раніше проведених наукових досліджень розширено пам'ятку природи місцевого значення "Каскади" в с. Злинка Новоукраїнського району на 69,9 га (із 2,5 га до 72,4 га) та створено (оголошено) 4 території та об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 473,1 га)*);

4) здійснюється розроблення проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області. З початку 2024 року із існуючих 248 природно-заповідної території та об'єкти, загальною площею 102,5 тис. га, встановлено у натурі (на місцевості) межі 69 природно-заповідних території та об'єкти на площі 8,97 тис. га, що становить 8,7 % від загальної площі існуючої природно-заповідної площі.

5) вживались заходи щодо збільшення чисельності мисливської фауни. Зокрема, проводилася охорона та облік диких тварин, здійснювалася заготівля і викладка кормів для підгодівлі мисливських тварин. На зазначені цілі було використано кошти у загальній сумі 356,6 тис. гривень.

6) впроваджуються законодавчі та адміністративні заходи для забезпечення збереження біорізноманіття та врахування екологічних аспектів у плануванні та розвитку регіону. Здійснювалися заходи з охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством - проведено 525 рейдів, участь в яких взяли 1,3 тис. осіб. Зафіксовано 7 випадків незаконного полювання (порушників притягнуто до адміністративної відповідальності. Накладено штрафів на суму 2,5 тис. грн.).

7) проводяться заходи для захисту рідкісних і ендемічних видів рослин і тварин, які є унікальними для регіону, шляхом моніторингу популяцій, проведення освітніх та навчальних програм для місцевого населення, які спрямовані на підвищення свідомості щодо біорізноманіття та важливості його збереження. Залучення дітей та молоді до освітніх заходів та лекцій щодо біорізноманіття та екології сприяє підвищенню свідомості молодого покоління.

З метою виховання бережливого ставлення до стану лісів, збереження і збагачення ресурсів живої і неживої природи, в області успішно працюють 30 шкільних лісництв, в яких навчається близько 1 тис. учнів.

У весняний період учнівські лісництва: долучились до проектів "Первоцвіт", провели агітаційну роботу та виготовили агітаційні листівки "Збережи Первоцвіти", "Ні – штучним квітам"; висадили саджанці на території сіл та пришкільних територіях; провели лекції на теми: "Причини виникнення лісових пожеж, їх попередження"; "Гасіння пожежі. Правила поведінки під час пожежі".

8) проводяться заходи для контролю за добуванням природних ресурсів, щоб запобігти їхньому надмірному використанню;

Тваринний та рослинний світ Кіровоградської області охорона флори і фауни Кіровоградської області: Кіровоградська область, розташована в центральній частині України, має різноманітний та унікальний тваринний і рослинний світ.

Тваринний світ: За даними досліджень, відомо про існування 413 видів наземних хребетних тварин, які характерні для Дніпровсько-Бузького лісостепового зоогеографічного району. З цього числа, на території Кіровоградської області було виявлено 368 видів тварин (таблиці 22 і 23).

Таблиця 22

**Розподіл видів тварин
за групами на території Кіровоградської області**

Група тварин (види тварин)	Кількість видів, од.
1	2
Ссавці (Косуля, лось, дикий кабан, заєць-русак, лисиця, вовк, горностай, куниця, ондатра, видра, єнотоподібний собака, їжак, бобр річковий, кріт, кажани та інші)	65
Гризуни	25
Птахи (горобці, шпаки, синиці, ластівки, щиглики, снігурі, гави, сороки, яструб великий, канюк звичайний, сокіл-дербник, кулики, чайка (чибіс), травник, веретенник великий, зуйок малий, качині, крижень, чирок-тріскунок, широконосіска, чернь червоноголова, сови (сіра, вухата, болотяна), чапля (сіра, руда), квак, бугай і бугайчик.)	279
Плазуни (ящірка прудка, ящірка зелена, ящірка живородяча, вуж звичайний, вуж водяний, черепаха болотяна, мідянка, полоз жовточеревий, гадюка степова)	13
Земноводні (жаби озерна, жаби ставкова, кумка червоночеревна)	11
Рідкісні види (борсук, свиня дика, заєць сірий, їжак звичайний, козуля європейська, зяблик, славка чорноголова, дрізд чорний, соловейко східний, синиця велика, жулан, малинівка, вівсянка звичайна, сіра чапля та інші)	Різні

Таблиця 23

**Розподіл видів птахів
за групами на території Кіровоградської області**

Група птахів	Кількість видів, од.
1	2
Осілі птахи	42
Перелітні птахи	120
Пролітні птахи	64
Птахи, що прилітають на зимівлю	13
Залітні птахи	40
Усього	279

Відповідно до статті 44 Закону України "Про тваринний світ" рідкісні та такі, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території України види тварин, підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України та міжнародних угод та червоних списків.

На території області підлягають охороні майже 198 видів тварин, що мають той чи інший ранг охорони.

Станом на 01 січня 2024 року було класифіковано 101 вид тварин, які занесені до Червоної книги України, 87 видів, які підлягають захисту, у рамках Бернської конвенції; 27 види, які підлягають захисту у рамках CITES (Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою вимирання); 22 види, які підлягають захисту, у рамках CMS (Угоди про збереження африканських і євразійських мігруючих видів); 10 видів, які підлягають захисту, у рамках AEWA; 12 видів рукокрилих, які підлягають захисту, у рамках EUROBAT (Угоди про захист європейських рукокрилих); 23 видів тварин, які підлягають захисту, у рамках Європейського Червоного списку; 79 видів, які підлягають захисту у межах міжнародних спільних організацій з охорони природи.

З метою охорони та збереження видів тварин, які занесені до Червоної книги України рішенням Кіровоградської обласної ради від 08 червня 2018 року № 498 "Про затвердження Переліків видів тварин і судинних рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області" визначено 90 вид тварин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області,

Рослинний світ: Природна рослинність займає 15-16% площі території області та представлена лісовим, степовим, лучним, болотним і водним типами рослинності.

1. Степи: Велика частина області покрита степами, які характеризуються різноманітністю трав'янистих рослин (полін, верблютник, шавлія, майоран та численні види квітучих трав).

2. Лісостеп: У північних частинах області можна знайти лісостеповий тип ландшафту, де ростуть дуби, ясені, граби, клени, а також численні види кущів та трав'янистих рослин.

3. Луки: В пониженнях та прибережних зонах можна знайти лучну рослинність. Сюди включаються різні види трав'янистих рослин, які ростуть на вологих ґрунтах.

4. Болота: Деякі райони Кіровоградської області мають болотисту рослинність, яка включає водяники, очерет, ряску та інші рослини, які процвітають в умовах високої вологості.

3. Водні рослини: Багатство водних джерел в області створює сприятливі умови для росту водних рослин, таких як рогізки, очерет, тризубці, ряска та інші.

4. Деревя і кущі: У лісистих областях області можна зустріти дерева, такі як сосни, ялини, дуби, берези, а також кущі, які включають глід, шипшина, калина, бузина та інші.

Відповідно до Закону України "Про рослинний світ" рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види рослин, які зростають у природних умовах на території України підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України та міжнародних угод та червоних списків.

На території області зростає 190 видів рослин, що мають той чи інший ранг охорони. Станом на 01 січня 2024 року було класифіковано 64 видів рослин, які занесені до Червоної книги України, 4 види рослин, які підлягають захисту, у рамках Бернської конвенції; 95 видів рослин, як регіонально рідкісний, 14 видів рослин, які підлягають захисту, у рамках CITES (Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою вимирання); 7 видів рослин, які підлягають захисту, у рамках Європейського Червоного списку і 6 видів рослин, які підлягають захисту, у межах міжнародних спільних організацій з охорони природи.

З метою охорони та збереження видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, рішенням Кіровоградської обласної ради від 08 червня 2018 року № 498 "Про затвердження Переліку видів тварин і судинних рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області" визначено 95 видів судинних рослин регіонально рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення.

2.2.7 Лісові ресурси

Кіровоградщини представлені 154,3 тис.га земель, з яких безпосередньо вкрито лісовою рослинністю 7,4% при оптимальній 11 % (в Україні – 15,9%). Лісові масиви розповсюджені, переважно, в північних та південних районах.

Лісова рослинність представлена переважно широколистяними лісами.

В загальній кількості переважають твердолистяні породи (дуб, ясен) – 90%, хвойні насадження – 7%, м'яколистяні насадження – 2%; інші деревні породи та чагарники – 1%.

Одним із найбільших лісних масивів є Чорний ліс, розташований на правому березі верхів'я р.Інгулець, та Нерубайський ліс, у степовій частині області - невеликі байрачні ліси, степові чагарники (глід, терен, жостір тощо) і типчаково-ковилове різнотрав'я.

Розвиток та охорону лісового господарства області забезпечують 4 філії ДП "Ліси України" та 1 установа дослідно- селекційний дендрологічний лісовий центр "Веселі Боковеньки", що входять до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України. До складу філій входять більш дрібні структурні лісогосподарські підрозділи - 27 лісництв та 180 майстерських діляниць.

В постійному користуванні філій ДП "Ліси України" перебуває 131,1 тис.га земель лісогосподарського призначення, з яких безпосередньо вкрито лісовою рослинністю 113,5 тис.га.

Підпорядкованими лісогосподарськими підприємствами в 2023 році створено 382,9 та лісових культур в лісовому фонді, в тому числі шляхом лісорозведення 159,2 та. Для забезпечення майбутніх лісопосадок власним садівним матеріалом підприємствами вирощено 2,4 млн шт. сіянців. Заготовлено 30 т лісового насіння, у т.ч. жолудів дуба звичайного – 29,34 тонн.

У 2023 році в області проведено інвентаризацію земель та земельних

ділянок лісогосподарського призначення державної власності площею 4,1 млн. га.

Розташовані на території Кіровоградської області ліси виконують переважно екологічні функції як то водоохоронні, захисні, рекреаційні. Експлуатаційні ліси відсутні.

Ліси Кіровоградської області служать важливим джерелом деревини та важливим біотопом для різноманітних видів тварин.

На території лісового господарства виділено 56 об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі дендрологічний парк, заповідні урочища, заказники, пам'ятки природи загальною площею 22,2 тис. га, що складає 0,9 % площі області. Серед них 11 об'єктів загальнодержавного значення та 45 об'єктів місцевого значення. Щороку мережа природно-заповідного фонду розширюється.

Для забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів рішенням Кіровоградської обласної ради від 30 березня 2021 року № 85 затверджено "Регіональну екологічну програму "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки".

Заходи, які вжитті з початку 2024 року, які спрямовані на збереження лісів, охорону лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень:

філіями ДП "Ліси України" на території області створено лісових культур на площі 86,3 га (висаджено 382,7 тис. шт. сіянців). Під час проведення доповнення лісових культур висаджено 371,8 тис. шт. сіянців;

проведено рубки формування і оздоровлення лісів на площі 2,5 тис. га;

створено захисних лісових насаджень на еродованих землях на площі 6,7 га.

влаштовано 516 км мінералізованих смуг, проведено догляди за існуючими мінералізованими смугами протяжністю 3,1 тис. км.

лісокористувачами, власниками лісів, що не належать до сфери управління Держлісагентства України, та органами місцевого самоврядування області висаджено 0,2 тис. шт. саджанців головних лісоутворюючих та декоративних порід;

з метою збереження самозалісених земельних ділянок направлено 49 подань на площу 65,8 тис. га громадам області щодо прийняття рішень про віднесення земельних ділянок до самозалісених. Органами місцевого самоврядування прийнято позитивне рішення по 1085 ділянках площею 3,5 тис. га.;

здійснюється державна реєстрація речових прав на земельні ділянки лісогосподарського призначення.

Охорона лісів:

Державною лісовою охороною виявлено ряд незаконних рубок лісів загальним обсягом 143,9 м³ на суму 4,9 млн. гривень. Обсяг деревини, вирубаной невиявленими лісопорушниками, становить 214,4 м³, розмір шкоди – 4,6 млн. грн. або 93 %. Відшкодовано добровільно 322,5 тис. гривень. До правоохоронних органів державними лісогосподарськими підприємствами передано 16 справ.

З метою охорони лісів від пожеж з початку 2024 року працівниками державної лісової охорони проводилася роз'яснювальна робота з громадськістю, спільно з працівниками Національної поліції проводилися рейди з виявлення порушників правил пожежної безпеки. Зокрема:

проведено 608 рейдів з виявлення порушників правил пожежної безпеки. До адміністративної відповідальності притягнуто 21 порушник. Накладено штрафів на суму 33,7 тис. гривень;

проведено 385 лекцій і бесід на протипожежну тематику з населенням;

розміщено 45 статей у засобах масової інформації;

перекрито 245 позапланових в'їздів в лісові масиви;

встановлено 138 одиниць наглядної агітації в лісових насадженнях.

Для поліпшення стану пожежної та техногенної безпеки населених пунктів та території області місцевими органами влади спільно з Головним управлінням ДСНС України у Кіровоградській області, Головним управлінням Національної поліції в Кіровоградській області, філіями ДП "Ліси України" проведено комплекс організаційних та практичних заходів, спрямованих на запобігання виникненню пожеж в природних екосистемах, лісових масивах та сміттєзвалищах.

Зокрема:

проведено комісійні перевірки готовності філій ДП "Ліси України" до ліквідації пожеж в природних екосистемах;

організовано цілодобовий моніторинг пожеж у природних екосистемах, оперативне залучення всіх необхідних сил для гасіння загорянь та виявлення винних осіб у вчиненні підпалів;

організовано із залученням засобів масової інформації проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо дотримання заходів пожежної безпеки під час перебування у лісових масивах, лісосмугах, сільгоспугіддях, присадибних ділянках та недопущення спалювання залишків рослинності та сміття.

У засобах масової інформації висвітлено 515 публікацій щодо запобігання пожежам у природних екосистемах: з них 136 на телебаченні, 149 на радіо, 48 в друкованих виданнях та 182 в Інтернет виданнях.

Впродовж пожежонебезпечного періоду щоденно здійснюється трансляція аудіороликів на тему: "Дотримання правил безпеки у лісових масивах" та "Дотримання правил пожежної безпеки і заборони випалювання сухої рослинності" у рекламних блоках на хвилях FM-радіо "Байрактар", радіо "Мелодія", районних радіомережах м. Долинської, смт Петрове та на хвилях вуличного радіо. Здійснено трансляцію відеороликів щодо заборони випалювання сухої рослинності та сміття на телеканалах "ТТВ" (м.Кропивницький) та "КТМ" (м.Олександрія). Короткі тексти застерігаючого змісту транслуються у міському комунальному транспорті міста Кропивницький.

Виготовлено листівки на теми: "Бережіть довкілля від пожеж!" та "Бережіть ліс від пожеж!" загальним тиражем 5 тис. примірників, які розміщуються на об'єктах з масовим перебуванням людей, у комунальних, медичних установах, закладах освіти, культури, соціального захисту, авто-, залізничних вокзалах, громадському транспорті, поштах, ощадкасах, ЖЕКах, КРЕПах, торговельних закладах, громадському транспорті тощо.

Питання щодо запобігання виникненню пожеж в природних екосистемах області, лісових масивах організації роботи та експлуатації сміттєзвалищ (полігонів) неодноразово розглядалися на засіданнях комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій з прийняттям відповідних рішень.

2.2.8 Природні об'єкти Кіровоградської області

На підставі статті 15 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", статті 7 Закону України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки" та статті 15 Закону України "Про екологічну мережу України" затверджена регіональна схема екологічної мережі Кіровоградської області (рішення обласної ради від 23 червня 2017 року № 329).

Регіональна схема екомережі складається із 99 регіональних центрів біорізноманіття та 186 екологічних коридорів.

Таблиця 24

**Площі земельних угідь – складових національної екомережі
(передбачено статтею 5 Закону України "Про екологічну мережу України")**

Складові елементи екомережі	Площа, тис. га
1	2
Об'єкти природно-заповідного фонду	100,4
Водно-болотні угіддя	25,3
Відкриті заболочені землі	10,6
Водоохоронні зони	58,3
Прибережні захисні смуги	23,3
Ліси та інші лісовкриті площі	154,3
Курортні та лікувально-оздоровчі території	-
Рекреаційні території	0,8
Землі під консервацією	-
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	13,3
Пасовища, сіножаті	246,8
Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві	-
Загальна площа екомережі	633,1
Загальна площа Кіровоградської області	2458,8

Території та об'єкти природно-заповідного фонду:

Станом на 01 жовтня 2024 року в області налічується 248 природно-заповідні території та об'єкти, загальною площею 102,5 тис. га, з них 26 територій та об'єктів, площею 5,9 тис.га, мають статус загальнодержавного значення, решта (222 територій та об'єктів), площею 96,6 тис.га – місцевого

значення (у 2024 році площа природно-заповідного фонду місцевого значення області збільшилася на 543,1 га). Показник заповідності від загальної площі області становить 4,15 %.

У порівнянні із сусідніми областями, які мають подібну типологію, показники заповідності є меншими: Черкаська область – 3,1 %, Миколаївська область – 3,07 %, Дніпропетровська область – 2,9 % та Вінницька область – 2,35 %. На декілька позицій вище лише Одеська та Полтавська області, які мають 4,5 % та 4,95 % заповідності. Найбільша кількість природно-заповідних територій розташована на території Долинської (22 території), Онуфріївської (19 територій), Новомиргородської (18 територій) та Великоандрусівської (10 територій) територіальних громад.

Встановлено у натурі (на місцевості) межі 69 природно-заповідних територій та об'єкти на площі 8,97 тис. га, що становить 8,7 % від загальної площі існуючої природно-заповідної площі.

У 2024 році в області розширено пам'ятку природи місцевого значення "Каскади" – на 69,9 га (із 2,5 га до 72,45 га) (Злинська сільська громада).

В адміністративних межах Компаніївської селищної громади Кропивницького району створено (оголошено) 4 території та об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 473,1 га, а саме: Ландшафтний заказник "Балка Гордієвська", "Балка Наглядівська", "Балка Петрівська", "Балка Шатравина".

Таблиця 25

**Структура природно-заповідного фонду області
станом на 01 жовтня 2024 року**

№ з/п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість од.	Площа, га	Кількість од.	Площа, га	Кількість од.	Площа, га
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Дендрологічні парки	1	109	-	-	1	109
2	Регіональні ландшафтні парки	-	-	2	78758,08	2	78758,08
3	Заказники всього, у тому числі:	21	5722	104	13919,0106	125	19641,0106
	Ландшафтні	7	3844,4	68	10904,041	75	14748,441
	Лісові	1	43,5	7	1102,1	8	1145,6
	Ботанічні	9	735,5	20	951,8696	29	1687,3696
	загально-зоологічні	1	27	3	220,3	4	247,3
	Орнітологічні	2	503,6	5	736,4	7	1240
	Гідрологічні	1	568	-	-	1	568
	загально-геологічні	-	-	-	-	-	-
	Ентомологічні	-	-	1	4,3	1	4,3
4	Пам'ятки природи – всього, у т.ч.:	2	9,1	53	709,4515	55	718,5515
	Комплексні	1	7,1	9	314,8621	11	321,9621

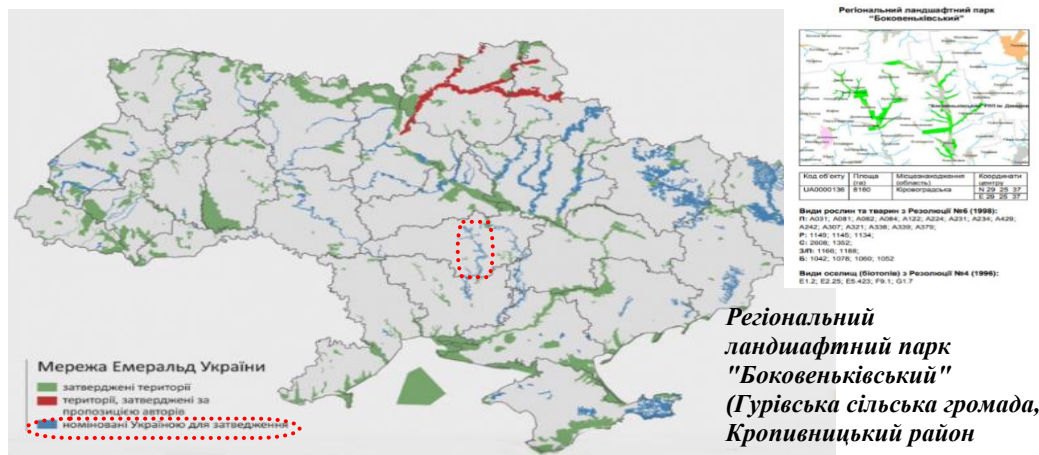
1	2	3	4	5	6	7	8
	Ботанічні	-	-	29	331,3594	29	331,3594
	Гідрологічні	1	2	10	55,83	11	57,83
	Зоологічні	-	-	2	0,4	2	0,4
	Геологічні	-	-	2	7	2	7
5	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	2	63,7	7	116,4523	9	180,1523
6	Заповідні урочища	-	-	56	3146,6137	56	3146,6137
	Усього	26	5909,8	222	96649,6081	248	102553,4081

Формування Смарагдової мережі:

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду України шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів.

На території Кіровоградської області експертами було визначено такий потенційний Смарагдовий об'єкт: Регіональний ландшафтний парк "Боковеньківський" (Гурівська сільська громада, Кропивницький район).

Флора і фауна Кіровоградської області номіновані Україною до затвердження.

Мал.5 Мережа Емеральд України

У II кварталі 2024 року проведено нараду за участі керівництва обласної військової адміністрації, представників обласної ради, Гурівської сільської ради та Державної екологічної інспекції Придніпровського округу (Дніпропетровська та Кіровоградська області), на якій вирішувалося питання визначення плану дій щодо подальшої діяльності регіонального ландшафтного парку "Боковеньківський ім. М. Л. Давидова" відповідно до вимог чинного законодавства України, а також можливості створення національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський".

Держгеокадастром у довоєний час у відкритому доступі оприлюднено Публічну кадастрову карту (Кадастр 2.0), на якій нанесено шари "Смарагдова мережа" та "Прородно-заповідний фонд" кожного регіону України.

Проте, відповідно до постанови Кабінету міністрів від 7 травня 2022 року № 564 "Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану" функціонування та ведення кадастрової системи здійснюватиметься в обмеженому режимі

Довідково: В Україні триває процес створення Смарагдової мережі (Emerald Network), який впроваджується у рамках Бернської конвенції під егідою Ради Європи. Це важливо для імплементації зобов'язань України перед Європейським Союзом.

Проект Закону передбачає виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами та заходів щодо наближення національного законодавства до Директиви № 2009/147/ЄС про збереження диких птахів та Директиви № 92/43/ЄС про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори. Україна, як Сторона Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) виконує зобов'язання щодо створення Смарагдової мережі. Перелік територій Смарагдової мережі складається з 377 територій площею близько 8 млн. га.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення. Біосферні резервати програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера". Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО:

Згідно пункту 9 додатку до Закону України "Про національну інфраструктуру геопросторових даних" **природоохоронні території та об'єкти - території та об'єкти природно-заповідного фонду Кіровоградської області не увійшли до:**

1) переліку угідь, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення. (на території України 50 водно-болотних угідь, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією).

2) Світової мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО (відповідно до програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера" нараховується 727 об'єктів, включаючи 22 транскордонний резерват, у 131 країнах світу);

3) Національної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО, яка складається з восьми об'єктів, в тому числі чотирьох транскордонних - двох тристоронніх та двох двосторонніх)

4) об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортно-рекреаційної сфери. Збереження культурної спадщини:

Одним із основних рекреаційних ресурсів є клімат. Завдяки помірно-теплому клімату, наявності родовищ мінеральних і радонових вод, неповторних природних і рукотворних пам'яток Кіровоградщина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом та має всі необхідні умови для відпочинку та лікування.

У Кіровоградській області рекреаційна сфера представлена:

ландшафтними заказниками "Чорноліський" (Суботцівська територіальна громада, Кропивницький район) та "Монастирище" у с.Завтуровому

(Устинівська селищна громада, Кропивницький район), "Велика і Мала Скелі" у с.Протопопівка (Приютівська територіальна громада, Олександрійський район); ландшафтним парком "Світловодський" (Великоандрусівська сільська рада);

геологічна пам'ятка природи "Каскади" у с.Злинці (Злинківська сільська громада, Новоукраїнський район);

парками-пам'ятки садово-паркового мистецтва, території історико-культурного призначення (пам'ятки архітектури та містобудування, історико-архітектурні заповідники) та оздоровчі ресурси (цілющі джерела) мережа яких налічує 29 музеїв - юридичних осіб та 121 громадський музей.

Найпопулярнішими об'єктами є Кропивницькі обласні краєзнавчий та художній музеї, заповідник-музей І.К.Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія" (с. Миколаївка, Соколівська сільська територіальна громада Кропивницький район), дендропарки (м. Кропивницький) та Веселі Боковеньки ім. М. Давидова (с. Іванівка, Гурівська сільська територіальна громада, Кропивницький район), пам'ятка садово-паркової архітектури XIX століття Онуфріївський дендропарк, музей ракетних військ стратегічного призначення (смт Побузьке, Голованівський район), Хресто-Воздвиженський храм (с. Іскрівка, Петрівська селищна територіальна громада Олександрійський район), цілющі джерела (с. Покровське, Голованівський район та Петрівська селищна територіальна громада, Олександрійський район).

На обліку і під охороною держави на території області перебуває 6011 (з них 22 – національного значення) пам'яток та щойно виявлених об'єктів культурної спадщини, зокрема: 2173 пам'яток історії; 2927 – археології; 882 – містобудування та архітектури; 22 – монументального мистецтва; 2 – науки техніки, 5 – садово-паркового мистецтва та заповідники (таблиця 26).

Таблиця 26

**Кількість об'єктів історико-культурної спадщини
Кіровоградської області різних видів і категорій**

Кількість об'єктів історико-культурної спадщини	Роки:				
	2020	2021	2022	2023	2024
2	3	4	5	6	7
Загальна кількість об'єктів культурної спадщини, яка перебуває під охороною, од.	5022	5623	5930	5960	6011
у тому числі: національного значення, од.	22	22	22	22	22
Кількість пам'яток історії, од.	2139	2161	2153	2153	2173
Кількість пам'яток археології, од.	2382	2574	2911	2923	2927
Кількість об'єктів містобудування та архітектури, од.	472	857	861	879	882
Кількість пам'яток монументального мистецтва, од.	25	26	26	26	22
Кількість пам'яток садово-паркового мистецтва та заповідників, од.	4	5	5	5	5
Кількість пам'яток науки техніки	-	-	-	-	2

З метою створення позитивного іміджу Кіровоградщини, підвищення якості

надання туристичних послуг, здійснювалася реалізація заходів обласної програми розвитку туризму в Кіровоградській області на 2022-2027 роки, в рамках якої з початку 2024 року проведено ряд заходів, спрямованих на розвиток туристичної, курортно-рекреаційної сфери та збереження культурної спадщини. Зокрема:

1) направлено 88 пакетів облікових документацій до Міністерства культури та інформаційної політики України на розгляд щодо занесення їх до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. В державному реєстрі нерухомих пам'яток України 460 пам'яток культурної спадщини з них 412 пам'яток археології, 4 – історії, 3 – монументального мистецтва, 39 – архітектури, 2 – садово – паркового мистецтва;

2) укладено договір на виготовлення 10 облікових документацій на об'єкти археологічної спадщини;

3) укладено 1221 охоронних договорів, проведено інвентаризацію 252 пам'яток культурної спадщини;

4) вживаються заходи щодо забезпечення розвитку філії Кіровоградського обласного краєзнавчого музею "Музейно-природний заповідник "Тобілевичі".

З метою створення культурно-історичних маршрутів Кіровоградської області, пов'язаних із корифеями першого професійного українського театру 21 квітня 2024 року обласною військовою адміністрацією та обласною радою затверджено "Дорожню карту розвитку Музейно-природного заповідника "Тобілевичі", відповідно до завдань якої передбачено створення культурно-історичних маршрутів Кіровоградської області, пов'язаних із корифеями першого професійного українського театру. Розпочато розробку проєкту – "Туристичний маршрут "Слідами Карпенка-Карого" (с.Арсенівка – м. Бобринець –м. Мала Виска – м. Бобринець – м. Кропивницький (Єлисаветград) – с. Миколаївка – с. Корлюківка).

5) з метою розвитку туристичних продуктів на обласному рівні визначено 44 туристичні магніти, з яких виділено 13 основних та 10 локальних (таблиця 27).

Таблиця 27

**ПЕРЕЛІК
туристичних магнітів Кіровоградської області**

Кількість туристичних магнітів	Туристичні магніти:
1	2
13 основних туристичні магніти	парк-готель "Скіфія" (с. Захарівка, Новоукраїнський район); вузькоколійка (м. Гайворон, Голованівський район); ландшафтний парк "Приютівська набережна" (смт Приютівка, Олександрійський район); ландшафтний заказник "Велика і Мала Скелі" (с. Протопопівка, Олександрійський район); затоплений кар'єр "Морозівський розріз" (смт Пантаївка, Олександрійський район); архітектурний ансамбль історичного центру міста Кропивницького по вул. Театральна та Кіровоградський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. М.Л. Кропивницького (м. Кропивницький); музей ракетних військ стратегічного призначення (смт Побузьке, Голованівський район); ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Монастирище"

1	2
	(с. Завтурове, Кропивницький район); заповідник - музей І.К. Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія" (с. Миколаївка, Кропивницький район); геологічна пам'ятка природи "Каскади" (с. Злинка, Новоукраїнський район); Кропивницький дендропарк (під час цвітіння тюльпанів, м. Кропивницький); дендрологічний парк "Веселі Боковеньки" ім. М.Л. Давидова (с. Веселі Боковеньки, Кропивницький район); туристично-розважальний комплекс "Хутір "Козацька Долина" (с. Карбівка, Новоукраїнський район).
10 локальних туристичні магніти	лавандове поле на Бобринечині (с. Шляхове, Кропивницький район); готельно-розважальні комплекси "У Дідуса" та "Йолки – Палки" (с.мт Вільшанка, Голованівський район); водяний млин, який побудований в 1901 році на р. Південний Буг (с. Луполове, Голованівський район); гідрологічна пам'ятка джерело "Кам'яна криниця" (с. Кам'яна Криниця, Голованівський район); пам'ятка садово-паркового мистецтва Благовіщенський парк (м. Благовіщенське, Голованівський район); рибальський комплекс "Землянка" (с. Синицівка, Голованівський район); екоферма "Климівка" (м. Благовіщенське, Голованівський район); Покровська церква (Свято – Богоявленський жіночий монастир) середина XIX (с. Диківка, Олександрійський район).

6) в області збережено мережу існуючих туристичних об'єктів та розробляються нові з урахуванням вимог воєнного стану, зокрема на території:

Онуфріївської громади розроблено новий туристично – педагогічний маршрут, пов'язаний із життям та творчістю видатного письменника та педагога О.Сухомлинського. Світловодської територіальної громади діє новий туристичний та екскурсійний маршрут – "Історичними місцями Світловодщини – Діамантові джерела в с. Павлівка". Первозванівської сільської громади створено новий туристичний маршрут, який набирає популярності, це туристична локація "Лавандова веранда". Дана локація має облаштовані цікаві локації фотозони та сувенірні лавки. Облаштовано оновлення інфраструктури для відпочинку туристичних груп і неорганізованих туристів до Бенчиківського кам'яного млина (кінець IX- початок XX століття) в с.Тернівка. В доступі гарні краєвиди лавандового поля, яке стало популярним місцем для відпочинку та фотографування;

7) під час дії воєнного стану на території області працюють 24 зелені садиби, 12 з яких приймають внутрішньо переміщених осіб. Хутір "Козацька долина", "Маєток "Countryclub", "Нагачок", "Рожевий слон", "Орлине гніздо" розміщені у рекреаційних зонах і сприяють відпочинку сім'ям з дітьми, окремим відпочиваючим та організованим групам.

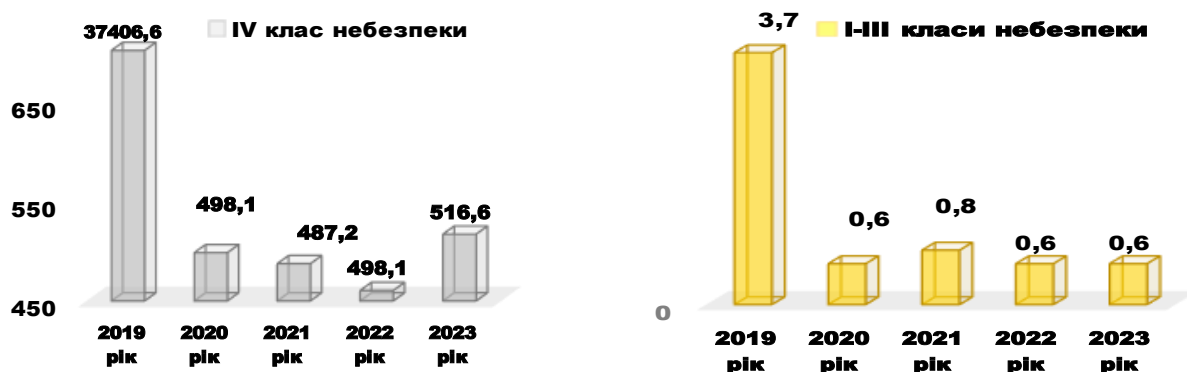
2.2.9 Утворення та накопичення відходів

У 2023 році (попередні дані) обсяг утворених відходів I-V класів небезпеки склав 517,2 тис. тонн відходів, що на 12,2 % більше порівняно із 2022 роком (461 тис. тонн).

Переважну їх частину становили відходи IV класу небезпеки (516,6 тис.т, або 99,9%) та 0,6 тис.т (0,1%) – відходи I-III класів небезпеки, проте, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища. У 2023 році утилізовано 69,4 тис.т, або 13,4% від загальної

кількості утворених відходів (у 2022 році – 14,8%) та 167,5 тис. т видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти (у 2022 році – 164,4 тис. т).

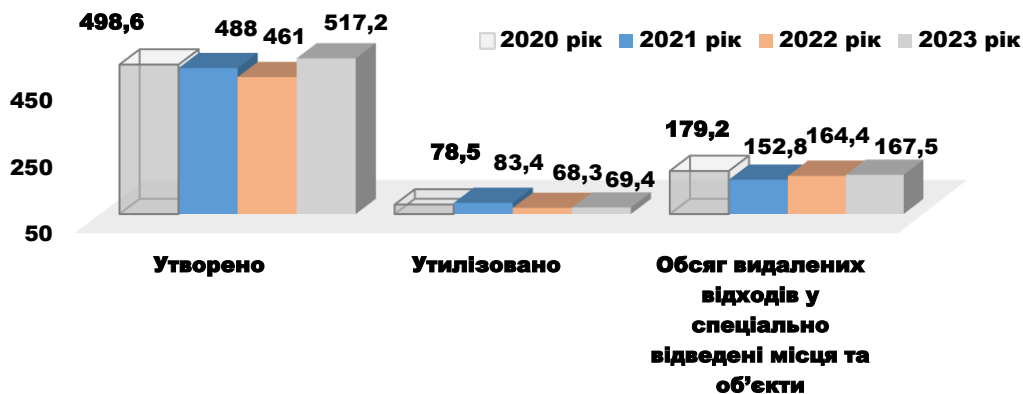

Діаграма 3 Динаміка утворення відходів I-IV класів небезпеки, тис.т

Таблиця 28

Динаміка показників
утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки, тис.т

№ з/п	Показники	Роки:						
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Обсяг утворених відходів	37623,3	37902,0	37410,3	498,6	488,0	461,0	517,2
2	Обсяг спалених відходів, у т.ч. з метою	28,1	26,5	60,3	52,9	46,5	43,6	98,8
	1) отримання енергії	26,7	25,2	59,3	52,4	46,0	43,2	98,3
	2) теплового перероблення	1,7	1,2	1,0	0,5	0,5	0,3	0,5
3	Обсяг відновлених відходів (утилізовано)	1471,4	1854,8	1696,4	78,5	83,6	68,3	69,4
4	Обсяг видалених відходів у спеціально відведені місця та об'єкти	35842,6	35743,6	35329,0	179,2	152,8	164,4	167,5

Діаграма 4 Динаміка утворення та поводження відходів I-IV класів небезпеки, тис.т

Таблиця 29

Показники

щодо обсягу відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах за класами небезпеки та утворення побутових та подібних відходів

№ з/п	Показник	Роки:						
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах, тис.т, у тому числі:	408398,8	516621,9	546028,5	4651,3	х	70,9	29,2
	відходи I-III класів небезпеки, тис.т	14,1	14,1	14,2	7,3	х	0,6	0,2
	відходи IV класу небезпеки, тис.т	408384,7	516607,8	546014,3	4644,0	х	70,3	28,95
2.	Утворення відходів у розрахунку на 1 км ² , т/км ²	х	8,2	7,1	6,8	х	...х	...х
3.	Утворення відходів у розрахунку на 1 особу, кг/особу	х	211,0	185,7	178,1	х	...х	...х

Примітка: х - статистична інформація за 2021 рік не оприлюднена Держстатом України

...х - У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України статистична інформація за 2022 рік буде оприлюднена після завершення встановленого згідно з пунктом 1 Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

Таблиця 30

Утворення відходів у розрізі районів у 2023 році

Адміністративно-територіальна одиниця	Обсяг утворених відходів	У тому числі:	
		від економічної діяльності	від домогосподарств
1	2	3	4
Голованівський район	88,4	71,24	17,1
Кропивницький район	146,8	59,53	87,3
Новоукраїнський район	29,3	10,3	19,01
Олександрійський район	252,6	230,24	22,4
Кіровоградська область	517,2	371,3	145,8

Таблиця 31

Основні підприємства, які здійснювали накопичування промислових відходів IV класу небезпеки у 2023 році

Галузь	Назва підприємства та місце знаходження
1	2
Харчова промисловість	ТОВ "Олександрійський цукровий завод" (Приютівська громада, Олександрійський район), ТОВ "Гідросенд" (селище Власівка, Світловодська

	міська громада, Олександрійський район), ТОВ "КОРОЛІВСЬКЕ ХПП" (с. Королівка, Олександрійська міська громада)
Аграрний сектор	ПП "Віктор і К" (селище Власівка, Світловодська міська громада),
Енергетична галузь	КП "Теплоенергетик" Кіровоградської міської ради (Кропивницька міська громада), "Теплокомуненерго Олександрійської міської ради" (Олександрійська міська громада).

На підставі укладеної угоди між Міністерством екології та природних ресурсів України та ТОВ "С.І. Груп Консорт ЛТД" від 31 травня 2012 року № 14/7 усі наявні на території області непридатні та заборонені до використання пестициди і агрохімікати протягом 2012 року були вивезені за межі області з метою їх знешкодження. Роботи виконані за рахунок Державного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Протягом 2023 року ліквідовано 389 сезонних та стихійних несанкціонованих сміттєзвалищ орієнтовним обсягом 0,0683 млн.м³ побутових відходів, на виконання таких робіт використано 3,579 млн. гривень та складено 236 адміністративних протоколів.

Заходи, які вжиті протягом 2024 року по впровадженню в населених пунктах роздільного збирання побутових відходів, забезпечення утилізації відходів.

Послугами зі збирання побутових відходів охоплено 64,8% населення області, у тому числі роздільним збиранням охоплено до 33% населення.

Об'єм зібраних ресурсоцінних компонентів становить до 11% загального об'єму відходів, утворених у населених пунктах.

Для забезпечення роздільного збирання використовується 1394 спеціалізованих контейнери у 30 населених пунктах.

На території області експлуатується 399 місць видалення побутових відходів загальною площею 526,49 га. Місця видалення відходів наявні у 12 містах, 16 селищах та на територіях всіх сільських територіальних громад.

З метою переробки твердих побутових відходів у м. Кропивницькому на території сміттєзвалища забезпечено функціонування:

мобільного сортувального комплексу МСК-50. З початку 2024 року обсяг відходів, направлених на сортувальну лінію склав 35,8 тис. т, обсяг відсортованих відходів склав 2,5 тис. тонн, або 7,1%. На даний час об'єкт експлуатується у нормативному режимі, що дає можливість сортувати більше 90% відходів;

комплексної інженерної споруди з системою збору біогазу для виробництва електроенергії. Вироблена електроенергія надходить в енергосистему України за "зеленим" тарифом. З початку 2024 року вироблено 2,4 млн. кВт/год. електроенергії.

Спеціалізованими підприємствами області для збирання та вивезення твердих побутових відходів використовується 89 сміттєвозів, з них комунальної власності 73 од.

З початку 2024 року громадами області придбано нових 14 сміттєвозів для збирання твердих побутових відходів та забезпечення належного стану вулиць і доріг комунальної власності на загальну суму 46,9 млн.гривень.

2.2.10 Радіаційна безпека

Область посідає провідне місце в Україні за запасами урану та займає монопольне становище за його видобутком. Розвідано 16 родовищ, з яких розробляється чотири, це Мічурінське і Центральне родовища на території Кропивницького району та Ватутінське і Новокостянтинівське родовища на території Новоукраїнського району.

ДП "СхідГЗК" здійснює видобуток уранових руд, які є природним радіоактивним матеріалом, на Інгульській (Кропивницький район), Смолінській та Новоконостянтинівській (Новоукраїнський район) шахтах. Переробка уранових руд здійснюється на гідрометалургійному заводі (ГМЗ) підприємства в м. Жовтих Водах Дніпропетровської області. Основним видом продукції, що випускається, є концентрат природного урану (закис-окис урану) і технічна сірчана кислота.

Радіаційний стан на територіях промислових майданчиків Новокостянтинівської, Смолінської та Інгульської шахт, в їх санітарно-захисних зонах та зонах спостереження характеризується даними гамма-зйомки, що включає вимірювання потужностей еквівалентної дози гамма-випромінювання над поверхнею землі у відповідності до діючої методики виконання вимірів.

Радіаційний фон на території промислових об'єктів підприємства протягом 2023 року залишається стабільним.

2.3 Демографічна ситуація

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України статистична інформація за 2022 рік стосовно демографічної ситуації буде оприлюднена після завершення встановленого згідно з пунктом 1 Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

Враховуючи ситуацію наведено наявні статистичні дані станом на 01 січня 2022 року.

2.3.1 Чисельність населення області

Чисельність населення області (за останніми статистичними даними) станом на 01 січня 2022 року склала:

наявне – 903,7 тис. осіб, з яких міське – 63,7 % (575,9 тис. осіб), сільське – 36,3% (327,8 тис.осіб);

постійне – 897,3 тис. осіб, з яких міське – 63,5 % (569,8 тис.осіб), сільське – 36,5% (327,5 тис.осіб);

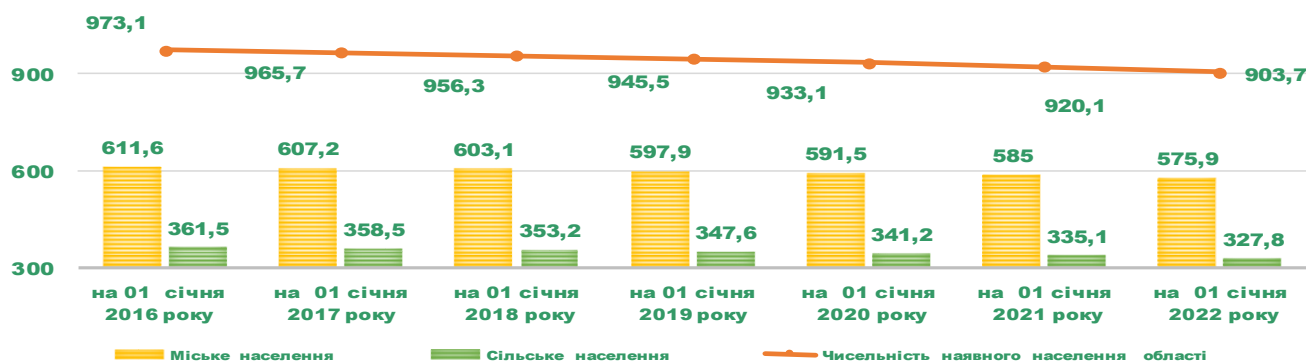

щільність населення - 36,7 осіб на 1 км². На 01 січня 2022 року чисельність населення області зменшилася на 13,5 тис. осіб, або на 1,3% - через природне (на 10,6 тис. осіб) та міграційне скорочення (на 2,9 тис. осіб).

Упродовж 2021 року народилися 5,5 тис. осіб, померли 19 тис. осіб (у 2020 році - 16,6 тис. осіб померлих проти 6 тис. осіб живонароджених).

Загальний коефіцієнт скорочення чисельності населення на 1000 осіб наявного населення є від'ємним і склав - (-18 проміле) (у 2020 році - (-14 проміле), у 2019 році - (-13,2 проміле).

Діаграма 5 Чисельність наявного населення області (за оцінкою)
станом на 01 січня 2016–2022 років

Природний приріст населення з 1990 року залишається від'ємним, різниця по абсолютній величині між показником народжуваності і смертності залишається значною.

Показник природного приросту у 1991 році становив по області - 2,8; у 2019 році - -9,6; у 2020 році - -11,4; у 2021 році - -14,7 на 1000 осіб наявного населення.

Таблиця 32

Природний рух населення області за типом поселень

	Міські поселення та сільська місцевість		Міські поселення		Сільська місцевість	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7
Кількість живонароджених, осіб	6048	5533	3657	3481	2391	2052
Кількість мертвонароджених, осіб	51	33	28	26	23	7
Кількість померлих, з них	16624	19005	10118	12024	6506	6981
діти у віці до 1 року	52	45	19	24	33	21

2.3.2 Статеві-вікова структура населення

У структурі постійного населення області чоловіки складають 46,2%, чисельність, яких станом на 01 січня 2022 року складала 414,3 тис. осіб, жінки - 53,8%, їх чисельність складала 483 тис. осіб.

На середню очікувану тривалість життя при народженні впливає вікова структура населення області. Збільшується кількість населення старшого віку, а молодшого - зменшується.

Так, станом на 01 січня 2022 року у віковій структурі населення області за останні роки відбулися певні зміни, зокрема чисельність населення віком:

від 0 до 14 років (діти) – зменшилася на 2,5% і станом на 01 січня 2022 року склала 141,1 тис.осіб (*на 01 січня 2021 року – 144,7 тис.осіб*), його питома вага склала 15,7 % від загальної чисельності усього населення області (*у 2020 році - 15,8%, у 2019 році – 16%*);

від 15 до 34 років (молодь) – зменшилася на 8,1 тис. осіб, або на 3,7% порівняно з початком 2021 року і склала 209 тис.осіб (*на 01 січня 2021 року – 217,1 тис.осіб; на 01 січня 2020 року – 224,7 тис.осіб*), його питома вага склала 23,3 % від загальної чисельності усього населення області (*на 01 січня 2021 року – 23,7%, на 01 січня 2020 року- 23,8%*);

від 16 до 59 років (молодь і дорослі) – зменшилася на 2% і станом на 01 січня 2022 року склала 525,6 тис.осіб (*на 01 січня 2021 року – 536,6 тис.осіб*), його питома вага склала 58,6 % від загальної чисельності усього населення області (*у 2020 році - 58,7%, у 2019 році – 59%*);

від 60 років і старше (дорослі і люди похилого віку) – збільшилася на 0,7% і станом на 01 січня 2022 року склала 230,7 тис.осіб (*на 01 січня 2021 року – 232,4 тис.осіб*), його питома вага зростає і склала 25,7 % від загальної чисельності усього населення області (*у 2020 році - 25,4%, у 2019 році - 25%*).

Загальне демографічне навантаження у розрахунку на 1000 осіб у віці 16–59 років становило 707 особи та зросло на 4 осіб (*станом на 01 січня 2021 року - 703 особи, станом на 01 січня 2020 рік – 696 осіб*). Аналіз молодіжної вікової групи (вік 15–34 роки) за ознакою статі демонструє певну гендерну диспропорцію між чоловіками та жінками в різних вікових групах. Так, молодих чоловіків віком від 14 до 34 років більше ніж жінок: (52,2% та 47,8% відповідно).

Найбільш чисельною, порівняно з іншими віковими групами, є старша вікова група молоді віком 30–34 роки - 71,1 тис.осіб (*у 2020 році - 74,1 тис.осіб*). Групи підлітків віком 14-19 років - 51,3 тис.осіб (*у 2020 році – 49,8 тис.осіб*) та молодшої групи молоді віком 20-24 років – 41,3 тис.осіб (*у 2020 році – 43,5 тис.осіб*) є малочисельними оскільки її представники були народжені у період нижчої народжуваності в області. Переважна більшість молоді (62%) зосереджена в містах. Це пов'язано з процесом урбанізації, який торкнувся усіх груп населення, а найбільше молоді.

Таблиця 33

**Чисельність молоді за віковими групами,
статтю та місцем проживання у 2021 році**

Вікова група, років	Міські поселення		Сільська місцевість		Всього по області
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	
1	2	3	4	5	6
15-19	13 363	12 792	8 045	7 488	41 688
20-24	12 279	11 566	8 982	8 433	41 260
25-29	17 168	15 987	11 891	9 949	54 995
30-34	23 493	22 540	14 000	11 066	71 099
Всього: 15-34	66 303	62 885	42 918	36 936	209 042

2.3.3 Народжуваність населення області

В області за останні роки зменшується рівень народжуваності, що простежується як в абсолютних, так і у відносних показниках. Так, у 2021 році чисельність новонароджених була на 8,2% нижчою ніж за 2020 рік і становила 5,6 тис.дітей.

В абсолютних показниках чисельність живонароджених склала – 5,5 тис. осіб (у 2020 році - 6 тис. осіб), з них 2,8 тис. чоловічої та 2,7 тис. жіночої статі, що на 8,5% є нижчою ніж за 2020 рік. На 100 дівчаток народилось 104 хлопчика. Кількість живонароджених дітей у розрахунку на 1 тис. осіб наявного населення становила: у 2021 році – 6,1 дітей, у 2020 році – 6,5 дітей, у 2019 році – 6,8 дітей.

Таблиця 34

Народжуваність населення області за типом поселень

	Міські поселення		Сільська місцевість	
	Кількість живонароджених на 1000 осіб наявного населення			
	2020	2021	2020	2021
1	2	3	4	5
Кіровоградська область	6,2	6,0	7,1	6,2

Майже 83% від загальної чисельності новонароджених дітей в області у 2021 році народилися у молодих жінок віком 15–34 роки, найбільш активне дітонародження у жінок вікової групи 25-29 роки. Якщо у 2019 році показник середнього віку матері при народженні дитини становив 27 років, у 2020 році – 27,2 років, то у 2021 році – 28,2 років маємо збільшення на 1,2 роки до 2019 року та на 1 рік до 2020 року.

У 2021 році народжуваність дітей жінками віком 25-29 року у розрахунку на 1 тис. жінок становила 60,5 народжень, у 2019 році – 60,7. Рівень дітородної активності останніми роками зменшився в усіх групах жінок репродуктивного віку. Зниження рівня народжуваності у молодих жінок прискорюється.

При цьому, збільшується питома вага дітей, народжених жінками середньої і старшої репродуктивних груп, що свідчить про "старіння материнства".

Таблиця 35

Коефіцієнти народжуваності у жінок за віком матері у 2019-2021 роках живонароджених на 1000 жінок відповідного віку

Роки	Вікова група			
	15-19 років	20-24 роки	25-29 років	30-34 роки
1	2	3	4	5
2019	24,9	69,8	60,7	42,1
2020	23,5	65,8	62,9	41,1
2021	20,2	60,2	60,5	39,8

2.3.4 Смертність населення області

Рівень смертності в області є високим. У 2021 році в області померло 19 тис. осіб (16,6 тис. осіб), що на 14,5% більше, ніж у 2020 році, з них 12 тис. осіб - у міських поселеннях і 7 тис. осіб – у сільській місцевостях.

Загальний коефіцієнт смертності складав 20,8 осіб на 1000 наявного населення (за 2020 рік - 17,9 осіб; за 2019 рік – 16,4 осіб).

Показник смертності дітей у віці до 1 року за 2021 рік склав 7,89 на 1000 живонароджених проти 8,53 у 2020 році і зменшився на 7,5%.

Середня очікувана тривалість життя при народженні склала 68,63 роки (у 2020 році 70,11 роки, у 2019 році – 71,22 років). У структурі постійного населення області значне перевищення смертності відбулося жінок над чоловіками 9,9 тис. жінок та 9,1 тис. чоловіків.

Таблиця 36

Кількість померлих за статтю, віковими групами та типом поселень по області у 2021 році

	Усього померлих	У тому числі у віці, років		
		0–15	16–59	60 і старше
1	2	3	4	5
Міські поселення та сільська місцевість, у тому числі	19005	92	3447	15464
чоловіки, осіб	9091	56	2390	6643
жінки, осіб	9914	36	1057	8821

Проблемою області є передчасна смертність населення.

Протягом 2021 року в області померло 1,1 тис. осіб віком від 15 до 34 років, серед них – 288 жінок та – 810 чоловіків.

Показники смертності істотно різняться за віковими групами молоді та статтю.

Таблиця 37

Показники смертності за віковими групами молоді та статтю за 2021 рік

Вікова група, років	Коефіцієнт смертності, на 100 тис. осіб відповідного віку		Індекс надсмертності чоловіків, рази
	чоловіки	жінки	
1	2	3	4
15-19	75,7	35,1	2,2
20-24	128	39,0	3,3
25-29	233,3	88,9	2,6
30-34	373,2	125,4	2,9

Перевага чоловічої статі зумовлена природним приростом при народженні але зазнає суттєвого скорочення зі зростанням віку чоловіків через їх надсмертність. Рівні смертності за трьохрічними віковими групами демонструють значне перевищення смертності молодих чоловіків над жінками. Найвища смертність чоловіків у віковій групі 30-34 роки. При цьому, найвищою чоловічою надсмертністю вирізняється група молоді 20–24 роки.

Висока передчасна смертність молодих чоловіків зумовлює втрати репродуктивного потенціалу як через втрати потенційних батьків, так і опосередковано через обмеження або й неспроможність реалізації репродуктивної функції й народження дітей жінками, які залишаються без пари через статеві диспропорції у населенні.

2.3.5 Міграція населення області

Одним із важливих факторів зміни чисельності населення є міграція. Обсяг міграційного скорочення населення порівняно із 2020 роком зріс на 539 осіб.

Таблиця 38

Міграційний рух населення

	2021			2020		
	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (-)	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (-)
1	2	3	4	5	6	7
Всі потоки, осіб у тому числі:	9238	12182	-2944	10061	12466	-2405
міждержавна міграція, осіб	125	161	-36	133	109	24

До міграційних процесів залучене найбільш економічно активне і демографічно продуктивне населення. Міграція впливає на вікову структуру населення області і є одним із факторів подальшого поглиблення процесів старіння. Міграція забирає певну частину молодого, талановитого та перспективного населення країни. Проблеми працевлаштування, безробіття, низького рівня життя – усе це є безпосереднім каталізатором збільшення відтоку населення з країни, як трудових мігрантів, так і студентської молоді – наймобільнішої категорії населення.

Таблиця 39

Кількість мігрантів за віком, статтю та типом місцевості за всіма потоками у 2021 році

Вікова група, років	Кількість прибулих		Кількість вибулих		Сальдо міграції	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
1	2	3	4	5	6	7
Усього	4021	5217	5067	7115	-1046	-1898
у тому числі у віці, років						
0-4	197	192	533	285	-88	-56
5-9	231	224	715	373	-142	-118
10-14	187	183	565	278	-91	-104
15-19	503	633	1864	823	-320	-408
20-24	668	892	1123	427	241	196
25-29	422	590	1319	490	-68	-239
30-34	350	476	1277	490	-140	-311

1	2	3	4	5	6	7
35-39	272	396	987	400	-128	-191
40-44	215	267	691	292	-77	-132
45-49	196	228	594	247	-51	-119
50-54	191	185	477	242	-51	-50
55-59	151	217	480	171	-20	-92
60-64	177	186	471	208	-31	-77
65-69	110	157	366	146	-36	-63
70-74	60	119	283	91	-31	-73
75-79	40	102	151	38	2	-11
80-84	38	121	209	52	-14	-36
85 і старше	13	49	77	14	-1	-14

Таблиця 40

**Обсяги міждержавної міграції молоді віком 15–34 роки
за статтю у 2021 році**

Вікова група, років	Кількість прибулих		Кількість вибулих		Сальдо міграції	
	чоловіки, осіб	жінки, осіб	чоловіки, осіб	жінки, осіб	чоловіки, осіб	жінки, осіб
1	2	3	4	5	6	7
15–19	6	2	6	-	-	+2
20–24	21	8	16	8	+5	-
25–29	17	5	9	6	+8	-1
30–34	7	4	5	8	+2	-4
Всього: 15-34	51	19	36	22	+15	-3

Відчутно впливає на формування і зміну структури населення і внутрішньодержавна міжрегіональна міграція. Міграційні процеси, що активно посилюються серед молоді, негативно впливають на демографічну та економічну ситуацію в області. Найвища інтенсивність постійної міграції припадала на великі міста та високоіндустріальні області. Міграційні процеси серед населення у віці 15-19 років збільшуються, більш ніж в інших вікових групах. Найбільше негативне міграційне сальдо серед жінок.

Таблиця 41

**Обсяги загальної міграції молоді віком 15–34 роки
за статтю у 2021 році, (осіб)**

Вікова група, років	Кількість прибулих		Кількість вибулих		Сальдо міграції	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
1	2	3	4	5	6	7
15–19	503	633	823	1041	-320	-408
20–24	668	892	427	696	241	196
25–29	422	590	490	829	-68	-239
30–34	350	476	490	787	-140	-311
Всього 15-34:	1943	2591	2230	3353	-287	-762

2.4 Вплив забруднення довкілля на здоров'я людини

2.4.1 Фізичні фактори впливу на довкілля та здоров'я населення

Фізичні чинники (шум, вібрація, електромагнітна дія) підвищують ризик захворюваності органів чуття, хвороб нервової системи, а іонізуюче випромінювання може провокувати розвиток новоутворень.

Шум і вібрація – одна з форм фізичного забруднення природного середовища, адаптація до якого організму людини практично не можлива. Інтенсивність шумового забруднення (тиску) вимірюється в децибелах (дБ). Шуми інтенсивністю більше 80 дБ призводять до фізіологічних і психологічних негативних наслідків на нервову систему, сон, емоції, працездатність. ДСТУ-Н Б В.1.1-33:2013. Згідно з даними досліджень, "шумове забруднення", скорочує тривалість життя людини на 10-12 років.

Кіровоградську область перетинають автомобільні дороги міжнародного і національного значення: 2 - автошляхи європейського значення; міжнародний Критський транспортний коридор; 4 - автодороги міжнародного значення; 5 - автодороз національного значення. Протяжність області з півночі на південь становить майже 148 км, із заходу на схід – 335 км.

Мережа існуючих доріг європейського, міжнародного та державного значення знаходиться в належному технічному стані, і забезпечує ефективне зовнішнє транспортне сполучення із дотримання вимог за акустичним режимом. Дороги місцевого значення забезпечують транспортне сполучення в межах області із дотриманням вимог по територіальним розривам за акустичним станом, але їх технічний стан потребує проведення робіт із реконструкції, середнього капітального ремонту, та посилення. За умови дотримання даних вимог, негативної дії на довкілля та стан здоров'я населення не прогнозується.

Променева хвороба - захворювання, яке розвивається в результаті дії іонізуючого випромінювання в дозах, що перевищують допустимі. У залежності від характеру впливу (однократний масивний або тривалий повторний у відносно невеликих дозах) розрізняють відповідно гостру і хронічну форми променевої хвороби різного ступеня тяжкості (з переважанням місцевих або загальних змін). Потрапляючи до організму, радіоактивні речовини заносяться кров'ю у різні тканини та органи і стають джерелом внутрішнього опромінювання.

У Кіровоградській області ризики у сфері радіаційної безпеки обумовлені виробничою діяльністю підприємств уранодобувної промисловості, а саме підрозділами ДП "СхідГЗК".

Радіаційний стан на територіях промислових майданчиків Новокосянтинівської, Смолінської та Інгульської шахт, в їх санітарно-захисних зонах та зонах спостереження характеризується даними гамма-зйомки, що включає вимірювання потужностей еквівалентної дози гамма-випромінювання над поверхнею землі у відповідності до діючої методики виконання вимірів. За результатами радіоекологічного контролю якості атмосферного повітря радіаційний фон на території промислових об'єктів підприємства залишився стабільним.

Неіонізуюче випромінювання - електромагнітне випромінювання в діапазоні довжин електромагнітних хвиль від 100 нм до 10 км (ультрафіолетове випромінювання, оптичне випромінювання, інфрачервоне випромінювання, радіочастотне випромінювання тощо).

Несприятливий вплив на організм людини мають і електромагнітні випромінювання промислової частоти (50 герц) та частот радіохвильового діапазону. У помешканнях електромагнітні поля створюють: радіоапаратура, телевізори, холодильники тощо, що має певну небезпеку.

Результатом дії на організм людини електромагнітних випромінювань є: загальна слабкість, підвищена втома, порушення сну, головний біль та біль в ділянці серця. З'являється роздратованість, втрачається увага, сповільнюються рухово-мовні реакції.

У рамках Програми визначено ряд заходів, які спрямовані:

у сфері дорожнього господарства на:

1) проведення належної організації та оптимізації маршрутної мережі міжміських та приміських автобусних маршрутів загального користування відповідно до адміністративно-територіального устрою та потреб громад;

2) поліпшення експлуатаційного стану мережі автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах області та інженерних комунікацій і споруд на цих дорогах;

3) забезпечення розвитку інфраструктури електричного та іншого екологічного чистого комунального транспорту;

в охороні здоров'я на:

1) на раннє виявлення та лікування хворих на онкологічні захворювання;

2) імплементацію сучасних інноваційних технологій для удосконалення і розвитку онкологічної допомоги, паліативної допомоги, охорони психічного здоров'я, реабілітації;

3) розвиток екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у невідкладних станах;

4) вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідеміологічного благополуччя населення;

5) врахування інтересів здоров'я та безпеки населення при організації і наданні медичних послуг та усунення і зменшення негативних наслідків для здоров'я населення громад від різних видів поведінки та видів діяльності людини в системі громадського здоров'я;

6) покращення доступності послуг з охорони психічного здоров'я, реалізація в області заходів в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як?".

Аналіз поширеності захворюваності та аналіз за окремими показниками смертності населення Кіровоградської області наведено у Підрозділі 2.4.3. Захворюваність населення.

2.4.2 Забруднення довкілля внаслідок військової агресії росії

Повномасштабне вторгнення росії в Україну вже завдало і продовжує завдавати руйнівної шкоди екосистемі та несе ризик для здоров'я населення.

Кіровоградська область не стала виключенням, російська федерація завдала ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури та по цивільній інфраструктурі, які знаходяться на територіях громад області.

Як, стверджують фахівці з екології внаслідок детонації ракет та артилерійських снарядів утворюється низка хімічних сполук: чадний газ (CO), вуглекислий газ (CO₂), водяна пара (H₂O), бурий газ (NO), закис азоту (N₂O), діоксид азоту (NO₂), формальдегід (CH₂O), пари ціанистої кислоти (HCN), азот (N₂), а також велика кількість токсичної органіки, окислюються навколишні ґрунти, деревина, дернина, конструкції. Під час вибуху всі речовини проходять повне окиснення, а продукти хімічної реакції вивільняються в атмосферу.

Основні з них - вуглекислий газ і водяна пара - не є токсичними, а шкідливі в контексті зміни клімату, оскільки обидва є парниковими газами.

В атмосфері оксиди сірки та азоту можуть спричинити кислотні дощі, які змінюють рН ґрунту та викликають опіки рослин, до яких особливо чутливі хвойні. Кислотні дощі мають негативний вплив і на організм людини, інших ссавців та птахів, впливаючи на стан слизових тканин та органів дихання.

Обстріли об'єктів промисловості та інфраструктури призводять до пожеж, які спричиняють додаткове забруднення повітря, ґрунту та води. Продукти горіння, які потрапляють, у повітря складаються з токсичних газів і твердих частинок. Фіксація фактів екологічної шкоди від російського вторгнення здійснюється у рамках функціонування інформаційної панелі "Екозагроза" та роботи оперативного штабу при Держекоінспекції.

Процедуру визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії визначено Порядком визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської федерації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326 (далі – Порядок) та відповідними методиками, затвердженими наказами Міндовкілля.

Державною екологічною інспекцією Придніпровського округу (Дніпропетровська, Кіровоградська області) розраховано збитки, завдані довкіллю внаслідок збройної агресії Російської Федерації у Кіровоградській області, які станом на 28 вересня 2024 року загалом склали:

за викиди в атмосферне повітря – 311,9 млн. гривень;

за забруднення ґрунтів та засмічення земельних ресурсів на загальну суму 16,7 млрд. гривень.

За результатами моніторингу оцінки шкоди та збитків станом на 01 жовтня 2024 року, завданих довкіллю внаслідок збройної агресії Російської

Федерації, не встановлено пошкоджень територій і об'єктів природно-заповідного фонду області.

Проте, якщо продовження ракетних обстрілів по території Кіровоградської області триватимуть існують ризики важких наслідків як для довкілля, так і для здоров'я людей.

2.4.3 Захворюваність населення

У 2023 році у структурі поширеності захворювань серед усього населення на:

першому місці знаходяться: хвороби системи кровообігу, на які приходить 30,1% (2022 рік – 30,2%) від всіх захворювань;

на другому – хвороби органів дихання – 19,1% (2022 рік – 17,2%);

на третьому – хвороби органів травлення – 7,9% (2021 рік – 7,8%);

далі: хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини – 6,4% (2021 рік – 6,2%), хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин – 5,6% (2022 рік – 5%), хвороби ока та придаткового апарату – 5,5% (2022 рік – 5,6%), хвороби сечостатевої системи – 4,7% (2022 рік – 5,2%), розлади психіки і поведінки – 3,9% (2022 рік – 3,9%), травми, отруєння та інші нещасні випадки – 3,2% (2022 рік – 3,4%), хвороби шкіри та підшкірної клітковини – 3,1% (2022 рік – 3,7%), хвороби нервової систем – 2,6% (2022 рік – 2,7%), новоутворення – 2,4% (2022 рік – 2,7%), інфекційні та паразитарні хвороби – 2,1% (2022 рік – 3,1%), хвороби вуха та соскоподібного відростка – 2,0% (2022 рік – 1,7%), всі інші захворювання – 1,4% (2022 рік – 1,6%).

Показник поширеності захворювань у розрахунку на 100 тис. населення у розрізі районів Кіровоградської області за 2023 рік: найвищий відмічається в Новоукраїнському районі – 174919,7 випадку проти 168264,5 випадку у 2022 році; **найнижчий:** в Олександрійському районі – 126869,9 випадку проти 128530,2 випадку у 2022 році.

Показник поширеності захворювань серед дітей віком 0 - 17 років на 1 тис. населення відповідного віку збільшився з 1085,1 випадку у 2022 році до 1214,7 випадку у 2023 році, або на 11,9% по наступних класах хвороб:

хвороби органів дихання – з 534,1 випадку у 2022 році до 674 випадку у 2023 році, або на 26,2%;

хвороби вуха та соскоподібного відростка у показнику - з 28,6 випадку у 2022 році до 40,2 випадку у 2023 році, або на 40,6%;

розлади психіки та поведінки – з 26,9 випадку у 2022 році до 37 випадку у 2023 році, або на 37,5%.

новоутворення – з 3,2 випадку у 2022 році до 3,4 випадку у 2023 році, або на 6,25%;

хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин у показнику з 43,8 випадку у 2022 році до 45,9 випадку у 2023 році, або на 4,8%;

хвороби ока та придаткового апарату – з 89 випадку у 2022 році до 92,4 випадку у 2023 році, або на 3,8%;

хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини у показнику з 32,8 випадку у 2022 році до 34,6 випадку у 2023 році, або на 5,5%;

травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин збільшилися у показнику з 39,3 випадку у 2022 році до 40,8 випадку у 2023 році, або на 3,8%;

Проте, зменшився по наступних класах хвороб - хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, хвороби нервової системи, хвороби системи кровообігу, хвороби органів травлення, хвороби шкіри та підшкірної клітковини, хвороби сечостатевої системи, уроджені аномалії (вади розвитку), деформації і хромосомні порушення, деякі інфекційні та паразитарні хвороби.

Показник поширеності захворювань на 1 тис. дітей серед населення підліткового віку (15-17 років) у 2023 році зріс на 9,4%, з 1292,3 випадку у 2022 році до 1414,5 випадку у 2023 році.

Таблиця 42

**Динаміка показників
поширеності захворювань серед дітей віком 15-17 років**

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4	5	6
Показники поширеності захворювань на 1 тис. дітей віком 15 – 17 років, випадки	1754,3	1363,4	1310,3	1292,3	1414,5

В структурі поширеності захворювань дітей віком від 15-17 років перше місце займають хвороби органів дихання – 39,4% (2022 рік – 34,4%), друге - хвороби ока та придаткового апарату – 12,5% (2022 рік – 11,2%), третє – хвороби органів травлення – 6,3% (2022 рік – 6,4%), четверте – хвороби шкіри та підшкірної клітковини – 6,2% (2022 рік – 8,6%), на п'ятому - хвороби ендокринної системи – 5,9% (2022 рік – 5,6%), далі – хвороби кістково-м'язової системи – 5,0% (2022 рік – 5,7%).

Кількість зареєстрованих вперше в житті хвороб на 1 тис. дітей серед населення підліткового віку (15-17 років) у 2023 році збільшилась з 917,4 випадку у 2022 році до 1025,8 випадку у 2023 році на 108,4 випадків, або на 11,8% порівняно з 2022 роком.

Таблиця 43

**Динаміка показників захворюваності
зареєстрованих вперше в житті хвороб серед дітей віком 15-17 років**

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4	5	6
Показники захворюваності на 1 тис. дітей віком 15 – 17 років, випадки	1180,9	920,3	908,0	917,4	1025,8

В структурі первинної захворюваності дітей віком від 15-17 років перше місце займають хвороби органів дихання – 51,5% (2022 рік – 44,9%), на другому - – хвороби ока та придаткового апарату – 7,8% (2022 рік – 6,7%), на

третьому - хвороби шкіри та підшкірної клітковини – 6,6% (2022 рік – 10,3%), на четвертому – травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин – 5,9% (2022 рік 5,9%), на п'ятому - хвороби органів травлення – 5,5% (2022 рік – 5,3%), на шостому – хвороби вуха та соскоподібного відростка – 4,2% (2022 рік – 3,2%).

Показник захворюваності з діагнозом встановленим вперше в житті серед дорослого населення (18 років і старше) у розрахунку на 100 тис. осіб за 2023 рік зменшився на 1,6% і склав 43799,3 випадку проти 44504,2 випадку у 2022 році.

Проте, збільшення відбулося у розрахунку на 100 тис. населення відповідного віку за такими класами хвороб:

хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму – у показнику з 132,4 випадку у 2022 році до 183,7 випадку у 2023 році, або на 38,7%.

хвороби вуха та соскоподібного відростка у показнику з 1367,5 випадку у 2022 році до 1704,2 випадку у 2023 році, або на 24,6%;

хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин – у показнику з 712,6 випадку у 2022 році до 843,2 випадку у 2023 році, або на 18,3%;

хвороби органів травлення у показнику з 2042,8 випадку у 2022 році до 2375,1 випадку у 2023 році, або на 16,3%;

хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини у показнику з 2424,4 випадку у 2022 році до 2769,8 випадку у 2023 році, або на 14,2%;

хвороби нервової системи у показнику з 1089,2 випадку у 2022 році до 1179 випадку у 2023 році, або на 8,2%;

хвороби системи кровообігу з 3676,9 випадку у 2022 році до 3914,7 випадку у 2023 році, або на 6,5%;

розлади психіки та поведінки – у показнику з 377,8 випадку у 2022 році до 401,4 випадку у 2023 року, або на 6,2%;

новоутворення – з 735,4 випадку у 2022 році до 779,3 випадку у 2023 році, або на 6,0%;

хвороби ока та придаткового апарату - з 3256,6 випадку у 2022 році до 3412,7 випадку у 2023 року, або на 4,8%;

ускладнення вагітності, пологів та післяпологового періоду у показнику з 1726,9 випадку у 2022 році до 1763,6 випадку у 2023 році, або на 2,1%.

Туберкульоз – одна з найбільш актуальних проблем сучасної медицини.

Головні причини погіршення епідемічної ситуації з туберкульозу: економічний спад, військові конфлікти, міграційні процеси, зниження життєвого рівня населення, погіршення екологічної ситуації.

За підсумками 2023 року епідситуація щодо туберкульозу в Кіровоградській області залишається напруженою, за рахунок збільшення

загальної захворюваності на туберкульоз, як серед дорослих, так і дітей, підлітків, збільшення показників захворюваності на ко-інфекцію ВІЛ/туберкульоз, показника захворюваності на лікарсько-стійкий туберкульоз.

Показник захворюваності на туберкульоз (вперше зареєстровані випадки та рецидиви) збільшився у порівнянні з 2022 роком на 17,4% та склав 92,1 випадку на 100 тис.населення, зареєстровано 826 осіб (2022 рік – показник 76,7 випадку на 100 тис. населення, 687 осіб).

Вперше зареєстровано хворих на туберкульоз - 705 осіб. Показник захворюваності серед вперше зареєстрованих збільшився на 18,7% та склав 78,6 випадку на 100 тис. населення, (2022 рік – 66,2 випадку на 100 тис. населення, 594 особи).

З туберкульозом легень взято на облік 648 особи, показник захворюваності серед хворих на туберкульоз легень збільшився на 21,5% та склав 72,2 випадку на 100 тис. населення (2022 рік – 59,4 випадку на 100 тис.населення, 533 особи).

Вперше виявлених хворих на туберкульоз у 2023 році показник бацилярного туберкульозу збільшився на 20,6% та склав 39,2 випадку на 100 тис.населення (2022 рік – 32,5 випадку на 100 тис.населення).

У розрізі районів області захворюваність на туберкульоз на 100 тис. населення розподілилась таким чином: Голованівський – 50,7 випадку, Кропивницький – 91,3 випадку, Новоукраїнський – 81,4 випадку, Олександрійський – 67,2 випадку.

Довідково: З початку 2024 року спостерігається поступове зниження захворюваності на туберкульоз.

Показник захворюваності на туберкульоз (вперше зареєстровані хворі+ рецидиви) знизився у порівнянні з перше півріччям 2023 року на 10% та склав 40,8 випадку на 100 тис.населення, виявлено 366 особи (перше півріччя 2023 року – 44,9 випадку на 100 тис.населення, виявлено 403 особи).

Відсоток хворих з несвоєчасно виявленими формами туберкульозу (нові випадки) зменшився з 30,1% у I півріччі 2023 році до 26,8% у перше півріччі 2024 року.

Вперше зареєстрованих хворих на туберкульоз у I півріччі 2024 року виявлено 293 особи. Показник захворюваності серед вперше зареєстрованих зменшився на 14,2% та склав 32,7 випадку на 100 тис. населення (перше півріччя 2023 року – 38,1 випадку на 100 тис.населення, 342 особи).

З туберкульозом легень взято на облік 269 осіб, показник захворюваності серед хворих на туберкульоз легень зменшився на 13,8% - склав 30 випадку на

100 тис. населення (перше півріччя 2023 року – 34,8 випадку на 100 тис.населення, 312 осіб).

Серед вперше виявлених хворих на туберкульоз показник бацилярного туберкульозу у I півріччі 2024 року зменшився на 15,6% та склав 17,8 випадку на 100 тис.населення (перше півріччя 2023 року – 21,1 випадку на 100 тис.населення).

У 2023 році захворюваність на туберкульоз серед дитячого населення віком до 14 років зросла на 25,5% та склала 85,7 випадку на 100 тис.дитячого населення, виявлено 113 дітей, хворих на туберкульоз (2022 рік – 90 хворих дітей, показник – 68,3 випадку на 100 тис.дитячого населення). Зростання показника дитячої захворюваності на туберкульоз є прогностично несприятливим показником в тенденції розвитку епідемії туберкульозу в області.

У розрізі районів області: Кропивницький район – 69 дітей, показник – 104 випадку на 100 тис. дитячого населення, найбільше (10 дітей) виявлено в Олександрівській територіальній громаді; Олександрійський район 23 дитини, показник – 79,6 випадку на 100 тис. дитячого населення, найбільше (12 дітей) виявлено в Олександрійській територіальній громаді; Голованівський район – 11 дітей, показник – 67,5 випадку на 100 тис. дитячого населення, найбільше (5 дітей) виявлено в Побузькій територіальній громаді; Новоукраїнський район - 10 дітей, показник – 49,4 випадку на 100 тис.дитячого населення, найбільше (5 дітей) виявлено в Новомиргородській територіальній громаді.

Довідково: З початку 2024 року захворюваність на туберкульоз серед дитячого населення віком до 14 років зменшилась та склала 33,4 випадку на 100 тис.дит.населення., виявлено 44 дитини хворих на туберкульоз (перше півріччя 2023 року - 47 хворих дітей, показник – 35,7 випадку на 100 тис.дит. нас.).

У 2023 році захворюваність на туберкульоз серед підлітків (15-17 років) зросла у 2,3 рази, виявлено 21 підліток, показник склав 80,3 випадку на 100 тис. підліткового населення (2022 рік – 9 осіб, показник – 34,4 випадку на 100 тис. підліткового населення).

У розрізі районів області: Кропивницький район – 14 підлітків, показник – 105,9 випадку на 100 тис. підліткового населення; Новоукраїнський район - 4 підлітки, показник – 102,2 випадку на 100 тис. підліткового населення; Олександрійський район - 3 підлітка, показник – 51,2 випадку на 100 тис. підліткового населення; Голованівський район – не виявлено жодного підлітка.

Довідково: З початку 2024 року Захворюваність на туберкульоз серед підлітків залишається на рівні перше півріччя 2023 року, виявлено 8 осіб, показник склав 30,6 випадку на 100 тис.підл.населення

(І півріччя 2023 року – 8 осіб, показник – 30,6 випадку на 100 тис. підл. населення).

У 2023 рік погіршилася ситуація щодо лікарсько-стійкого туберкульозу - кількість випадків лікарсько-стійкого туберкульозу збільшилась на 24,5% порівняно з 2022 роком.

Вперше зареєстровано 220 випадків лікарсько-стійкого туберкульозу, показник склав 24,5 випадку на 100 тис. населення (2022 рік – 177 осіб, показник – 19,7 на 100 тисяч населення).

Захворюваність на активний туберкульоз у поєднанні зі СНІДом збільшилась на 26% порівняно з 2022 роком, та склала 109 осіб, показник – 12,1 на 100 тис. населення (2022 рік – 86 осіб, показник 9,6 на 100 тис. населення).

У 2023 році показник поширеності туберкульозу склав 79,3 випадку на 100 тис. населення (2022 рік – 67,6 випадку на 100 тис. населення), в тому числі хіміорезистентного туберкульозу – 29,2 випадку на 100 тис. населення (2022 рік – 30,1 випадку на 100 тис. населення).

Довідково: З початку 2024 року захворюваність на активний туберкульоз у поєднанні зі СНІДом знизилась на 23,3%, порівняно І півріччям 2023 року, та склала 41 особу, показник – 4,6 випадку на 100 тис. населення (І півріччя 2023 року – 54 особи, показник 6 випадку на 100 тис. населення).

Злоякісні новоутворення є однією з найнебезпечніших медико-біологічних і соціально-економічних проблем. Захворюваність і смертність від раку постійно зростають у зв'язку з несприятливою екологічною ситуацією та значним старінням населення.

За оперативними даними обласного канцер-реєстру показник захворюваності на злоякісні пухлини зріс з 396,1 на 100 тис. населення у 2022 рік до 466,7 випадку у 2023 році (на 17,8%).

Зростання показника захворюваності на злоякісні пухлини відбулося в усіх громадах територій області.

У 2023 році у структурі захворюваності перше місце посідає рак шкіри (13,7%), друге – рак легені (10,3%), третє – рак молочної залози (9,1%), четверте – рак предміхурової залози (6,6%), п'яте – рак прямої кишки (6,4%).

Рівень захворюваності на злоякісні пухлини коливається від 583,5 на 100 тис. населення у м. Кропивницькому до 286,4 на 100 тис. населення у Світловодській території.

Найвищі рівні захворюваності зареєстровано у м. Кропивницькому 583,5 на 100 тис. населення, м.Олександрії 566,4 на 100 тис. населення, Добровеличківській – 521,4 на 100 тис. населення, Знам'янській – 499,3 на 100 тис. населення, Кропивницькій – 471,3 на 100 тис. населення і Вільшанській територіях – 483 на 100 тис. населення.

Довідково: З початку 2024 року показник захворюваності на злоякісні пухлини зменшився порівняно з I півріччям 2023 року і склав 204,1 випадку на 100 тис. населення (I півріччя 2023 року 206,4 випадку на 100 тис. населення)

Проте, аналіз структури захворювання свідчить про збільшення питомої ваги по окремих показниках захворюваності на злоякісні пухлини: рак шкіри (13,8%), рак легенів (10,9%), рак грудної залози (8,5%), рак передміхурової залози (6,4%), рак ободової кишки (5,7%), рак тіла матки (5%).

Відсоток виявляємості раку при профоглядах знизився у 1,7 рази у 2023 році проти 2022 року і склав 9,4% проти 15,8% у 2022 році.

Відсоток хворих серед вперше виявлених у 2023 році, які отримали спеціальне лікування, склав 71,3%, хворих на злоякісні новоутворення, не були охоплені спеціальним лікуванням - 28,7%.

Зріс відсоток онкозанедбаності який склав у 2023 році – 23,3% (2022 рік – 22,8%).

Зберігається високий рівень занедбаності при раку глотки – 55,2%, раку шлунка – 62,6%, раку ротової порожнини – 38,5%, раку легень – 45,3%, раку передміхурової залози – 34,1%, раку нирки – 31,4%, раку ободової кишки – 30,8%, раку гортані – 23,7%.

Виявлено в занедбаному стані 53,6% хворих на рак шлунка, у зв'язку з чим 65,8% хворих не пережили одного року з моменту встановлення діагнозу, що свідчить про значні недоліки у стані своєчасного виявлення хворих цієї категорії. Аналогічна ситуація і при раку легень 44,4% - 62%.

Довідково: З початку 2024 року відсоток хворих виявлених у занедбаному стані (IV стадії захворювання) склав по області 21,5%, що децю нижче показника за аналогічний період 2023 року – 23,9%. відсоток занедбаності візуальних форм раку знизився і склав 18,8% проти 21,2% за аналогічний період 2023 року, зокрема: при раку молочної залози знизився і склав 31,4% проти 33%; при раку шийки матки значно знизився і склав 30,4% проти 46,2% за аналогічний період 2023 року

Із кількості онкохворих, які перебувають на обліку на кінець 2023 року (32,1 тис.осіб), 5 і більше років з моменту встановлення діагнозу складає 65,6%. Найвищий відсоток зареєстровано при раку кісток і сполучної тканини – 78,9%, раку губи і щитоподібної залози – 76,8%, раку шийки матки – 78,1%,

тіла матки – 72,9%, яєчника – 73,1%, найнижчий при раку стравоходу лише 21,0%, раку легень – 38,0% і раку передміхурової залози – 47,1%.

Аналіз структури смертності за причинами смерті:

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України статистична інформація за 2022 рік стосовно причин смертності від захворювань буде оприлюднена після завершення встановленого згідно з пунктом 1 Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності

Враховуючи ситуацію, яка склалася наведено дані за 2021 рік:

першому місці, знаходяться хвороби системи кровообігу і становлять від загальної кількості смертей 57,6% (2020 рік – 62,4%, 2019 рік – 64%);

другому – смерті від злоякісних новоутворень – 9,8% (2020 рік – 11,6%, 2019 рік – 12,8%);

третьому – хвороби органів дихання – 8,3% (2020 рік – 3,3%, 2019 рік – 2,2%);

четвертому - смерті від симптомів та неточно визначених станів – 7,9% (2020 рік – 8,4%, 2019 рік – 8,4%), що свідчить про низький рівень посмертної діагностики;

п'ятому місці – смерті внаслідок коронавірусної інфекції – 6,6% (2020 рік – 1,5%);

шостому місці - нещасні випадки, отруєння, травми – 4,3% (2020 рік - 5,7%, 2019 рік – 5,5%);

далі - хвороби органів травлення – 2,9% (2020 рік – 3,6%, 2019 рік – 3,2%).

За даними Головного управління статистики області за 2023 рік померло 35 дітей 1 року життя, порівняно з 2022 роком, що менше на 14 дітей, або на 28,5%.

За підсумками 2023 року показник дитячої смертності становить 7,2 на 1000 народжених живими, що менше минулого 2022 року на 20%.

Показник материнської смертності у розрахунку 100 тис. народжених живими 20,82 (за 2022 рік – 18,90, за 2021 рік – 36,2 у розрахунку 100 тис. народжених живими).

За даними департаменту охорони здоров'я проведено аналіз за окремими показниками смертності:

1) серед померлих дітей 1-го року життя:

на першому місці знаходяться стани, що виникають у перинатальному періоді – 41,14 на 10 тис. народжених живими (2022 рік – 58,75), або 57,14% (2022 рік – 65,3%);

на другому місці – хвороби ендокринної системи – 12,34 на 10 тис. народжених живими (2022 рік – 12,85), або 17,1%;

на третьому місці - вроджені вади розвитку – 10,29 на 10 тис.народжених живими (2022 рік – 7,34), або 14,3%;

на четвертому місці – хвороби органів дихання (пневмонія), хвороби системи кровообігу, синдром раптової смерті (по одному випадку) – 2,06 на 10 тис.народжених живими, або 2,9%.

2) показник смертності від туберкульозу у 2023 році становить 7,1 на 100 тис. населення проти 7,9 на 100 тис. населення за 2022 рік (кількість померлих від туберкульозу за 2023 рік зменшилась на 10% та склала 64 особи).

Довідково: З початку 2024 року кількість померлих від туберкульозу зменшилась на 21,7% та склала 16 осіб. Показник смертності складає 1,8 на 100 тис.населення (січень-травень 2023 року – 21 особа, показник – 2,3 на 100 тис. наелення).

3) відбувається щорічне зростання показників смертності при раку легень, який у 2023 році склав 33, раку молочної залози – 31,1 і раку предміхурової залози – 30,2.

Довідково: З початку 2024 року показник смертності від злоякісних пухлин зріс і за I півріччя 2024 року склав 81,4 на 100 тис. населення проти 81,2 за аналогічний період 2023 року.

4) показник смертності від ВІЛ-інфекції збільшилась на 41,6%, в тому числі від СНІДу збільшилась на 7,5% порівняно з 2022 роком;

Протягом 2023 року в області померло 126 ВІЛ-інфікованих осіб (у 2022 році – 89 особи), з них від СНІДу -57 (у 2022 році – 53 особи), інтенсивний показник на 100 тис. населення складає 13,7 та 6,2 (у 2022 році - інтенсивний показник на 100 тис.населення склав 9,9 та 5).

5) показник смертності внаслідок аварії на ЧАЕС зменшився на 11,4% порівняно з 2022 роком і становить 171 постраждалих (2022 рік – 193 особи), з них : 153 ліквідаторів, 4 осіб з числа евакуйованих, 14 переселенців. За причинами смерті постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС: від хвороб системи кровообігу – 60,8%; від злоякісних новоутворень – 26,9%; від хвороб органів дихання – 2,3%; від захворювань органів травлення - 2,9%; симптоми та неточно визначені стани – 0,6%; від травм і отруєнь – 4,7%; від інфекційних хвороб – 0,6%; від хвороб сечостатевої системи – 1,2%.

Заходи, які вжиті з початку 2024 року для зниження показника смертності, зокрема:

1) 5 медичних закладів області уклали з НСЗУ договір на отримання пакета медичних послуг "Готовність закладу охорони здоров'я до надання медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях" (КНП "Обласна клінічна дитяча лікарня Кіровоградської обласної ради", КНП "Кіровоградська обласна лікарня Кіровоградської обласної ради", КНП "Центральна міська лікарня Кропивницької міської ради", КП "Центральна міська лікарня м. Олександрії"

Олександрійської міської ради, КНП "Новоукраїнська міська лікарня" Новоукраїнської міської ради).

Відповідно до специфікацій контрактування за цим пакетом медпослуг, заклад має надавати медичну допомогу постраждалим у надзвичайних ситуаціях, включаючи травми/політравми, ураження хімічного та радіаційного характеру, отруєння, інфекційні захворювання, зокрема, особливо небезпечні інфекційні хвороби.

2) забезпечено надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у невідкладних станах. Екстрену (швидку) медичну допомогу в Кіровоградській області надавали 89 бригад: 30 лікарських та 59 фельдшерських. За перше півріччя 2024 року зареєстровано 76,6 тис. звернень за екстреною (швидкою) медичною допомогою (дзвінків) на лінію 103, що на 393 звернення більше ніж за відповідний період минулого року. Бригадами екстреної (швидкої) медичної допомоги здійснено 38,3 тис. виїздів, що на 12,8 тис. більше порівняно з відповідним періодом 2023 року. Під час виїздів медичну допомогу надано 36,6 тис. особам (перше півріччя 2023 року – 24,4 тис. осіб). Амбулаторно швидка медична допомога надана 8,6 тис. хворим;

3) забезпечено надання якісних та доступних медичних послуг вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим, здійснення розширеного неонатального скринінгу, впровадження допоміжних репродуктивних технологій.

У рамках програми допомоги командування Збройних Сил США в Європі та Африці, яка реалізується в Україні Відділом оборонного співробітництва Посольства США в Україні КНП "Міський пологовий будинок з функціями перинатального центру II рівня" Кропивницької міської ради" - отримано високотехнологічне медичне реанімаційне обладнання у кількості 15 од., а саме апарати штучної вентиляції легень для новонароджених, монітори пацієнта, реанімаційні системи для новонароджених з системою кисневої терапії та дезінфікуючі засоби на суму 20 млн. гривень;

Розроблено клінічний маршрут пацієнта для надання медичної допомоги під час пологів в рамках підписання договору з Національною службою здоров'я України за пакетом №7 "Медична допомога при пологах" та клінічний маршрут пацієнта з надання медичних послуг за пакетом "Медична допомога новонародженим у складних неонатальних випадках" (зокрема під час надання послуг із неонатальної хірургії);

4) здійснювалися заходи з профілактики, ранньої діагностики і лікування серцево-судинних захворювань.

Для надання кардіологічної допомоги в області функціонує 350 кардіологічних ліжок, з яких 285 оформлені в самостійні кардіологічні відділення.

У КНП "Обласний клінічний кардіологічний центр Кіровоградської обласної ради" за звітний період проведено 1247 діагностичних процедур та інтервенційних втручань, що на 246 випадки більше ніж за відповідний період минулого року.

Показник хірургічної активності у стаціонарах лікувально-профілактичних закладів області становить 55,2% проти 51,7% за перше півріччя 2023 року.

Від загального числа прооперованих 1923 хворих, або 7,5% прооперовано за методикою "хірургії одного дня" (перше півріччя 2023 року – відповідно 1185 та 5,5%);

5) здійснювалися заходи із раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз.

КНП "Кіровоградський обласний фтизіопульмонологічний медичний центр Кіровоградської обласної ради" за рахунок коштів:

централізованого постачання отримав апарат МРТ на суму 14,8 млн. гривень;

міжнародної технічної допомоги у рамках проекту "Підтримка зусиль у протидії туберкульозу в Україні" за підтримки Агенства США з міжнародного розвитку USAID отримав вироби медичного призначення, лікарські засоби, медичні костюми на суму 1,8 млн. гривень.

5) профілактичними оглядами за перше півріччя 2024 року охоплено 61,9% декретованих контингентів дорослого населення, що більше аналогічного періоду минулого року на 9,2% (перше півріччя 2023 року – 56,7%).

Відсоток виявлення хворих при проведенні профілактичних оглядів серед дорослого населення становить по області 12,3% проти 11,2% у аналогічному періоді минулого року.

Дитяче населення в віці 0-14 років охоплено профілактичними оглядами на 65,4%, діти підліткового віку – на 65,8% від числа підлягаючих контингентів (перше півріччя 2023 року відповідно 57% та 57,1%).

6) за підтримки Фонду Організації Об'єднаних Націй в Україні, Благодійної організації "100 відсотків життя" (далі – Фонд) в області здійснює свою роботу мобільна бригада "Сексуального та репродуктивного здоров'я". У рамках договору з Фондом бригада медичних працівників виїжджає на фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти, лікарські амбулаторії загальної практики-сімейної медицини, проводить безкоштовно огляд та обстеження пацієнтів (УЗД, кольпоскопія, ЕКГ, обстеження на ВІЛ інфекцію, сифіліс, гепатити та визначає вміст цукру у крові);

2.5 Охорона здоров'я

2.5.1 Ресурси охорони здоров'я

До мережі медичних закладів Кіровоградської області входять 6 надкластерних, 5 кластерних та 16 загальних закладів охорони здоров'я області.

З початку 2024 року медичну допомогу населенню області надавали 87 медичних закладів, в тому числі 33 лікарняних, з них 21 міська лікарня, 4 центральних районних лікарень; 5 диспансерів; 34 самостійних амбулаторно-поліклінічних заклади, у тому числі 30 центрів первинної медико-санітарної допомоги; 3 стоматологічні поліклініки; 3 санаторії; 1 обласний територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф; 2 станції

переливання крові; 1 бюро МСЕК; 1 бюро СМЕ; 1 дитяче обласне патолого-анатомічне бюро; 1 будинок дитини; 1 регіональний центр громадського здоров'я.

Таблиця 44

Мережа закладів охорони здоров'я в області

Показники										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кількість лікарняних закладів, одиниць	48	47	47	37	37	35	36	36	34	33
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, які надають допомогу одиниць	88	87	82	82	78	82	83	82	76	34
Кількість лікарняних ліжок – всього, одиниць	8547	8007	7942	7885	7838	6999	6509	6382	6445	6496
Кількість лікарняних ліжок - на 10 тис. населення, одиниць	88,4	83,5	83,6	84,0	84,6	76,6	72,5	71,1	71,83	72,4

2.5.2 Показники медичного обслуговування дітей та підлітків

Чисельність дітей, яка обслуговується закладами охорони здоров'я області на 01 січня 2024 року зменшилася на 8,2 тис. осіб порівняно з 2022 роком та становить 139,9 тис. осіб (станом на 01 січня 2023 року – 148,1 тис. особи), зменшення відбулося за рахунок дітей віком від 0 до 14 років на 9,5 тис. осіб порівняно з 2022 роком.

Чисельність дітей у віці до 1 року зменшилася на 854 дитини порівняно з 2022 роком і становить 3,6 тис. дитини (2022 рік – 4,4. особи).

Чисельність дитячого населення підліткового віку (15-17 років) збільшилось на 1,3 тис. особи, порівняно з 2022 роком та становить 26,2 тис. осіб (станом на 01 січня 2023 року - 24,9 тис. осіб) за рахунок переходу дітей, яким виповнилось 15 років в іншу вікову категорію (підлітковий вік).

Чисельність дитячого населення з інвалідністю віком від 0 до 17 років становить 3,9 тис. осіб (станом на 01 січня 2023 року 3,8 тис. осіб).

Показник інвалідності дітей у віці 0 – 17 років на 10 тис. дітей відповідного віку становить 248,2 проти 237,5 станом на 01 січня 2023 року.

Вперше визнана інвалідом у 2023 році 408 дитина проти 331 у 2022 році, показник на 10 тис. дітей відповідного віку становить у 2023 році 25,8 проти 21 у 2022 році.

Чисельність новонароджених, зареєстрованих в органах РАЦС за 2023 рік зменшилася на 795 осіб порівняно з 2022 роком та становить 4,5 тис. осіб (2022 рік – 5,3 тис. особи).

Число пологів зменшилось у 2023 році на 702 випадки порівняно з 2022 роком (2022 рік – на 253 випадки).

Показник забезпеченості дитячого населення від 0 до 17 років включно лікарняними ліжками становив на кінець 2023 року 60,74 (2022 рік – 58,60) на 10 тис. дитячого населення, в тому числі педіатричними (соматичними) ліжками склав 21,87 (2022 рік – 20,86). Кількість педіатричних ліжок у 2023 році у порівнянні з попереднім роком зменшилась на 8 ліжок порівняно з 2022 роком.

Чисельність лікарів-педіатрів включно з педіатрами-неонатологами станом на 01 січня 2024 року зменшилася на 3 фізичних особи, порівняно з 2022 роком і становить 176 осіб.

Показник забезпеченості дітей від 0 до 17 років лікарями-педіатрами становить 1,19 на 1000 дітей проти 1,21 у 2022 році.

Відсоток укомплектованості штатних посад зайнятими посадами становить 83,1%, фізичними особами – 72,7%.

Заходи, які вжиті з початку 2024 року для поліпшення якості і доступності медичних послуг:

1) за рахунок обласного бюджету, власних надходжень, Національної служби здоров'я України та централізованого постачання здійснено закупівлю медичного, технологічного обладнання та санітарного автотранспорту в закладах системи охорони здоров'я обласного підпорядкування на суму 52,4 млн. гривень;

2) за рахунок коштів місцевого бюджету продовжуються роботи із створення у м. Кропивницькому сучасного реабілітаційного центру для військовослужбовців, на базі однієї з лікарень міста (на даний час проводилися ремонтні роботи, а саме: заміна систем водо-, електро- і теплопостачання, утеплення стін, перепланування внутрішніх приміщень, оздоблювальні роботи);

3) з метою поліпшення матеріально-технічного стану лікарняних закладів області:

продовжуються ремонтні роботи у кістково-гнійному відділенні у КНП "Кіровоградська обласна лікарня Кіровоградської обласної ради";

облаштовано сучасний кабінет для надання послуг первинної медичної допомоги (Кропивницька міська громада);

відкрито медичну лабораторію "Смартлаб" (Новоукраїнська міська громада).

4) з метою розвитку та підтримки закладів системи охорони здоров'я, поліпшення доступу жителів області до якісної діагностики та лікування рішенням обласної ради від 21 грудня 2023 року №415 затверджена обласна програма розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я, які перебувають в управлінні обласної ради, на період 2024-2027 роки. На виконання заходів Програми в обласному бюджеті на 2024 рік передбачено видатки у сумі 39,2 млн. гривень, з яких станом на 01 липня 2024 року профінансовано 6,1 млн. гривень;

5) в комунальних некомерційних підприємствах "Міський пологовий будинок з функціями перинатального центру II рівня" Кропивницької міської

ради, КНП "Центральна міська лікарня" Гайворонської міської ради, КНП "Знам'янська міська лікарня ім. А.В. Лисенка" Знам'янської міської ради, КНП "Міська лікарня швидкої медичної допомоги" Кропивницької міської ради" та КП "Центральна міська лікарня м. Олександрії" Олександрійської міської ради за підтримки Благодійної організації "Лікарі без кордонів" створено кабінет безбар'єрного доступу для пацієнтів, які постраждали від гендерного та сексуального насильства, включаючи внутрішньо переселених осіб та жінок з обмеженими функціями, метою якого є надання безкоштовного обстеження та психологічної підтримки.

6) в області продовжується робота щодо комплектування лікарськими кадрами та молодими спеціалістами з медичною освітою закладів охорони здоров'я. У медичних закладах області працевлаштовано 7 молодих спеціалістів лікарів.

На даний час в закладах охорони здоров'я області працюють 440 медичних працівників – ВПО, із них 195 лікарів.

Забезпечено службовим житлом 5 лікарів (у т.ч. 1 молодий спеціаліст) та 1 фельдшер, із них ВПО – 2;

7) з метою збереження психічного та ментального здоров'я населення під час воєнних дій в Україні в 4-х лікувально-профілактичних закладах області проводиться медична та психологічна реабілітація дорослому та дитячому населенню.

2.6 Прогноз екологічної ситуації

2.6.1 Кліматичний прогноз

У 2024 році в Кіровоградській області спостерігалися аномально високі температури.

Температура: Середня температура зросла на 2-3 °С порівняно з попередніми роками. Літні місяці (червень-серпень) досягали 30-38 °С.

Опади: Зниження кількості опадів на 20-30% в літній період. Відзначено часті посухи, що вплинули на сільське господарство.

Екстремальні явища: Зростання частоти теплових хвиль. Підвищений ризик лісових пожеж через сухі умови.

Вплив на екосистеми: Погіршення стану ґрунтів через висушування. Зміни в біорізноманітті, зокрема зменшення чисельності водоплавних птахів. Можемо припустити, що у подальшому це може призвести до:

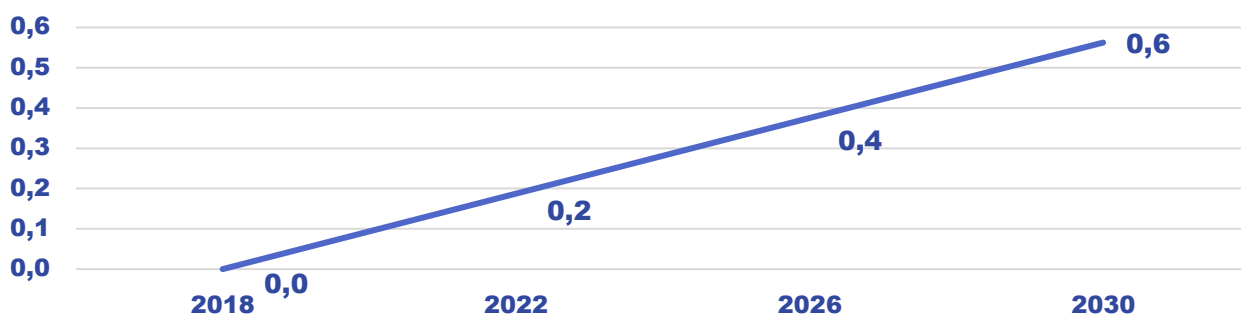
Вплив на здоров'я: Високі температури, що зберігалися протягом тривалого часу, негативно позначилися на здоров'ї населення. Лікарі відзначали зростання кількості звернень з приводу теплових ударів, загострення серцево-судинних захворювань, а також загального погіршення самопочуття людей, особливо вразливих груп — дітей, літніх людей та хронічно хворих.

Вплив на довкілля: Екстремальна спека сприяла підвищенню ризику виникнення лісових пожеж. Крім того, спека призвела до зниження рівня води в річках та озерах, що негативно вплинуло на водні екосистеми.

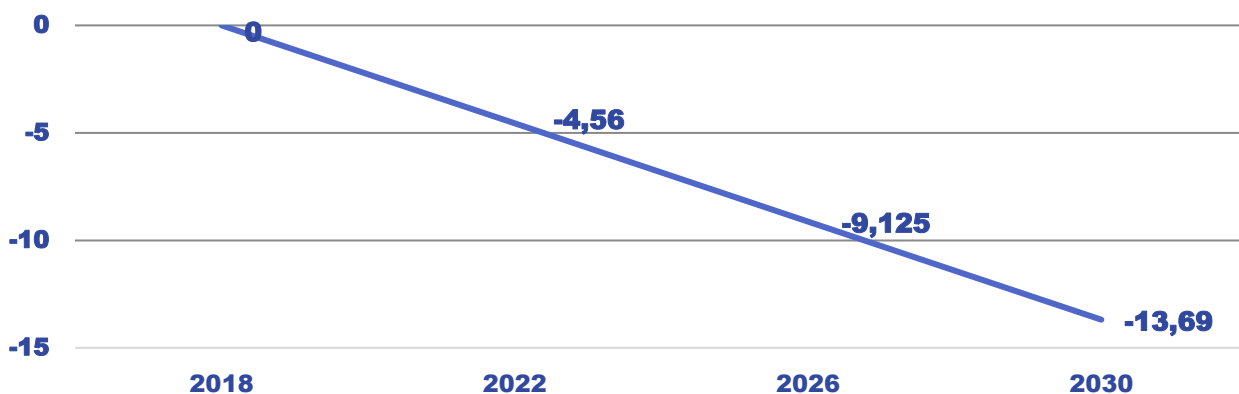

За даними кліматичного прогнозу ООН для територій Центральної України до 2030 року середньорічна температура може зрости більше ніж на 0,5 °С, а кількість опадів – зменшитись на 14 мм/рік. Це може призвести до зміни господарського напрямлення регіону, суттєвої зміни промислового та демографічного профілю.

Кліматичний прогноз ООН Центральної України до 2030 року

Діаграма 6 Прогноз росту середньорічної температури, відносно 2018 року, °С

Діаграма 7 Прогноз щодо зменшення річних опадів, відносно 2018 року, мм

Висновок: Враховуючи кліматичний прогноз ООН для територій Центральної України до 2030 року та кліматичні тенденції, які склалися у Кіровоградській області у 2024 році можливо припустити що відбудуться подальші кліматичні зміни, зокрема:

- 1) підвищення температури: до 1,5 -2°С до 2030 року;
- 2) зниження кількості опадів на 20-30% в літній період;
- 3) зростання частоти та інтенсивності посух;
- 4) підвищення ризику для стану здоров'я населення, екосистем, водних, лісових ресурсів, сталого функціонування енергетичної інфраструктури та агропромислового комплексу.

Центральноукраїнським національним технічним університетом проведено дослідження екологічної ситуації у питанні водних ресурсів та покращення ситуації з управління твердими побутовими відходами у Кіровоградській області.

2.6.2 Прогноз використання води на господарсько-питні потреби

Зміна клімату також може вплинути на обсяги використання води населенням на господарсько-питні потреби. Зі збільшенням температури, більше води витрачається на побутовому рівні, наприклад, на підтримання гігієни, на питні потреби.

Якщо прийняти середню потребу у воді на одиницю населення сталою величиною, то загальний показник використання свіжої води на господарсько-питні потреби області можливо спрогнозувати з досить високою точністю, так як він корелює із чисельністю населення.

Таблиця 45

Використання свіжої води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській області

Показники	Роки:						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Чисельність наявного населення, тис. осіб	956,3	945,5	933,1	920,1	903,7	*	*
Використано свіжої води, на господарсько-питні, млн. м ³	19,0	18,4	17,8	15,9	14,7	15,4	16,3
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу, м ³	56,9	39,8	49,1	42,3	49,1	*	*

Примітка: *- у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України статистична інформація за 2022 рік стосовно демографічної ситуації буде оприлюднена після завершення встановленого згідно з пунктом 1 Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

Таким чином, існує три сценарії щодо зміни обсягу потреби свіжої води на господарсько-питні потреби населення Кіровоградської області в залежності від зміни чисельності населення при фіксованому відносному середньому споживанні:

оптимістичний, що передбачає зменшення споживання води населенням ~ 23%. Споживання води на господарсько-питні потреби скоротиться нижче 15 млн. м³/рік, що дозволить знизити навантаження на очисні споруди та джерела водопостачання;

середній (базовий), передбачає часткове зменшення населення області на ~ 13%. Споживання води на господарсько-питні потреби скоротиться до 16 млн. м³/рік, що дозволить дещо знизити навантаження на очисні споруди та джерела водопостачання;

песимістичний, передбачає стабілізацію чисельності населення на рівні 2019 року. Споживання води на господарсько-питні потреби стабілізується на 18,5 млн. м³/рік, що практично ніяк не відобразиться на навантаженні

водоочисних споруд та джерел водопостачання, на фоні збільшення потреб на інші галузі, наприклад, зрошення.

Відповідно до наявних статистичних даних, відбувається поступове зниження відносного споживання води на одиницю населення (див. таблиця 45).

Відповідно до цих даних, господарсько-побутове використання води у Кіровоградській області найнижче у в Європі із великим відривом (середньоєвропейський показник сягає 128 л/день на 1 людину, у Кіровоградській обл. – 52,6 л/день). Це свідчить про можливу недостовірність офіційних статистичних даних і тому прогноз, заснований на цих даних буде носити лише орієнтовний характер.

На основі статистичних даних країн, що проводили політику економії води населенням, можливо очікувати зміни у обсягах використання води на господарсько-побутові потреби на 1 людину в межах 10% за 10 років. Тому, зменшення використання на 10% приймемо за оптимістичний сценарій, на 5% - за базовий, і стабілізацію на рівні 2018 року – за песимістичний. Прогноз зміни використання води на господарсько-побутові потреби у Кіровоградській області відносно базового сценарію зміни чисельності населення буде мати наступний вигляд:

Таблиця 46

Прогноз використання свіжої води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській області до 2030 року, млн. м³/рік

Роки	Сценарії прогнозу:		
	оптимістичний	середній (базовий)	песимістичний
1	2	3	4
2012	20,11	20,11	20,11
2013	20,36	20,36	20,36
2014	19,31	19,31	19,31
2015	18,54	18,54	18,54
2016	18,9	18,9	18,9
2017	19,01	19,01	19,01
2018	18,35	18,35	18,35
2019	17,9	17,97	18,05
2020	17,4	17,6	17,76
2021	17,1	17,34	17,56
2022	16,78	17,07	17,36
2023	16,4	16,8	17,16
2024	16,1	16,53	16,96
2025	15,78	16,27	16,74
2026	15,45	16	16,55
2027	15,1	15,74	16,35
2028	14,8	15,48	16,15
2029	14,49	15,22	15,95
2030	14,2	14,96	15,75

Таким чином, ріст обсягу використання води на 1 людину внаслідок кліматичних змін, не зможе суттєво вплинути на загальний обсяг використання води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській області, особливо, при

проведені політики економії води. Причиною цього є швидка динаміка зменшення чисельності населення.

2.6.3. Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення

Збільшення температури повітря та зменшення обсягу опадів однозначно призведе до збільшення потреби сільського господарства у зрошенні для утримання урожайності.

Для такого показника, як використання води на потреби зрошення, важко спрогнозувати чіткі обсяги через велику кількість факторів, які не піддаються точному підрахунку, наприклад, обсяги інвестицій у відновлення систем зрошення будуть залежати від економічної державної політики, міжнародної підтримки, рішення по ринку землі і т.д.

Але тенденцію можливо орієнтовно спрогнозувати, використавши наявні стратегії Мінагрополітики щодо збільшення обсягів виробництва експортної валової сільськогосподарської продукції в середньому на 20% до 2030 року.

При найбільш оптимістичному сценарії розвитку сільського господарства, буде відбуватись найбільш песимістичний сценарій використання води на зрошення, тому що це може значно збільшити навантаження на водні екосистеми, з яких відбувається забір води та значно зросте вимивання біогенних речовин із пахотних земель.

Таким чином, за оптимістичний приймемо сценарій, при якому відбудеться збільшення земель, що зрошуються, на 50%; середній (базовий) – на 100%; песимістичний – на 150% із пропорційним збільшенням витрат свіжої води на зрошення.

Таблиця 47

Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення у Кіровоградській області до 2030 року, млн. м³/рік

Роки	Сценарії прогнозу:		
	оптимістичний	середній (базовий)	песимістичний
1	2	3	4
2012	1,761	1,761	1,761
2013	1,409	1,409	1,409
2014	1,33	1,33	1,33
2015	1,356	1,356	1,356
2016	1,51	1,51	1,51
2017	1,668	1,668	1,668
2018	2,898	2,898	2,898
2019	3,038	3,14	3,242
2020	3,178	3,382	3,586
2021	3,318	3,624	3,93
2022	3,458	3,866	4,274
2023	3,598	4,108	4,618
2024	3,738	4,35	4,962
2025	3,878	4,592	5,306
2026	4,018	4,834	5,65

1	2	3	4
2027	4,158	5,076	5,994
2028	4,298	5,318	6,338
2029	4,438	5,56	6,682
2030	4,578	5,802	7,026

2.6.4 Прогноз використання свіжої води на виробничі потреби

Наступний за обсягом споживач води в Кіровоградській області – промисловість. Регіон має розвинуту харчову промисловість (переробка сільськогосподарської сировини), є підприємства машинобудування, виробництва будівельних матеріалів, металів, підприємства хімічної промисловості, велика кількість підприємств з видобутку копалин кар'єрним та шахтним методами, але згідно із правил ведення обліку водокористування, використання води на гірничі потреби не входить до категорії виробничих потреб. Річні водні потреби промисловості – величина, що коливається із спадною тенденцією, як мінімум, протягом останніх 7 років. Цей тренд також корелює із скороченням населення області і погіршенням економічного становища. Існує три сценарії розвитку профілю використання води на промислові потреби до 2030 року:

оптимістичний, який передбачає зниження антропогенного навантаження через скорочення потреб промисловості області на 10 % більш ефективно, ніж це спрогнозовано лінією тренду. З економічної точки зору це буде означати зниження промислового потенціалу області по різних причинах, в тому числі – зменшення населення та погіршення якості води;

середній (базовий), передбачає поступове скорочення середньої потреби води для промисловості на 13%, відповідно до прогнозу по лінії тренду. Передбачає збереження тенденцій у розвитку промисловості на теперішньому рівні;

песимістичний, який передбачає не таке суттєве скорочення потреб промисловості області, на 10 % менш ефективно, ніж спрогнозовано лінією тренду. В результаті, середній обсяг потреб промисловості у воді знизиться несуттєво, і стабілізується біля теперішнього рівня. Також не можна виключати вірогідність зміни тренду в напрямку зростання при успішній державній економічній політиці.

2.6.5 Сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами

Існує три загальні сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами: оптимістичний, середній (базовий), та песимістичний.

Найбільш реалістичний – середній (базовий), який передбачає збереження більшості тенденцій і відсутність суттєвих реформ у сфері водокористування. Але цей сценарій не може враховувати випадкові флуктуації розвитку економіки та технічного чи соціального прогресу.

Оптимістичний сценарій передбачає позитивний збіг обставин, при якому певні негативні фактори нівелюються.

Песимістичний сценарій передбачає негативний збіг обставин, при якому негативні процеси підсилюють деструктивний вплив одне одного.

Таблиця 48

Сценарії розвитку ситуації із водними ресурсами в області

Показник	Оптимістичний сценарій	Середній (базовий)	Песимістичний сценарій
1	2	3	4
Середньорічна температура	Ріст на ~ 0,5°C		
Річні опади	Зменшення на ~ 14 мм		
Клімат та гідрологія	Зміщення меж кліматичних зон на північ, зниження обсягу місцевого стоку, збільшення гідротермічного коефіцієнту		
Використання води на зрошення	Ріст на 50%	Ріст на 100%	Ріст на 150%
Господарсько-питні потреби при нинішньому відносному споживанні свіжої води	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться
Відносне споживання води на господарсько-питні потреби на 1 особу	Зменшення у межах 10%*		
Загальне використання води на господарсько-питні потреби при базовому сценарії зміни чисельності населення	Зменшення на 22%	Зменшення на 18%	Зменшення на 14%
Використання води на промислові потреби	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться
Загальне використання води	Зменшення на 15%	Зменшення на 5%	Ріст на 2%
Обсяг нормативно очищених зворотних вод	Зменшення на 10%	Зменшення на 20%	Зменшення на 25%
Річний обсяг добрив, внесених на с/г угіддях	Ріст на 15%	Ріст на 20%	Ріст на 25%
Концентрація забруднюючих речовин у поверхневих водоймах**	Ріст у межах 10%	Ріст у межах 15%	Ріст у межах 25%
Біологічне різноманіття водних екосистем***	Зменшення/зміна на 5%	Зменшення/зміна на 7%	Зменшення/зміна на 10%
Здатність екосистем до самовідновлення	Незначні порушення	Часткові та локальні порушення	Значне порушення
Рекреаційний потенціал області	Зменшення кількості водойм із високим рекреаційним потенціалом, погіршення санітарних умов більшості рекреаційних зон		

Примітка: * обсяг господарсько-питних потреб корелює із кліматом не напряму, а через культурні явища, а тому ця залежність складна і мінлива та не піддається чіткому прогнозу;

** через значну складність процесу міграції біогенних речовин та процесу самоочищення екосистем, зростання обсягів використання добрив та зростання обсягів недостатньо очищених стічних вод, мають нелінійну залежність із збільшенням концентрації забруднюючих речовин у водоймах і тому вона не піддається чіткому підрахунку;

*** зміна видового складу екосистем по відношенню до 2010-2019 років. Через складність взаємозв'язків у екосистемах прогноз носить приблизний характер.

Таким чином, можна зробити висновок, що спроба проведення економічного та демографічного розвитку регіону неможлива без одночасного проведення заходів по відновленню та збереженню водних ресурсів.

2.6.6 Поводження з відходами. Прогноз утворення відходів у Кіровоградській області на період до 2030 року

Для обчислень прогнозів кількості утворення ТПВ за трьома сценаріями (оптимістичним, середнім (базовий) і песимістичним) були вибрані наступні критерії:

кількість побутових відходів на одну особу в Кіровоградській області - 300 кг/рік,

чисельність населення по базовому варіанту сценарію та коефіцієнт збільшення кількості відходів з кожним роком, у відповідності до сценарію - 5%, 10%, 15%.

Для оптимістичного прогнозу додатково був залучений показник роздільного збору сміття, згідно Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. Ми спланували залучити до роздільного збору сміття 50% населення і вилучити з ТПВ до 50% ресурсоцінних компонентів.

Такого результату не можна досягти при направленні нерозділеного сміття на сортувальну лінію – там вилучається не більше 15% ресурсоцінних компонентів(на сортувальній лінії в Кропивницькому лише близько 5%).

Попередні прогнози свідчать, що кількість відходів в 2030 році між оптимістичним та песимістичним сценарієм відрізняються майже в 1,5 рази. Такого результату значною мірою буде досягнуто за рахунок впровадження роздільного збору сміття.

Таблиця 49

Попередній прогноз кількості ТПВ з урахуванням чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року

Роки	Чисельність населення , тис. чол.	Сценарії прогнозу:			
		Оптимістичний сценарій		середній (базовий)	песимістичний
		кількість відходів, тис.т	кількість відходів при використанні роздільного збору сміття, тис.т	кількість відходів, тис.т	
1	2	3	4	5	6
2012	1002,4	300,7		300,7	300,7
2013	995,2	298,6		298,6	298,6
2014	987,6	296,3		296,3	296,3
2015	980,6	294,2		294,2	294,2
2016	973,1	291,9		291,9	291,9
2017	965,7	289,7		289,7	289,7
2018	956,3	286,9		286,9	286,9
2019	940,3	282,1		282,1	282,1
2020	925,1	291,4	275,4	305,3	319,2
2021	914,7	288,1	266,5	301,9	315,6
2022	904,2	284,8	257,8	298,4	311,9
2023	893,7	281,5	249,1	294,9	308,3

1	2	3	4	5	6
2024	883,2	278,2	240,6	291,5	304,7
2025	872,7	274,9	232,3	288,0	301,1
2026	862,2	271,6	224,1	284,5	297,5
2027	851,7	268,3	216	281,1	293,8
2028	841,2	265,0	209,3	277,6	290,2
2029	830,7	261,7	201,5	274,1	286,6
2030	820,2	258,4	193,8	270,7	283,0

Пропозиції щодо покращення ситуації з управління ТПВ:

1) Забезпечити повне охоплення населення області послугами зі збирання та вивезення ТПВ, що дозволить покращити стан навколишнього природного середовища, а також санітарне та епідеміологічне благополуччя населення;

2) розробити проект першої черги мережі регіональних полігонів для захоронення побутових відходів. Оптимальна зона охоплення (кластер) повинна включати територію, на якій проживає близько 400 тис. осіб. Внаслідок відносно високих капітальних та експлуатаційних витрат полігонів, що відповідають вимогам законодавства ЄС, такі об'єкти повинні мати мінімальну потужність близько 50 тис. т на рік (оптимальна потужність - 100 тис. т/рік) на кількість населення, що становить не менш як 150 тис. осіб;

3) завершити паспортизацію місць захоронення відходів та забезпечити у районах, де будуть організовані і функціонуватимуть нові регіональні полігони, припинення експлуатації, закриття та рекультивацію полігонів і сміттєзвалищ, які не відповідають вимогам екологічної безпеки;

4) вилучати якомога більше ресурсоцінних компонентів з побутових відходів за рахунок впровадження роздільного збору сміття. Для цього необхідно визначити обсяги утворення ТПВ; дослідити морфологічний склад побутових відходів (з урахуванням сезонності) та оновлювати ці дані кожні 5 років; вибрати технологічну схему роздільного збирання ТПВ; тип та кількість контейнерів; схему розташування контейнерів; організувати перевезення ресурсоцінних компонентів та провести агітаційну роботу з населенням. До 2030 року відсоток населення, яке здійснює роздільне збирання побутових відходів повинно складати не менше 48%;

5) передбачити на території області будівництво додаткових сміттєсортувальних станцій з подальшою переробкою відібраних компонентів. Забезпечити до 2030 року перероблення 50% побутових відходів від загального обсягу їх утворення;

6) сприяти будівництву сучасних біогазових станцій, які перетворюють органічні відходи (тваринництва, рослинництва, твердих побутових відходів, стічних вод) в електричну і теплову енергію та збалансовані органічні добрива.

7) передбачити на території області пункти прийому відходів І класу небезпеки, які можуть містити ртуть а саме: люмінесцентні, енергозберігаючі, дугові, ультрафіолетові лампи, ртутні термометри та ртутевмісні прилади з подальшою їх передачею на утилізацію.

8) продовжити впроваджувати системи по збору та використанню біогазу з існуючих полігонів і звалищ, що зменшить негативний вплив на навколишнє середовище та дасть змогу при цьому отримати значні об'єми біопалива.

Запланувати заходи з проведення на постійній основі із залученням ЗМІ та громадських організацій інформаційної та освітньо-виховної роботи з населенням щодо підтримки та впровадження нових систем і заходів у сфері поводження з відходами.

2.7 Прогноз демографічної ситуації.

За прогнозами Ради ЄС, унаслідок війни та залежно від її тривалості населення України може скоротитися на 24–34 %.

Війна додала нових чинників, які погіршують демографічну ситуацію в Україні:

1) значна кількість загиблих та поранених як серед військових, так і серед цивільних збільшується. (згідно з даними Моніторингової місії ООН з прав людини, від початку війни в Україні через бойові дії постраждало 33 878 цивільних осіб, загинуло 11284 цивільних осіб. Станом на ранок 04 червня 2024 року, за інформацією Офісу Генерального прокурора, внаслідок збройної агресії РФ в Україні загинула 551 дитина, більше ніж 1919 дітей постраждали, понад 1368 отримали поранення різного ступеня тяжкості).

2) одним з наслідків війни є масштабна міграція населення за кордон

За прогнозами Національного банку України у 2024-2025 роках очікується подальший вплив мігрантів за кордон (близько 400 та 300 тис. осіб відповідно). Причиною цього стала значна руйнація української енергосистеми, яку супроводжують тривалі відключення електроенергії. Негативно впливає на ситуацію і те, що через пошкодження посилюються ризики для опалювального сезону.

Переважає більшість мігрантів – жінки та діти (90 %). Тривалий характер війни, руйнування економічної структури України, складний період соціально-економічного повоєнного відновлення держави підвищує ризики неповернення додому значної частки цієї категорії населення. Тим часом зменшується й кількість молоді – це все загрожує погіршенням якості демографічного потенціалу країни в середньостроковій та довгостроковій перспективі.

У разі продовження бойових дій процес міграції населення за кордон продовжиться. Інтенсивність та векторність цього процесу залежатимуть від багатьох факторів, зокрема:

- розширення чи звуження ареалу бойових дій;
- прогресу деокупації захоплених територій;
- стійкості місцевої критичної інфраструктури;
- безпосереднього обстрілу російськими військами населених пунктів;
- виникнення кризових явищ техногенного чи природного характеру;
- рівня соціально-економічного відновлення звільнених територій;
- змін ринку праці та економічної структури різних регіонів України тощо.

3) внутрішня міграція. Унаслідок масового внутрішнього переміщення населення з регіонів, які тимчасово окуповані або в яких тривають активні бойові дії - змінився демографічний склад східних та південних областей України. Це значною мірою вплинуло на кількісну, вікову та гендерну структуру населення, оскільки велика частина жінок (усіх вікових груп), дітей та підлітків залишили місця постійного проживання.

4) зниження народжуваності через наслідки війни та імовірне зниження народжуваності через меншу кількість жінок репродуктивного віку.

Невизначеність майбутнього, спричинена війною, може ускладнювати рішення про народженість дітей.

5) вплив структури населення з високою часткою людей похилого віку. Навіть не маючи якісних даних про вікову структуру мігрантів чи ймовірну вікову структуру тих, хто повернеться в Україну, є висока ймовірність того, що нова вікова структура України матиме менше молоді та більше людей старшого віку, що створюватиме додатковий тиск на економіку під час реконструкції.

Крім того, прогноз не враховує такі додаткові фактори, як підвищена смертність через віддалені наслідки кризи здоров'я цивільного населення внаслідок поранень, інфекційних захворювань та інших травм, посилених війною.

За прогнозами фахівців відділу демографічного моделювання та прогнозування Інституту демографії НАН України, 2023 року середньоочікувана тривалість життя скоротиться у чоловіків на 0,8 року, у жінок - на 0,5 року.

Для відновлення поколінь необхідно, щоб одна жінка за життя народила 2,13–2,15 дитини. За 2021 рік цей показник становив 1,1, тобто вдвічі менше, а на 2024 рік прогнозується 0,9.

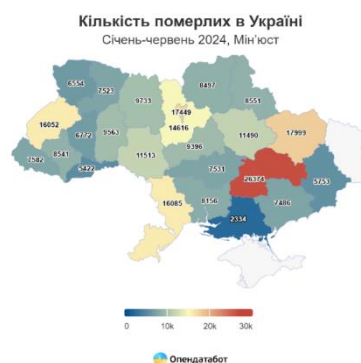
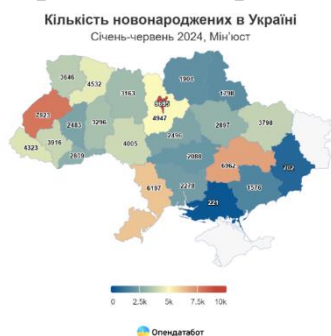
Довідково: За даними Мін'юста за січень-червень 2024 року у Кіровоградській області:

чисельність живонароджених склала 2088 осіб (січень-червень 2021 року – 2689 осіб), що на 22,4% менше порівняно з відповідним періодом 2021 року;

чисельність померлих склала 7531 осіб (січень-червень 2021 року – 9289 осіб), що на 18,9% менше порівняно з відповідним періодом 2021 року.

Природний приріст (скорочення) є від'ємним і складає (-5323 особи).

Враховуючи дані Мін'юста за січень-червень 2024 року на одного новонародженого припадає троє померлих.

Позитивний демографічний прогноз, необхідний для відновлення економіки та відбудови України, має ґрунтуватися на комплексі заходів політики й дій, які можуть охоплювати щонайменше такі три елементи:

- 1) зростання показників народжуваності з урахуванням зміцнення гендерної рівності та створення підтримки сім'ї;
- 2) залучення інвестицій у сферу охорону здоров'я та у людський капітал, зниження смертності;
- 3) активна, послідовна та виважена міграційна політика.

Висновок: Враховуючи прогнози Ради ЄС та фахівців відділу демографічного моделювання та прогнозування Інституту демографії НАН України можливо припустити що найбільш вірогідний сценарій - це погіршення демографічної ситуації в області внаслідок чого чисельність наявного населення Кіровоградської області станом на 01 січня 2025 року зменшиться і складе 880-878 тис. осіб, зокрема через:

посилення негативних тенденцій у сфері природного відтворення населення, у тому числі вплив військової агресії російської федерації (зменшення частки осіб молодіжного та дорослого контингенту за віковими групами);

активізації міграційних процесів (особливо міждержавна міграція – переважно діти та жінки);

низький рівень середньої очікуваної тривалості життя при народженні у чоловіків (на 10 років менший, ніж у жінок) та статеві-віковий дисбаланс у структурі населення області;

зростання частки осіб старшої вікової групи (65 і більше років) у структурі постійного населення області.

2.8 Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена

У разі, якщо проєкт Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік не буде затверджено, основні екологічні проблемні питання, які потребують вирішення у 2025 році, і поточний стан довкілля залишаться незмінними (Розділ IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області).

Детальніше, розглянемо зміни стану довкілля, якщо ДДП не буде затверджено.

Ймовірні зміни стану атмосферного повітря та стану кліматичних умов території, якщо ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території області, кліматичні умови території більш ймовірно залишаться на рівні сучасних показників.

За умови нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств на території області збільшення бюджетних, комунальних закладів та житлового сектору Кіровоградської області – є **ризик погіршення якості атмосферного**

повітря, який може призвести до зниження якості екологічних показників стану довкілля. При цьому, рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все матиме тенденцію до зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Тому, Програмою визначено ряд заходів, які спрямовані на покращення стану атмосферного повітря та запобігання змінам клімату:

1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки;

2) реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки";

3) реалізація завдань та заходів обласної програми цивільного захисту Кіровоградської області на 2022-2027 роки;

4) реалізація заходів Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська";

5) реалізація в області завдань, визначених "Стратегією формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року", схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 року № 483-р, і відповідного операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках;

6) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області;

7) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень;

8) забезпечення через засоби масової інформації систематичної роз'яснювальної роботи з громадськістю, проведення спільно з працівниками Національної поліції рейдів в лісових масивах з виявлення порушників правил пожежної безпеки;

9) модернізація діючих виробничих потужностей та впровадження новітніх технологій;

10) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації промислової продукції, підвищення стандартів її якості, безпечності та екологічності;

11) впровадження новітніх безпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивациі та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничо-добувних підприємств;

12) продовження проведення робіт із забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору, відновлення пошкоджень об'єктів енергетичної інфраструктури внаслідок збройної агресії росії;

13) поліпшення стану пожежної та техногенної безпеки населених пунктів та території області.

Враховуючи, якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області, забруднення атмосферного повітря та

накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області.

Ймовірні зміни стану земельних ресурсів та ґрунтів, якщо ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, **є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території Кіровоградської області.**

Зокрема, без впровадження основних заходів Програми щодо:

1) здійснення контролю за станом дотримання вимог земельного законодавства;

2) проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли до місцевих бюджетів в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва;

3) виконання заходів з охорони земель в частині виготовлення робочих проєктів землеустрою, у тому числі стосовно рекультивації порушених земель у наслідок бойових дій, їх подальша реалізація;

4) розширення площ зрошуваних земель, зокрема через створення організацій водокористувачів, реконструкції зрошувальних систем, придбання поливної техніки та улаштування систем краплинного зрошення та забезпечення їх ефективного використання;

5) реалізація заходів обласної програми розвитку агропромислового комплексу Кіровоградської області на 2024-2028 роки;

6) впровадження у виробництво новітніх прогресивних агротехнологій, високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та посадкового матеріалу;

7) стимулювання агроекологічної діяльності, зокрема, розвитку альтернативного органічного виробництва;

8) проведення інвентаризації земель державної та комунальної власності;

9) проведення актуалізації нормативної грошової оцінки земель, встановлення меж населених пунктів.

10) розробка проєктів землеустрою, еколого-економічного обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь;

11) збереження та відтворення родючості ґрунтів;

12) виконання заходів, пов'язаних із запобіганням шкідливої дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протиповеневий захист сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь;

13) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проєктів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників;

14) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 0,42 км;

- 15) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;
- 16) упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших непридатних для розорювання угідь;
- 17) створення і відновлення сіножатей та пасовищ;
- 18) реалізація добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель.

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області це може призвести до погіршення родючості ґрунтів у зв'язку з неналежним веденням землеробств, до виснаження та деградація земель внаслідок вирубки лісосмуг та недодержання сівозмін сільськими господарствами (виробниками) тощо.

Ймовірні зміни стану рослинного та тваринного світу, якщо ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, **скоріш за все залишиться на сталому рівні, але впровадження заходів з охорони навколишнього природного середовища може позитивно вплинути на чисельності різних видів флори та фауни**, зокрема:

1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки, а саме:

розширення площі територій природно-заповідного фонду області шляхом створення (оголошення) нових територій природно-заповідного фонду області у Кропивницькому (Суботцівська, Дмитрівська сільські ради) та Олександрійському (Великоандрусівська сільська рада) районах;

розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області, продовження роботи по створенню національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський" на території державного спеціалізованого господарського підприємства "Ліси України", Долинської міської та Гурівської сільської громад, що дозволить зберегти дику природу, та покращити культурний потенціал регіону;

розроблення проєктів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду Кіровоградської області;

проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Тобілевичі";

2) реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки";

3) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень;

4) проведення інвентаризації та передачі колишніх колгоспних лісів у постійне користування ДП "Ліси України";

5) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проєктів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників;

6) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області;

7) здійснення комплексу біотехнічних та інших заходів, спрямованих на охорону та відтворення мисливських тварин. Збереження і поліпшення середовища їх існування;

8) розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області;

9) проведення роботи з ідентифікації та віднесення земельних ділянок до самозалісених, і вирішення питання їх передачі в постійне користування філіям ДП "Ліси України".

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області це може призвести до втрати природного біорізноманіття біологічної стійкості і витіснення цінних видів флори та фауни та втрат генофонду рідкісних видів лікарських та декоративних рослин завдає неконтрольована експлуатація їх ресурсів.

Ймовірні зміни стану геологічних та гідрографічних умови, якщо ДДП не буде затверджено.

Програмою не передбачається реалізація завдань та заходів, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище на території Кіровоградської області.

Тому у випадку, якщо ДДП не буде затверджено, стан геологічного та гідрологічного середовища території Кіровоградської області більш ймовірно залишаться на рівні сучасних показників.

Але без впровадження заходів Програми щодо:

1) залучення центральних органів виконавчої влади до вирішення проблемних питань у функціонуванні промислових підприємств стратегічного значення, зокрема, державної форми власності, що розміщені на території області;

2) впровадження новітніх безпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничо-добувних підприємств;

3) забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізація відходів під час їх видобутку та переробки.

4) сприяння реалізації інноваційних проєктів з метою відновлення та розвитку промислового потенціалу області;

5) сприяння науково-інноваційній співпраці промислових підприємств з вищими навчальними закладами, науковими організаціями щодо питань впровадження перспективних науково-технічних розробок у виробництво;

6) зростання частки інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств.

- 7) забезпечення стабільної експлуатації родовищ корисних копалин, на розробку яких отримані спецдозволи на користування надрами;
- 8) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;
- 9) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 0,42 км;
- 10) розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і 146,1 та санітарного стану річок і водойм – 64,1 км.

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області існує ризик активізації небезпечних фізико-геологічних явищ та процесів. Зокрема, проблеми щодо умов скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти скидання мінералізованих шахтних вод без очистки.

Ймовірні зміни стану водних ресурсів, якщо ДДП не буде затверджено.

З метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання у Програмі визначено ряд заходів щодо вирішення проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів на території Кіровоградської області:

- 1) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру, паспортизація водних об'єктів;
- 2) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів;
- 3) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення;
- 4) підвищення якості надання послуг з постачання питної води та очищення стічних вод;
- 5) збільшення протяжності нових та реконструйованих мереж водопостачання, водовідведення та теплопостачання в населених пунктах на 5 км;
- 6) сприяння своєчасному та якісному виконанню планових робіт з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій, першочергове відновлення об'єктів, які постраждали внаслідок збройної агресії;
- 7) координація роботи ОКВП "Дніпро-Кіровоград" щодо реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства та здійснення органом управління згідно з законодавчо визначеними повноваженнями контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства;
- 8) розроблення альтернативних джерел водозабезпечення населених пунктів;
- 9) створення резервних запасів матеріалів, обладнання, палива, установок очищення води у підприємствах області, які надають послуги з централізованого водопостачання, водовідведення та теплопостачання;
- 10) проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок;
- 11) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;

12) реконструкція гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів;

13) виконання заходів з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів (зокрема, відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річки Велика Вись у с. Арсенівка Мар'янівської сільської ради);

14) покращення стану поверхневих вод шляхом проведення модернізації та будівництва нових каналізаційних очисних споруд і модульних зливових станцій на підприємствах житлово-комунального господарства.

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод до водних об'єктів, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів області, як і виробничо-промислового сектору, спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території області.

Ймовірні зміни стану поводження з відходами, якщо ДДП не буде затверджено.

З метою забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів на території області Програмою визначено ряд заходів щодо:

1) розроблення Регіонального плану управління відходами.

2) формування інфраструктури управління побутовими відходами, зокрема шляхом створення спеціалізованих підприємств, діяльність яких спрямована на збирання, вивезення, перероблення побутових відходів, з метою охоплення всіх населених пунктів громади цими послугами;

3) вжиття органами місцевого самоврядування заходів щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ та стихійних смітників на територіях населених пунктів громад;

4) впровадження повного циклу управління побутовими відходами, перероблення/оброблення відходів і захоронення залишку від операцій сортування або неперероблюваного залишку з дотриманням вимог технологічного режиму захоронення;

5) забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання та вивезення твердих побутових відходів;

6) створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері управління побутовими відходами, залучення інвестиційних коштів у розвиток сфери управління побутовими відходами.

У разі не виконання заходів, передбачених Програмою, фактор поведження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території області.

Залишатиметься на низькому рівні надання послуг у сфері управління відходами та розвиток відповідної інфраструктури на території області, можливе

збільшення кількості стихійних сміттєзвалищ і полігонів для їх захоронення, можливе накопичення промислових відходів та як слідство погіршення санітарного стану населених пунктів області.

Розвиток системи поводження з промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. У цій сфері запланована розробка та реалізація Регіонального плану поводження з відходами очікується, що його реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері поводження з відходами і на місцевому рівні.

Ймовірні зміни стану здоров'я населення, якщо ДДП не буде затверджено.

З метою поліпшення здоров'я населення області, забезпечення доступу усіх громадян до медичних послуг належної якості, покращення якості та доступності надання всіх рівнів медичної допомоги населенню, формування у громадян пріоритету здорового способу життя Програмою передбачається реалізація основних завдань спрямованих на зниження смертності населення, збільшення середньої очікуваної тривалості життя та зниження показників захворюваності на "соціальні хвороби" – туберкульоз, наркотична та алкогольна залежності, від хвороб органів дихання, від злоякісних новоутворень, ВІЛ-інфекції та COVID-19 шляхом виконання завдань щодо:

- 1) організації спроможної мережі кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я, зокрема із створенням реабілітаційних відділень;
- 2) подальшого розвитку амбулаторного рівня надання медичної допомоги, враховуючи профілактичний напрям, організація обов'язкових медичних оглядів;
- 3) розширення можливостей контрактування нових пакетів НСЗУ і збільшення обсягів надання медичних послуг;
- 4) поліпшення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів області, зміцнення їх експлуатаційного стану (придбання медичного обладнання, автотранспорту, медикаментів, проведення модернізації та ремонтних робіт (у тому числі, закладів, які перебувають у спільній власності територіальних громад сіл, селищ і міст області тощо), та забезпечення безпечових умов перебуття в умовах воєнного стану;
- 5) створення умов для профілактики інфекційних та неінфекційних хвороб, забезпечення імунізації населення в громадах області відповідно до Календаря профілактичних щеплень;
- 6) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання;
- 7) забезпечення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції;
- 8) розвитку екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у

невідкладних станах;

9) забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим. Здійснення розширеного неонатального скринінгу, впровадження допоміжних репродуктивних технологій;

10) реалізації заходів обласної програми розвитку та підтримки комунальних закладів системи охорони здоров'я, які перебувають в управлінні обласної ради, на 2024-2027 роки;

11) створення належних умов праці та соціально-побутових умов для медичних працівників, зокрема, працевлаштування та забезпечення житлом, забезпечення своєчасної виплати заробітної плати;

12) подальшого розвитку електронної охорони здоров'я, зокрема депаперизація та впровадження якісних і доступних електронних сервісів в системі охорони здоров'я;

13) забезпечення авторизації усіх закладів охорони здоров'я області в Єдиному порталі вакантних посад у державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

14) забезпечення функціонування в області спроможної системи громадського здоров'я, зокрема:

проведення просвітницької роботи серед різних верств населення області щодо пропаганди здорового способу життя, профілактики, діагностики та ефективного лікування певних захворювань;

вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідеміологічного благополуччя населення;

врахування інтересів здоров'я та безпеки населення при організації і наданні медичних послуг та усунення і зменшення негативних наслідків для здоров'я населення громад від різних видів поведінки та видів діяльності людини в системі громадського здоров'я;

15) покращення доступності послуг з охорони психічного здоров'я, реалізація в області заходів в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як?";

16) виконання протипожежних заходів в закладах охорони здоров'я.

17) продовження впровадження р'форми шкільного харчування, зокрема в рамках реалізації заходів обласної програми реалізації Стратегії реформування системи шкільного харчування на період до 2027 року;

18) забезпечення безкоштовним харчуванням, зокрема, учнів 1-4 класів та дітей пільгових категорій, у тому числі – дітей учасників АТО, ООС та осіб, які постраждали під час військової агресії російської федерації;

19) створення умов для виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної та загальної середньої освіти;

20) забезпечення безпечних умов перебування дітей в закладах освіти, зокрема шляхом облаштування укриттів закладів освіти відповідно до

рекомендацій ДСНС в Кіровоградській області, створення в закладах середньої освіти Служби освітньої безпеки з обладнаними місцями для офіцера поліції;

21) підвищення в умовах воєнного стану безпечності середовища та посилення життєстійкості молоді. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді;

22) забезпечення своєчасного виявлення та ефективної соціальної реабілітації дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, з метою попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, недопущення вилучення із біологічної родини таких дітей, у тому числі із числа внутрішньо переміщених осіб;

23) забезпечення щотижневого проведення профілактичних заходів (рейдів) "Діти вулиці", "Вокзал" з метою своєчасного виявлення дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, недопущення соціального сирітства;

24) здійснення заходів, спрямованих на соціальну реабілітацію осіб, які опинились у складних життєвих обставинах, в тому числі через забезпечення ефективної діяльності Кіровоградського обласного центру соціально-психологічної допомоги;

25) забезпечення функціонування спеціалізованих служб підтримки для осіб постраждалих від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі;

26) проведення інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на підвищення ролі сім'ї, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, подолання гендерних стереотипів, запобігання проявам домашнього насильства, протидія торгівлі людьми.

27) реалізація обласної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року;

28) забезпечення в умовах воєнного стану функціонування існуючої мережі центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", збільшення рівня охоплення громадян фізичною культурою і масовим спортом (проведення різноманітних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів, конкурсів, фестивалів, спортивних свят за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення);

29) надання фінансової підтримки за рахунок коштів обласного і місцевих бюджетів, зокрема: громадським організаціям фізкультурно-спортивного спрямування – на проведення заходів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя та залучення широкого кола людей до регулярних занять фізичною культурою і спортом; на утримання дитячо-юнацьких спортивних шкіл, підготовку і проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів, участь спортсменів у всеукраїнських змаганнях, громадських організацій за напрямком фізкультурно-спортивного спрямування, відзначення та заохочення спортсменів та їх тренерів, діячів фізичної культури та спорту;

30) зміцнення матеріально-технічної бази закладів фізичної культури і спорту (оновлення і модернізація спортивного обладнання та інвентарю), зокрема для дитячо-юнацьких спортивних шкіл;

31) забезпечення системної реабілітаційної та спортивної роботи з особами, які мають обмежені фізичні можливості;

32) забезпечення надання державних гарантій для осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи (компенсації, допомоги, санаторно-курортне лікування, безкоштовні ліки і зубопротезування тощо), відповідно до чинного законодавства, військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, студентам/курсантам вищих навчальних закладів;

33) забезпечення реабілітаційними заходами дітей з інвалідністю;

34) забезпечення санаторно-курортним лікуванням осіб з інвалідністю, ветеранів війни;

35) реалізація заходів комплексної програми підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, полонених військовослужбовців України та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у Кіровоградській області на 2025-2027 роки;

36) надання спеціалізованої медичної допомоги, послуг з реабілітації та психологічної підтримки ветеранам війни та членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України,

37) забезпечення надання соціальної та/або психологічної підтримки внутрішньо переміщеним особам;

38) забезпечення надання спеціалізованої медичної допомоги, послуг з реабілітації внутрішньо переміщеним особам;

39) організація охорони, оборони та протиповітряного прикриття об'єктів критичної інфраструктури й об'єктів, які забезпечують життєдіяльність населення області, вжиття належних заходів та проведення необхідних робіт щодо забезпечення їх технічного захисту;

40) забезпечення належного облаштування та безперебійного функціонування пунктів незламності на території області;

41) реалізація заходів Комплексної програми профілактики злочинності в Кіровоградській області на 2021-2025 роки;

42) протидія найбільш актуальним для воєнного стану кримінальним правопорушенням, зокрема, пов'язаним з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин, збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, перекриття каналів їх надходження.

Враховуючи вищевикладене проєкт Програми передбачає комплекс завдань, спрямованих на вирішення конкретних проблем довкілля, які можуть виникнути у результаті техногенного втручання.

Реалізація пріоритетних завдання та заходів Програми це - відтворення якості ґрунтів на сильно забруднених локальних територіях області на основі моніторингових даних, збереження і відтворення якості природних і сільськогосподарських земельних ресурсів регіону, збереження та підтримка

якості довкілля (забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтів, радіаційної ситуації тощо) тощо.

Реалізація Програми дозволить здійснити кроки у покращенні екологічної ситуації області, призведе до більш раціонального використання та відтворення природних ресурсів, поступового забезпечення екологічної безпеки та зниження рівня ризику виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

III. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Аналіз поточного стану навколишнього середовища, в тому числі здоров'я населення, дозволив виявити основні екологічні проблеми стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу, що уповільнюють розвиток Кіровоградської області (*Опис зазначених територій враховано у Розділі IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області*).

Для визначення найгостріших проблем та реальних можливих шляхів їх вирішення на рівні місцевої влади доцільно провести SWOT-аналіз.

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між "внутрішніми" (сильні та слабкі сторони) та "зовнішніми" (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Кіровоградської області.

Таблиця 50

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Зручне географічне розташування у центрі України та розвинене транспортно-логістичне сполучення	1. Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання
2. Одні з найбільших площ родючих земель	2. Високий рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем
3. Значна забезпеченість мінеральними ресурсами	3. Недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами
4. Багатогалузовий промисловий комплекс	4. Забруднення поверхневих і підземних вод, цвітіння води у водосховищах
5. Наявність унікальних об'єктів природно-рекреаційного значення, об'єктів туризму	5. Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспорту
6. Наявність підземних мінеральних вод	6. Наявність кар'єрів, вуглерозрізів, що не розробляються, відвалів гірничих порід з вмістом урану
7. Наявність потенційно вільних територій для розвитку рекреації	7. Обмеженість об'єктів туристичної інфраструктури (готелів, мотелів, баз і зон відпочинку, об'єктів придорожного сервісу тощо) та послуг для їх клієнтів і неналежний рівень сервісу у переважній їх більшості
	8. Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам

Сильні сторони	Слабкі сторони
	9. Недостатність об'єктів і неналежний технічний стан значної більшості об'єктів дорожньої та соціальної інфраструктури 10. Ерозійні процеси, руйнування берегів Кременчуцького водосховища

Таблиця 51

Можливості	Загрози
1. Модернізація виробничих потужностей промислових підприємств, встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств 2. Контроль (моніторинг) за станом довкілля та умовами життєдіяльності і здоров'я людей на територіях де зосереджені уранові шахти 3. Створення рекреаційних зон на основі зелених насаджень та водних об'єктів області сприятиме покращенню мікроклімату та запобігатиме негативним наслідкам змін клімату, підвищить показники якості життя населення його здоров'я 4. Проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів 5. Забезпечення споживачів області питною водою нормативної якості 6. Проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок 7. Впровадження Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області 8. Оновлення рухомого складу всіх видів транспорту (модернізації об'єктів міського електротранспорту, оновлення рухомого складу громадського транспорту 9. Використання альтернативних джерел енергії. Збільшення частки використання енергії, що виробляється з відновлювальних джерел та інших альтернативних видів палива 10. Зростання популярності сільського зеленого туризму, об'єктів культурної і архітектурної спадщини серед населення України та іноземних туристів 11. Реалізація та фінансування заходів і проектів державних цільових програм та бюджетних програм, таких як "Питна вода України",	1. Складна демографічна ситуація. Зростання рівня захворюваності у населення внаслідок забруднення довкілля 2. Радіаційне забруднення ґрунтів в наслідок розробки уранових родовищ 3. Забруднення повітря викидами автотранспорту та від стаціонарних джерел 4. Висока розораність сільськогосподарських угідь, що призводить до деградації земель та створює загрозу екологічній безпеці області 5. Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин зі зворотними водами промислових підприємств та підприємств житлово-комунального господарства 6. Замулення річок, ставків та водосховищ, що призводить до підняття рівня ґрунтових вод та як наслідок - матеріальних збитків, виникнення соціальної напруги у місцях проживання людей, де мають місце процеси підтоплення повнеземними та підземними ґрунтовими водами 7. Відсутність сучасної системи поводження з твердими побутовими відходами, накопичення великої їх кількості у місцях видалення відходів 8. Шумове, вібраційне забруднення у зонах впливу доріг, авіаінфраструктури та залізничного транспорту; 9. Значні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел (газопилевої суміші), які сприяють загазованості житлових районів у населених пунктах області 10. Зростання кількості аварійних ситуацій через значний ступінь зносу основних засобів об'єктів інфраструктури у галузі житлово-комунального господарства, у першу чергу систем теплопостачання, водопостачання і водовідведення 11. Низький рівень обізнаності населення щодо цінності територій та об'єктів природно-заповідного фонду та стану довкілля

Можливості	Загрози
"Розвиток автомобільних доріг України", в галузі охорони здоров'я і освіти, охорони навколишнього природного середовища 12. Залучення коштів державного бюджету, грантових коштів на реалізацію проєктів регіонального розвитку 13. Проведення моніторингу атмосферного повітря та діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення	12. Відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду 13. Перевищення вмісту радону в атмосферному повітрі, питній воді (у свердловинах та громадських колодязях)

Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень.

На основі здійсненого аналізу поточного стану довкілля Кіровоградської області, у тому числі здоров'я населення (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, ґрунти, кліматичні фактори, рівня забруднення довкілля та здоров'я населення) та SWOT-аналізу сукупний вплив від реалізації Програми є екологічно допустимим.

Виконання заходів Програми, буде спрямовано на виконання екологічних індикаторів та передбачає реалізацію заходів, спрямованих на встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств, зокрема підприємств добувної та переробної промисловості, покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, створення системи поводження з твердими побутовими відходами, раціональне використання водних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища стічними водами, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, охорони та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, буде мати незначний вплив на стан довкілля.

IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області

Кіровоградська область має досить високий показник антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Забруднюються повітря, води і ґрунти, збіднюється ландшафтне і біотичне різноманіття, що негативно впливає на живі організми. Природокористування у багатьох аспектах є нераціональним та екологічно незбалансованим.

Найгострішими проблемами в області є тривале забруднення поверхневих та підземних вод, повітря та земель внаслідок господарської діяльності, накопичення промислових та побутових відходів (таблиця 52).

Таблиця 52

Проблемні питання (опис проблемного питання)	
1	2
Атмосферне повітря	1. Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспортом.

1	2
	Кіровоградська область має розвинений промисловий потенціал, що зумовлює значне техногенне навантаження на навколишнє середовище. Особливо актуальною є проблема забрудненості атмосферного повітря шкідливими викидами (оксиди вуглецю, оксиди азоту, сірчаного ангідриду та інші) промислових підприємств. Основними забруднювачами довкілля є підприємства добувної та переробної промисловості, транспорту та зв'язку. До переліку екологічно небезпечних об'єктів, розташованих у Кіровоградській області, які фактично справляють значний негативний вплив на довкілля, належать такі підприємства: ДП "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" – накопичено 56,4 тис.т відходів (вид економічної діяльності – добування уранової та торієвої руди, виробництво та переробка ядерного палива); ТОВ "Гідросенд" (селище Власівка, Світловодська міська громада, Олександрійський район) - накопичено 8 тис. т промислових відходів IV класу небезпеки (вид економічної діяльності - виробництво олії та тваринних жирів); ТОВ "Марлен-КД" (Кропивницький район, смт Компаніївка)- – викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають 799,9 т/рік (вид економічної діяльності - розведення свиней, виробництво м'яса); ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Кропивницьке ВКГ, Знам'янське ВКГ та Олександрійське ВКГ), - скид 12,6 млн.м³ забруднених зворотних вод на рік (вид економічної діяльності – забір, очищення та скид стічних вод), ДП "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" (Інгульська шахта) - скид 2,6 млн.м³ забруднених зворотних вод на рік (вид економічної діяльності – добування уранової та торієвої руди, виробництво та переробка ядерного палива). На стан повітря у містах (м.Кропивницький, м.Знам'янка, м.Олександрія і м.Світловодськ), в яких проживає майже половина усього населення Кіровоградщини, значний вплив має автотранспорт. Автомобільний транспорт залишається одним з основних джерел атмосферного забруднення, внесок якого становить приблизно 30% від загальної кількості атмосферних викидів. А у містах автомобільні викиди можуть сягати 85%, значно переважаючи над промисловими. На транспорт припадає 60% викидів вуглекислого газу, 42% оксидів азоту, 40% вуглеводнів, 18% чадного газу. Викиди автотранспорту містять до 200 хімічних сполук, частина з яких надзвичайно токсичні. Частка автомобільного транспорту у викидах шкідливих речовин становить 90%, у тому числі: 94% – у викидах оксиду азоту, 92% – у викидах оксиду вуглецю, 90% сажі, 75% викидів метану та неметанових органічних сполук, 70% викидів діоксиду сірки, 62–65% викидів діоксиду азоту Так, у червні-серпні 2024 року характеризувався збільшенням пилу, оксиду вуглецю, незначним збільшенням діоксиду азоту, оксиду азоту, формальдегіду, зменшенням діоксиду сірки, незначним зменшенням сажі, зокрема: у м. Олександрія - збільшенням діоксиду сірки, незначним збільшенням пилу, діоксиду азоту, сажі; у м. Світловодськ - незначним збільшенням діоксиду сірки, зменшенням пилу, формальдегіду. Перебільшення середньомісячної концентрації: в м.Кропивницький спостерігалось по пилу в 2 рази, по оксиду вуглецю в 1,1 рази, по формальдегіду в 1,4 рази. м. Олександрія по пилу в 2 рази. Середньомісячні концентрації інших визначуваних інгредієнтів були нижче рівня ГДК.
Водні ресурси	2. Недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами, значна віддаленість основних річок (Дніпро, Синюха, Інгулець) від промислових центрів області, нерівномірність розподілу ресурсів підземних вод в області, що створює додаткові обмеження у розвитку регіону.

1	2
	За власним річковим стоком (без врахування транзитного), Кіровоградська область одна із найменш забезпечених в Україні. Відповідно до доповідей ООН, території, забезпеченні стоком менше ніж на 2 тис. м³/рік на 1 особу вважаються недостатньо забезпеченими водними ресурсами. Для Кіровоградської області цей показник складає 1.1 тис. м³/рік в середньоводний рік. Характерним негативним явищем для області є те, що водні ресурси розподілені нерівномірно. Найбільша кількість водних ресурсів зосереджена в річках Південний Буг та Дніпро у прикордонних районах області, де потреба у воді незначна, а віддаленість від промислових центрів області не дає змоги їх використовувати. Річковий стік регулюється 57 водосховищами, загальним об'ємом 208,6 тис.м³, площею водного дзеркала 8,6 тис.га, ставками в кількості 3006 загальним об'ємом 260,9 млн.м³, площею водного дзеркала 18,4 тис. га. Наявні водні ресурси не забезпечують у повному обсязі потреби населення та галузей економіки, оскільки водні ресурси по території області розподілені нерівномірно. Покриття дефіциту водних ресурсів здійснюється шляхом забору води з річки Дніпро та її подачею в маловодні регіони.
	3. Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам. Питне водопостачання області на 70 % забезпечується за рахунок поверхневих вод, які перекидаються із р. Дніпра водоводом Дніпро-Кіровоград. Якість води річки Дніпро є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення. Складна в регіоні ситуація з водопостачанням. Централізованим водопостачанням охоплені лише 22 з 27 селищ міського типу (81,4%) та 217 з 991 сіл (21,8%). Відсутнє централізоване водопостачання у селищах: Знам'янка Друга (м. Знам'янка), Гайдамацьке (Кропивницький район), Капітанівка (Новоукраїнський район), Павлиш (Олександрійський район) та Салькове (Голованівський район). Тривожним фактом залишається те, що близько 4,5% сіл Кіровоградської області частково або повністю залежать від привозної води, і більше 78,2% не мають доступу до центрального водопостачання. Споживачі 10 сіл Кропивницького району та частково самого селища Устинівка, м.Долинська, 2 сіл Долинської громади, 15 сіл Новоукраїнського району і частина жителів міста Новоукраїнка користуються привозною водою (орієнтовно 11,3 тис осіб). Незадовільною є ситуація з водопостачанням сільських населених пунктів області, адже переважна їх більшість забезпечена підземною питною водою (з колодязів), більша половина якої не відповідає вимогам гігієнічних нормативів.
	4. Проблеми із якістю водних ресурсів Річки області зазнають значного антропогенного навантаження у вигляді хімічного, мікробного, радіонуклідного забруднення та шкідливого біологічного і морфологічного впливу. Із-за змін клімату, зменшення опадів, відсутності повеней та підвищення температури повітря, річки все гірше справляються з самоочищенням, оскільки зміни клімату призвели до зменшення водності, замулення та засмічення. Природні води Кіровоградської області високомінералізовані, що призводить до підвищеного навантаження на очисні споруди. Але окрім цього, через сільськогосподарську направленість регіону, велику кількість несанкціонованих скидів забруднених вод, порушення водоохоронних заходів тощо, спостерігається високий рівень забруднення біогенними речовинами. Це явище посилюється в маловодні роки та в теплі періоди року, при посиленні випаровування із водних об'єктів. Майже в усіх водоймах регіону спостерігається

1	2
	явище "цвітіння води" - масового розмноження синьо-зелених водоростей у теплий період року. Сприятливі фактори для цього явища: низька швидкість течії, висока сонячна активність, висока концентрація біогенних речовин (лімітуючий фактор – концентрація фосфатів). В області спостерігається надмірне використання сільськогосподарськими виробниками пестицидів і агрохімікатів, неналежне поводження та зберігання відходів, неконтрольоване використання водних ресурсів для потреб сільського господарства. Спостерігається збідніння та зміна видового складу берегової та водної флори і фауни. Періодично відбуваються замори риб. Щодо рекреаційних водних ресурсів, необхідно відмітити відносну обмеженість кількості і якості об'єктів рекреації, їх поганий санітарний стан.
	5. Досить високим залишається обсяг недостатньо очищених та забруднених вод, що скидаються у водні об'єкти. Протягом 2023 року загальне водовідведення по області склало 38,9 млн.м³ води в тому числі: 33,6 млн. м³ - скинуто в поверхневі водні об'єкти, з них нормативно очищених вод – майже 3,7 млн. м³ (11%), (у 2020 році – 17 млн.м³; 2021 рік – 3,96 млн.м³; 2022 рік – 3,4 млн.м³). Очевидна тенденція до зменшення кількості нормативно очищених стічних вод говорить про поступове зменшення потужностей очисних споруд, причиною чого є їх незадовільний технічний стан, та їх застарілість. На даний час в області в аварійному та ветхому стані знаходяться: 48% - комунальних водопровідних мереж (1,8 тис. км) та 57% - комунальних каналізаційних мереж (0,6 тис. км). Втрати води у водопровідних мережах підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області до поданої води в мережі щорічно зростають з 37,9% у 2021 році до 43,9 % у 2022 році (у 2020 році - 25,8%). Централізованими системами водовідведення забезпечено 76,4% міського населення області, в селищах міського типу - 57,6%, сільських населених пунктах - 6%. Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення, і використовуються у середньому по області на 28,4% до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно- енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг. Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції. Зволікання з введенням в дію оновлених систем централізованого водопостачання, каналізації та очистки стоків в населених пунктах області разом з негативними екологічними наслідками може надзвичайно ускладнити і санітарно-епідеміологічну ситуацію в регіоні.
Земельні ресурси та ґрунти	6. Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2031,4 тис.га або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя. Сільськогосподарська освоєність Кіровоградщини – надзвичайно висока. Так, якщо освоєність країн Європи складає в середньому 53-65 %, України – понад 70 %, то в Кіровоградській області цей показник досяг 82,8 %. Наслідком цього є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області. Крім того, надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема необґрунтоване збільшення площ просапних культур.

1	2
	У деяких районах Кіровоградщини розораність сільськогосподарських угідь сягнула понад 90 %. Крім того, через ерозійні процеси площа ярів перевищує 3,5 тис. га, а площа деградованих та малопродуктивних земель склала 270 тис. га. Починаючи з 1993 року, у ґрунтах України на 75 % від площі сільськогосподарських угідь склався негативний баланс гумусу, який у 2-3 рази перевищує допустиму норму. Як і в інших областях України, у Кіровоградській області процес втрати гумусності прогресує. Структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимі, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. З цієї причини різко знижується запас продуктивної вологи та водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії. Ситуація, яка склалася, зумовлена головним чином тим, що протягом багатьох десятиріч екстенсивне використання земельних угідь, і особливо ріллі, не компенсувалося рівнозначними заходами щодо відтворення ґрунтів. Тому, головною причиною є низька ефективність засобів, які застосовуються з метою інтенсифікації землеробства, а комплекс деградаційних процесів виснажує ґрунтові виробничі ресурси, знижує врожаї сільськогосподарських культур. Найбільших збитків ґрунтам завдають водна та вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу та поживних речовин, засолення та закислення ґрунтів, висушування та перезволоження, в т. ч. заболочування, забруднення промисловими відходами та викидами, отрутохімікатами. Антропогенний вплив на довкілля постійно зростає і досягнув критичних значень, що позначилося на стані ґрунтового покриву. Погіршуються фізичні, хімічні й біологічні властивості ґрунтів, зростають площі деградованих земель, забруднених атмосферними викидами й стічними водами, хімічними речовинами та радіонуклідами. Площа порушених земель в області склала 4,8 тис.га, відпрацьованих – 0,7 тис.га. Для розв'язання проблеми рекультивації земель необхідні значні кошти та без державної фінансової підтримки вирішення проблеми в області на даному етапі не можливо.
Біорізноманіття та рекреаційні зони	7. Проблеми природно-заповідного фонду та біорізноманіття Природні території, сприятливі для відтворення дикої фауни і флори, є території природно-заповідного фонду, загальна площа яких у Кіровоградській області складає 101,9 тис.га, що становить 4,1% від загальної території області. Для збільшення показника заповідності на 1% необхідно надати статус природно-заповідних територій угіддям площею 25 тис.га, тобто треба заповідати ще 74 тис.га. В області великий відсоток територій, які використовуються в сільському господарстві, та високий рівень розораності земель, що ускладнює проведення роботи у цьому напрямку, а також проведення пошуку, створення нових та розширення існуючих територій природно-заповідного фонду (далі - ПЗФ). Обмеження, які передбачені на заповідних територіях, ускладнюють процес надання погоджень щодо створення нових або розширення існуючих заповідних територій. Крім того, є деякі проблеми, які стримують розвиток заповідної справи в області у практичному плані: - неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи; - відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів ПЗФ та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання; - передача під охорону територій та об'єктів ПЗФ; - винесення меж в натуру вже існуючих територій та об'єктів ПЗФ;

1	2
	відсутність фінансування на місцевому рівні та недостатнє фінансування на державному рівні для виконання заходів щодо створення нових об'єктів ПЗФ та охорони і утримання існуючих об'єктів ПЗФ. Основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття є антропогенна діяльність. Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужерідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників. Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового, житлового та дачного будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є обов'язковою умовою сталого (збалансованого) розвитку.
Відходи	8. Поводженням з промисловими та побутовими відходами. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля та здоров'я людей. Найбільше утворюється відходів на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів при добуванні та збагаченні руд і мінеральної сировини, що становить 96,7% від загального обсягу утворених відходів по області. Основна кількість накопичених відходів IV класу небезпеки припадає на хвости збагачення державного підприємства "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" (далі – ДП "СхідГЗК") (м.Жовті Води Дніпропетровської області), що скидаються у хвостосховище в балці "Щербаківська" Петрівського району та відходи розроблення руди залізної ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" Петрівський кар'єр, виробничо-технологічні відходи Інгульської шахти ДП "Схід ГЗК" та відходи виробництва графіту ПрАТ "Заваллівський графітовий комбінат". Видалення відходів шляхом захоронення або знешкодження залишається основним призначенням спеціально відведених місць чи об'єктів. Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається проблема екологічно безпечного збирання, видалення твердих побутових відходів. Відсутність підприємств із переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів, полігони ТПВ здебільш не відповідають екологічним нормам, не налагоджено систему збору ТПВ у значній кількості сільських рад. Утворення побутових відходів в області збільшується, при цьому значні їх обсяги розміщуються на звалищах, які розташовані в неприйнятних місцях та неналежним чином спроектовані і експлуатуються. Значна частка сміттєзвалищ не відповідають вимогам природоохоронного законодавства та постає питання об'єднання територій у кластери по наданню послуг поводження з відходами і спорудження сучасних регіональних сміттєзвалищ на заміну діючим, що чинять негативний вплив на довкілля. У всіх територіальних громадах області будівництво полігонів твердих побутових відходів не проводиться, наявна документація по проведенню реконструкції або добудови розроблена в цінах попередніх років, проекти не реалізовано, на теперішній час документація є застарілою та потребує коригування як у ціновому аспекті, так і щодо вимог природоохоронного законодавства. Роздільне збирання, переробка та утилізація ТПВ, вилучення і утилізація біогазу на сміттєзвалищах області не проводяться, окрім полігону твердих побутових відходів м.Кропивницький. Проблеми утворення відходів і поводження з ними є гострими для області. Нераціональне використання ресурсів, застарілі технології й відсутність сфери вторинної переробки сприяють утворенню великих об'ємів відходів, зберігання яких потребує вилучення значних земельних ділянок. Зберігання та накопичення

1	2
	відходів, особливо токсичних, є джерелом тривалого негативного впливу на стан здоров'я людей і якість навколишнього природного середовища.
Екзогенні геологічні процеси	9. Небезпека екзогенних геологічних процесів на території Кіровоградської області: 1) наявність зсувних процесів. На території області зсуви поширені в басейнах річок Інгул, Інгулець, Велика Вись, Тясмин, Чорний Ташлик у кількості 140 одиниць і займають площу 3040 км², з них 12 зсувів, площею 0,22 тис. км², перебуває у стадії активізації, ураженість території області складає 0,01%. На забудованих територіях зафіксовано 18 зсувів, небезпечним надалі залишається активний зсув техногенного походження у м.Олександрії, що має площу 0,05 км². У зоні зсуву знаходиться 1 господарський об'єкт. Схили відпрацьованого Байдаківського вуглерозрізу, розташованого на південній околиці м. Олександрії, використовуються під виробничу та дачну забудову. Розвиток зсувних деформацій на схилах кар'єру, що мав місце раніше, призупинився через занепад виробництва та скорочення об'ємів поливів на дачних ділянках, зменшилось техногенне навантаження на схил. Тіла зсувів поросли чагарниками, в межах новоутворених зсувних ділянок зміщень не відзначалось. Зсувні ділянки в районі вуглерозрізу зберігають стабільність 2) процеси підтоплення земель і населених пунктів регіону. Підтоплення є одним із найбільш розповсюджених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Останні часто мають визначальне значення, особливо як наслідок проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрат з комунікацій тощо). Польові обстеження зафіксували збільшення площі підтоплення на території області на 0,003 тис.км². На території області розвивається на площі 0,06 тис.км², ураженість складає 0,2 % від території області. Підтоплення, обумовлене зниженням дренажної здатності річок і балок, характерне для сходу, південного сходу та заходу області (найбільше потерпають Олександрійська, Долинська, Бобринецька, Гайворонська територіальні громади), які мають рівнинний рельєф та слабе ерозійно-долинне розчленування. Підтоплення відмічається у межах 17 громад області, підтопленням є 51 населений пункт. Від підтоплення потерпають міста Долинська, Кропивницький, Світловодськ, де воно має переважно локальний прояв у межах долиноподібних понижень рельєфу. Під впливом підпору Кременчуцького водосховища на площі до 10-15 км² підтоплення має техногенний характер (на території Світловодська відбувається постійний процес руйнування берегів Кременчуцького водосховища, чому сприяють природні та гідрологічні умови). 3) осідання земної поверхні над гірничими виробками. Осідання земної поверхні над гірничими виробками є одним з найбільш значних проявів впливу гірничих робіт на геологічне середовище. На території області осідання земної поверхні над гірничими виробками фіксується в Олександрійському районі на площі 10 км² (0,04% території). Глибина осідань коливається від 3 до 5 м, довжина осідань не перевищує 20 м. Підтоплення в межах осідання відсутні. Забудовані території в межах осідання відсутні. 4) утворення лесових просадних ґрунтів. Лесові ґрунти, що мають здатність до просідання, займають площу 20,3 тис. км², (82,6% території області), з них на площі 13,5 тис. км² (54,9%) поширені ґрунти, які характеризуються I типом ґрунтових умов за просіданням (<i>ґрунтові умови, в яких можлива в основному просадка ґрунтів від зовнішнього навантаження, а просадка ґрунтів від власної ваги відсутня або не перевищує 5 см;</i>), ті, що характеризуються II типом (<i>ґрунтові умови, в яких крім просідання ґрунтів від зовнішнього навантаження можлива їх просадка від власної ваги і</i>

1	2
	розмір її перевищує 5 см), займають площу 6,8 тис. км ² (27,8%). Переважно на лесових ґрунтах II типу розбудовані міста області (Кропивницький, Олександрія, Знам'янка, Долинська, Бобринець, Світловодськ), а також більшість селищ міського типу.

V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Основними міжнародними зобов'язаннями щодо СЕО є:

1) **Протокол про стратегічну екологічну оцінку** (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (від 01 липня 2015 року № 562-VIII);

2) **Директива 2001/42/ЄС** про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, а також Конвенція ООН з біологічного різноманіття;

3) **Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року** (Конвенцію ратифіковано Законом України від 29 листопада 1994 року № 257/94-ВР);

4) **Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату** (Конвенцію ратифіковано Законом України від 29 жовтня 1996 року № 435/96);

5) **Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів**, (набрання чинності для України від 15 листопада 1997 року № 437/96-ВР);

6) **Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці** (Закон України України від 04 липня 2002 року № 61-IV).

7) **Київський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату** (Київський протокол ратифіковано Законом України від 04 лютого 2004 року № 1430-IV);

8) **Європейська ландшафтна конвенція**, (Конвенцію ратифіковано Законом України від 07 вересня 2005 року № 2831-IV);

9) **Паризька угода** (Угоду ратифіковано Законом України від 14 липня 2016 року № 1469-VIII);

10) **Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів та справедливий і рівноправний розподіл вигід від їхнього використання до Конвенції про біологічне різноманіття** (Протокол ратифіковано Законом від 02 грудня 2021 року № 1926-IX);

11) **Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів**, (Угоду ратифіковано Законом України від 04 липня 2002 року № 62-IV);

12) **Угода про збереження кажанів в Європі** (приєднання до Угоди Законом України від 14 травня 1999 року № 663-XIV).

Основними законодавчими і нормативно-правовими актами, норми і вимоги яких мають бути враховані та дотримані під час підготовки ДДП:

Конституція України; Водний кодекс України; Лісовий кодекс України; Земельний кодекс України; Повітряний кодекс України; Кодекс цивільного захисту України;

закони України: "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року"; "Про стратегічну екологічну оцінку"(із змінами); "Про охорону навколишнього природного середовища"; "Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату"; "Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату"; "Про ратифікацію Паризької угоди"; "Про оцінку впливу на довкілля"; "Про охорону атмосферного повітря"; "Про управління відходами"; "Про надра"; "Про питну воду та питне водопостачання"; "Основи законодавства України про охорону здоров'я"; "Про екологічний аудит"; "Про природно-заповідний фонд України"; "Про рослинний світ"; "Про тваринний світ"; "Про екологічну мережу України"; "Про охорону культурної спадщини"; "Про охорону археологічної спадщини"; "Про курорти"; "Про регулювання містобудівної діяльності"; "Про основи містобудування"; "Про інвестиційну діяльність"; "Про систему громадського здоров'я", "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази на період до 2030 року"; "Про Червону книгу України"; "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року"; "Про об'єкти підвищеної небезпеки"; "Про охорону земель"; "Про меліорацію земель"; "Про державний контроль за використанням та охороною земель"; "Про землеустрій"; "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи"; "Про альтернативні джерела енергії";

укази Президента України: "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" (№ 722/2019); "Про деякі заходи щодо збереження лісів та раціонального використання лісових ресурсів" (№ 511/2019); "Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду" (№ 381/2017); "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації" (№111/2021); "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 березня 2021 року "Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки на території України" (№104/2021);

Цілі сталого розвитку: Україна-2030 (Ціль 13. "Пом'якшення наслідків зміни клімату");

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Закон України № 436/96-ВР (436/96-ВР) від 29 жовтня 1996 року);

Національний план дій управління відходами до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р;

Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, розроблена на виконання міжнародних зобов'язань України згідно з пунктом 19 Статті 4 Паризької угоди, пунктом 35 Рішення 1/СР.21 Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату;

Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках;

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року №695 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940);

постанови Кабінету Міністрів України від:

13 червня 1995 року № 420 "Про затвердження Положення про гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію небезпечних факторів" (із змінами);

11 вересня 1996 року № 1100 "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується" (із змінами);

18 грудня 1998 року № 2024 "Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів" (із змінами);

13 грудня 2001 року № 1655 "Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря" (із змінами);

13 березня 2002 року № 300 "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря" (із змінами);

13 березня 2002 року № 302 "Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - підприємців, які отримали такі дозволи" (із змінами);

13 березня 2002 року № 321 "Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування" (із змінами);

22 лютого 2006 року № 182 "Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України" (із змінами);

17 жовтня 2012 року № 1051 "Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру" (із змінами);

16 грудня 2020 року №1272 "Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення";

від 09 вересня 2020 року № 826 Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів;

21 жовтня 2020 року № 1567-р "Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року";

03 березня 2021 року № 179 "Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року" (із змінами);

розпорядження Кабінету Міністрів України від:

19 серпня 2009 року № 990-р "Про схвалення Стратегії поводження з радіоактивними відходами в Україні" (із змінами);

22 жовтня 2014 року № 1024-р "Про схвалення Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням";

16 вересня 2015 року № 980-р "Про схвалення Очікуваного національно-визначеного внеску України до проекту нової глобальної кліматичної угоди"

07 грудня 2016 року № 932-р "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року";

30 березня 2016 року № 271-р "Про затвердження Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням" (із змінами);

08 листопада 2017 року № 820-р "Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року";

06 грудня 2017 року № 878-р "Про затвердження плану заходів щодо виконання концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року" (із змінами);

23 травня 2018 року № 353-р "Про затвердження Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища";

22 травня 2019 року № 402-р "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення" (із змінами);

27 грудня 2019 року № 1422-р "План заходів із впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення" (із змінами);

14 серпня 2019 року № 688-р "Про Стратегію зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року";

27 листопада 2019 року № 1416-р "Про схвалення Стратегії забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту";

21 квітня 2021 року № 443-р "Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року";

28 квітня 2021 року 388-р "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми "Питна вода України" на 2022-2026 роки";

30 липня 2021 року № 868-р "Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди";

20 жовтня 2021 року № 1363-р "Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та операційний план

реалізації у 2022-2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року";

29 грудня 2021 року № 1777-р "Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року";

19 січня 2022 року № 70-р "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель";

09 грудня 2022 року № 1134-р "Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року";

30 травня 2024 року № 483-р "Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках";

накази Міністерства екології та природних ресурсів України від:

17 грудня 2012 року №659, затверджено Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації). Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог "Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище";

10 серпня 2018 року № 296 "Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування" (із змінами від 29 грудня 2018 року № 465; від 18 липня 2019 року № 260);

наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від:

28 жовтня 2020 року № 213 "Про затвердження Критеріїв визначення наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення";

від 20 вересня 2024 року № 1175 "Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду";

накази Міністерства охорони здоров'я України від:

19 червня 1996 року № 173 "Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів";

22 лютого 2019 року № 463 "Про затвердження Державних санітарних норм допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови";

14 січня 2020 року № 52 "Про затвердження гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць";

13 квітня 2007 року № 184 "Про затвердження методичних рекомендацій «Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря»;

14 липня 2020 року № 1595 "Про затвердження Гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних речовин у ґрунті".

Державні будівельні норми: ДБН А.2.2-1-2003 "Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд"; ДБН Б.1.1-13:2012 "Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях"; ДБН Б.1.1-15:2012 "Склад та зміст генерального плану населеного пункту"; ДБН Б.2.2-5:2011 "Благоустрій територій"; ДБН Б.2.2-12:2019 "Планування і забудова територій"; ДБН В.2.3-5:2018 "Вулиці та дороги населених пунктів"; ДБН В.2.5-75:2013 "Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування"; ДБН В.2.5-74:2013 "Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування";

Державні санітарні правила планування: ДСП – 173 "Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів";

Державні санітарні норми виробничого шуму: ДСН 3.3.6.037-99 "Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку";

Державні стандарти України: ДСТУ-Н Б Б.1.1-10:2010 "Настанова з виконання розділів "Охорона навколишнього природного середовища" у складі містобудівної документації"; ДСТУ-Н Б Б.1-1-12:2011 "Настанова про склад та зміст плану зонування території (зонінг)";

Державні Санітарні Правила і Норми: ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною".

СНіП 1.02.01 "Охорона навколишнього природного середовища";

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря; максимальні допустимі концентрації та "можливі рівні безпечного ефекту" для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України "Про інвестиційну діяльність" (№ 1560-ХІІ від 18 версня 1991 року) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (статті 4).

У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (статті 21). Крім цього, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України "Про оцінку впливу на довкілля" (№ 2059-VIII від 23 травня 2017 року).

На місцевому рівні засади екологічної політики регулюються Комплексною програмою охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки, Регіональною екологічною програмою "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки" іншими **регіональними природоохоронними програмами.**

VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення від реалізації програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік/у тому числі вторинних, кумулятивних, синергетичних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків/

Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік розроблена на короткострокову перспективу, визначає основні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку області та підвищення якості життя населення.

У рамках Програми планується реалізація завдань та заходів щодо розвитку галузей (сфер діяльності) та інвестиційних проєктів, які можуть підлягати оцінці впливу на довкілля.

Відповідно до статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" у разі прийняття рішень щодо реалізації таких завдань, заходів (викладених у Розділах проєкту Програми) та проєктів (викладених у додатку 3 до проєкту Програми) основними відповідальними виконавцями буде здійснена процедура оцінки впливу на довкілля до прийняття рішення про впровадження планової діяльності. Реалізація заходів Програми при існуючому стані дозволяє покращити соціально-економічні умови життя і діяльності Кіровоградської області. Згідно "Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування", затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10 серпня 2018 року (із змінами), № 296 у даному розділі описуються наслідки довкілля, у тому числі для здоров'я населення - будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в таблиця 53

Таблиця 53

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації проєкту Програми відповідно до контрольного переліку

№ з/п	Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		Так	Ймовірно	Ні	
1	2	3	4	5	6
Повітря					
1.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел		*		+
2.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел		*		+

1	2	3	4	5	6
3.	Погіршення якості атмосферного повітря		*		+
4.	Появу джерел неприємних запахів			*	-
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			*	-
Водні ресурси					
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води		*		+
7.	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)		*		+
8.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти			*	
9.	Значне зменшення кількості води, що використовується для водопостачання населенню			*	
10.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод			*	+
11.	Появу загроз для людей і об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)			*	
12.	Зміни напрямків і швидкості течії поверхневих вод або обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкта			*	
13.	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону			*	+
14.	Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод			*	
15.	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			*	+
16.	Забруднення підземних водоносних горизонтів			*	+
Відходи					
17.	Збільшення кількості утворюваних ТПВ			*	+
18.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки		*		+
19.	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			*	+
20.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			*	
21.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів			*	+
Земельні ресурси					
22.	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару			*	+
23.	Посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			*	
24.	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу			*	
25.	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози,			*	

1	2	3	4	5	6
	через нестабільність літо генної основи або зміни геологічної структури				
26.	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			*	
27.	Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад			*	+
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
28.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території)			*	
29.	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			*	+
30.	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь у цілому			*	+
31.	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			*	
32.	Будь-який вплив на кількість і якість рекреаційних можливостей			*	+
33.	Будь-який вплив на об'єкти історико-культурної спадщини			*	+
34.	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'яток природи тощо)			*	+
Населення та інфраструктура					
35.	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території			*	+
36.	Вплив на стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі			*	+
37.	Суттєвий вплив на транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків		*		+
38.	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень		*		+
39.	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги			*	+
40.	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			*	+
Екологічне управління та моніторинг					
41.	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			*	+
42.	Погіршення екологічного моніторингу			*	
43.	Усунення механізмів впливу ОМС на процеси техногенного навантаження			*	+
44.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			*	+

1	2	3	4	5	6
Інше					
45.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			*	
46.	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу			*	+
47.	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			*	+
48.	Суттєве порушення якості природного середовища			*	+
49.	Появу можливостей для досягнення короткострокових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому			*	
50.	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей			*	

На основі експертних оцінок, представлених в таблиці 53, можна зробити висновки щодо ймовірного впливу Програми на окремі складові довкілля, представлені у таблиці 54.

Таблиця 54

Висновки щодо ймовірного впливу Програми на довкілля

Складові довкілля	Пріоритетні завдання та заходи щодо розвитку галузей (сфер діяльності) проєкту Програми
1.	2.
Атмосферне повітря	Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів у атмосферне повітря. Програма передбачає реалізацію основних завдань та реалізацію інвестиційних проєктів, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел, поліпшення якості атмосферного повітря, зокрема: 1. У рамках Розділу I. "Розвиток реального сектору економіки" передбачається виконання пріоритетних завдань та заходів визначених у: Підрозділі 1. "Розвиток аграрного сектору та земельних відносин": 1) реалізації заходів обласної програми розвитку агропромислового комплексу Кіровоградської області на 2024-2028 роки; 2) розвитку сільського господарства пристосованого до кліматичних змін. Підрозділі 2. "Розвиток промислового комплексу та забезпечення ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів": 1) технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проєктів, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів; 2) модернізації діючих промислових підприємств, впровадження нових і новітніх технологій; 3) сприяння налагодженню співпраці суб'єктів інноваційної діяльності з вищими навчальними закладами, науковими установами області щодо запровадження інноваційних розробок в промисловому виробництві; 4) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації промислової продукції, підвищення стандартів її якості, безпечності та екологічності; 5) впровадження новітніх екобезпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультиваци та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничодобувних підприємств; 6) сприяння реалізації інноваційних проєктів з метою відновлення та розвитку промислового потенціалу області; 7) забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізація відходів під час їх видобутку та переробки. Підрозділі 3. "Енергозбереження та енергоефективність": 1) реалізація заходів на підприємствах, установах та закладах області, спрямованих на збільшення використання розподіленої генерації та альтернативних джерел енергії; 2) впровадження енергозберігаючих і енергоефективних заходів на об'єктах житлового фонду, соціальної інфраструктури, інших закладах, установах і підприємствах усіх форм власності, що провадять свою діяльність на території області; 3) встановлення (модернізація) на об'єктах соціальної інфраструктури котлів для роботи на альтернативних видах палива; 4) вжиття заходів щодо впровадження енергозберігаючих технологій та використання альтернативних видів енергозабезпечення на підприємствах реального сектору економіки області;

1.	2.
	5) продовження проведення робіт із забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору, відновлення пошкоджень об'єктів енергетичної інфраструктури внаслідок збройної агресії росії. Підрозділі 7. "Розвиток туристичної, курортно-рекреаційної сфери та креативних індустрій" щодо реалізації заходів програми розвитку туризму в Кіровоградській області на 2022-2027 роки, з урахуванням умов воєнного стану. Крім того, передбачається реалізація інвестиційних проектів (додаток 3 до Програми): у промисловості – продовження реалізації заходів із створення та функціонування в області індустріальних парків, зокрема у містах Кропивницький та Олександрія; у сільському господарстві – проведення модернізації сільськогосподарської техніки аграріями громади (Голованівська селищна громада); в енергетичній галузі: будівництво: комплексу установки зберігання електричної енергії потужністю 12 ВВт, (Знам'янська міська громада); об'єкту альтернативної енергетики, (Олександрійська міська громада); міні гідроелектростанції, виробіток електроенергії з альтернативних джерел ТОВ "Компанія БІОЕНЕРГО", (Олександрійська міська громада); встановлення сонячної електростанції ТОВ "ГРІНН ЕНЕРДЖІ", (Добровеличківська селищна громада); реконструкція гідротехнічної споруди, греблі на річці Синюха, що сприятиме створенню МІКРО ГЕС (Підвисоцька сільська громада); у туристичній галузі – розбудова інфраструктури парк-готелю "Скіфія" (Новоукраїнська міська громада).
Атмосферне повітря	2. У рамках Розділу III. "Сталий розвиток усіх територій" Підрозділу 5. "Розвиток логістичної та дорожньо-транспортної інфраструктури" передбачається здійснення заходів щодо розвитку інфраструктури електричного та іншого екологічного чистого комунального транспорту та реалізація заходів обласної комплексної програми з розвитку автомобільних доріг та безпеки дорожнього руху у Кіровоградській області на 2024-2029 роки. 3. У рамках Розділу IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля" передбачається: 1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки; 2) реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки"; 3) реалізація завдань та заходів обласної програми цивільного захисту Кіровоградської області на 2022-2027 роки; 4) реалізація заходів Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська"; 5) реалізація в області завдань, визначених "Стратегією формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року", схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 року № 483-р, і відповідного операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках; 6) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області; 7) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень; 8) забезпечення через засоби масової інформації систематичної роз'яснювальної роботи з громадськістю, проведення спільно з працівниками Національної поліції рейдів в лісових масивах з виявлення порушників правил пожежної безпеки; 9) модернізація діючих виробничих потужностей та впровадження новітніх технологій; 10) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації промислової продукції, підвищення стандартів її якості, безпечності та екологічності;

1.	2.
	11) впровадження новітніх безпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничо-добувних підприємств; 12) продовження проведення робіт із забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору, відновлення пошкоджень об'єктів енергетичної інфраструктури внаслідок збройної агресії росії; 13) поліпшення стану пожежної та техногенної безпеки населених пунктів та території області. 4. У рамках Розділу V. "Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації" передбачається проведення спільно з працівниками Національної поліції рейдів в лісових масивах з виявлення порушників правил пожежної безпеки. Проте, реалізація основних завдань Розділу I. "Розвиток реального сектору економіки", Підрозділу 1. "Розвиток аграрного сектору та земельних відносин" та Підрозділу 2. "Розвиток промислового комплексу та забезпечення ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів" ймовірно може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через подальший розвиток підприємств добувної та переробної промисловості.
Водні ресурси	Програма передбачає реалізацію завдань, спрямованих на зменшення обсягів скидів у поверхневі води, зменшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очисних споруд, зокрема: 1. У рамках Розділу III. "Сталий розвиток усіх територій" Підрозділу 7. "Розвиток житлово-комунальної інфраструктури та житлового будівництва" передбачається: 1) підвищення якості надання послуг з постачання питної води та очищення стічних вод; 2) сприяння своєчасному та якісному виконанню планових робіт з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій, першочергове відновлення об'єктів, які постраждали внаслідок збройної агресії; 3) координація роботи ОКВП "Дніпро-Кіровоград" щодо реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства та здійснення органом управління згідно з законодавчо визначеними повноваженнями контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства; 4) розроблення альтернативних джерел водозабезпечення населених пунктів; 5) створення резервних запасів матеріалів, обладнання, палива, установок очищення води у підприємствах області, які надають послуги з централізованого водопостачання, водовідведення та теплопостачання. 2. У рамках Розділу IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля" передбачається: 1) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру, паспортизація водних об'єктів; 2) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів; 3) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення; 4) проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок; 5) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;

1.	2.
	6) збільшення протяжності нових та реконструйованих мереж водопостачання, водовідведення та теплопостачання в населених пунктах на 5 км; 7) реконструкція гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів; 8) виконання заходів з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів (зокрема, відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річки Велика Вись у с. Арсенівка Мар'янівської сільської ради); 9) покращення стану поверхневих вод шляхом проведення модернізації та будівництва нових каналізаційних очисних споруд і модульних зливових станцій на підприємствах житлово-комунального господарства. У результаті виконання завдань очікується: забезпечення споживачів області питною водою нормативної якості; зменшення непродуктивних витрат та втрат води; покращення якості зворотних вод шляхом проведення реконструкції каналізаційних очисних споруд в населених пунктах області. Проте, реалізація основних завдань Розділу I. "Розвиток реального сектору економіки", Підрозділу 1. "Розвиток аграрного сектору та земельних відносин" та Підрозділу 2. "Розвиток промислового комплексу та забезпечення ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів" ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд через подальший розвиток підприємств добувної та переробної промисловості та створення індустріальних парків зміни обсягів води поверхневих водних об'єктів внаслідок продовження тенденції зростання забору води на ведення сільського господарства та виробництво продуктів харчування.
Відходи	Програма передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на зменшення кількості утворюваних твердих побутових відходів, впровадження сучасних методів переробки твердих побутових відходів та обмеження їх поховання на полігонах, зокрема: 1. У рамках Розділу III. "Сталий розвиток усіх територій" Підрозділу 7. "Розвиток житлово-комунальної інфраструктури та житлового будівництва" передбачається: 1) забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання та вивезення твердих побутових відходів; 2) створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері управління побутовими відходами, залучення інвестиційних коштів у розвиток сфери управління побутовими відходами; 3) забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання та вивезення твердих побутових відходів; 2. У рамках Розділу IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля" передбачається: 1) розроблення Регіонального плану управління відходами. 2) формування інфраструктури управління побутовими відходами, зокрема шляхом створення спеціалізованих підприємств, діяльність яких спрямована на збирання, вивезення, перероблення побутових відходів, з метою охоплення всіх населених пунктів громади цими послугами; 3) вжиття органами місцевого самоврядування заходів щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ та стихійних смітників на територіях населених пунктів громад; 4) впровадження повного циклу управління побутовими відходами, перероблення/оброблення відходів і захоронення залишку від операцій сортування або неперероблюваного залишку з дотриманням вимог технологічного режиму захоронення.

1.	2.
Земельні ресурси	Програма передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих поліпшення стану земель, зокрема: 1. У рамках Розділу I. "Розвиток реального сектору економіки", Підрозділу 1. "Розвиток аграрного сектору та земельних відносин" передбачається: 1) упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших непридатних для розорювання угідь; 2) створення і відновлення сіножатей та пасовищ; 3) розробка проектів землеустрою, еколого-економічного обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь; 4) збереження та відтворення родючості ґрунтів; 5) проведення інвентаризації земель державної та комунальної власності; 6) здійснення актуалізації нормативної грошової оцінки земель, встановлення меж населених пунктів; 7) реалізація добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель. 8) впровадження у виробництво новітніх прогресивних агротехнологій, високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та посадкового матеріалу; 9) сприяння раціональному використанню природних ресурсів, дотриманню науково-обґрунтованих сівозмін та екологічних нормативів; 10) стимулювання агроекологічної діяльності, зокрема, розвитку альтернативного органічного виробництва; 11) розширення площ зрошуваних земель, зокрема через створення організацій водокористувачів, реконструкції зрошувальних систем, придбання поливної техніки, улаштування систем краплинного зрошення та забезпечення їх ефективного використання. 12) забезпечення ефективного використання земельних ресурсів. 2. У рамках Розділу IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля" передбачається: 1) розроблення проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області; 2) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 0,42 км; 3) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проектів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; Програма не передбачає змін у структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель. Покращенню стану земельних ресурсів може сприяти збереження якісного стану земель, відновлення деградованих і еродованих земель та ґрунтів.
Біорізноманіття та рекреаційні зони	У Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ) та біорізноманіття. У рамках Розділу IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля" передбачається реалізація основних завдань, спрямованих розвитку екомережі, ПЗФ збереженню біорізноманіття та рослинного і тваринного світу області, зокрема: 1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки, а саме: розширення площі територій природно-заповідного фонду області шляхом створення (оголошення) нових територій природно-заповідного фонду області у Кропивницькому (Суботцівська, Дмитрівська сільські ради) та Олександрійському (Великоандрусівська сільська рада) районах;

1.	2.
	розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області, продовження роботи по створенню національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський" на території державного спеціалізованого господарського підприємства "Ліси України", Долинської міської та Гурівської сільської громад, що дозволить зберегти дику природу, та покращити культурний потенціал регіону; розроблення проєктів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду Кіровоградської області; проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Тобілевичі"; 2) реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки"; 3) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень; 4) проведення інвентаризації та передачі колишніх колгоспних лісів у постійне користування ДП "Ліси України"; 5) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проєктів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; 6) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області; 7) здійснення комплексу біотехнічних та інших заходів, спрямованих на охорону та відтворення мисливських тварин. Збереження і поліпшення середовища їх існування; 8) розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області; 9) проведення роботи з ідентифікації та віднесення земельних ділянок до самозалісених, і вирішення питання їх передачі в постійне користування філіям ДП "Ліси України". Результати виконання цих завдань матиме позитивні наслідки для довкілля.

1.	2.
Культурна спадщина	Реалізація Програми не має призводити до негативного впливу на наявні історико-культурні об'єкти. У рамках "Розділу II "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення", Підрозділу 6. " Розвиток культурного простору та збереження культурної спадщини" передбачається реалізація основних завдань, спрямованих забезпечити підтримку в належному стані об'єктів історико-культурної спадщини, зокрема: 1) охорона та збереження культурної спадщини 2) проведення відповідних заходів щодо переукладання/укладання охоронних договорів, розроблення облікової документації, інвентаризації пам'яток та розроблення і затвердження історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць та інші; 3) забезпечення занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру пам'яток культурної спадщини; 4) забезпечення регулярного проведення моніторингу з дотримання чинного законодавства про охорону культурної та археологічної спадщини та у разі виявлення порушень, проведення відповідних охоронних заходів; 5) здійснення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятках культурної спадщини; 6) сприяння залученню іноземних інвестицій, коштів міжнародних фінансових організацій для розробки проектно-кошторисної документації на проведення капітального ремонту об'єктів філії Центральноукраїнського обласного краєзнавчого музею – "Музейно-природний заповідник "Тобілевичі"; 7) опрацювання питання щодо визначення першочерговості проектних робіт на території філії комунального закладу "Центральноукраїнський обласний краєзнавчий музей" – "Заповідник-музей І.К.Тобілевича (Карпенко-Карого) "Хутір Надія"; Програмою забезпечено реалізацію вимог чинного законодавства у сфері охорони культурної спадщини та відповідних нормативно-правових актів України з урахуванням розвитку області та збереження пам'яток культурної спадщини області в їх автентичному стані.

1.	2.
Населення та інфраструктура.	Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області, натомість: 1. У рамках Розділу II. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" передбачається реалізація основних завдань спрямованих на зниження смертності населення, збільшення середньої очікуваної тривалості життя та зниження показників захворюваності, на створення умов щодо правильного і якісного харчування дітей та їх перебування в освітніх закладах під час військових дій, на поліпшення надання медичної допомоги ВПО, соціальної реабілітації дітей із сімей у складних життєвих обставинах тощо, зокрема: у галузі охорони здоров'я (Підрозділ 1 "Розвиток системи охорони здоров'я"): 1) організація спроможної мережі кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я, зокрема із створенням реабілітаційних відділень; 2) подальший розвиток амбулаторного рівня надання медичної допомоги, враховуючи профілактичний напрям, організація обов'язкових медичних оглядів; 3) розширення можливостей контракування нових пакетів НСЗУ і збільшення обсягів надання медичних послуг; 4) поліпшення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів області, зміцнення їх експлуатаційного стану (придбання медичного обладнання, автотранспорту, медикаментів, проведення модернізації та ремонтних робіт (у тому числі, закладів, які перебувають у спільній власності територіальних громад сіл, селищ і міст області тощо), та забезпечення безпекових умов перебуття в умовах воєнного стану; 5) створення умов для профілактики інфекційних та неінфекційних хвороб, забезпечення імунізації населення в громадах області відповідно до Календаря профілактичних щеплень; 6) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання; 7) забезпечення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції; 8) розвиток екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у невідкладних станах; 9) забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим. Здійснення розширеного неонатального скринінгу, впровадження допоміжних репродуктивних технологій; 10) реалізація заходів обласної програми розвитку та підтримки комунальних закладів системи охорони здоров'я, які перебувають в управлінні обласної ради, на 2024-2027 роки; 11) створення належних умов праці та соціально-побутових умов для медичних працівників, зокрема, працевлаштування та забезпечення житлом, забезпечення своєчасної виплати заробітної плати; 12) подальший розвиток електронної охорони здоров'я, зокрема депаперизація та впровадження якісних і доступних електронних сервісів в системі охорони здоров'я; 13) забезпечення авторизації усіх закладів охорони здоров'я області в Єдиному порталі вакантних посад у державних та комунальних закладах охорони здоров'я; 14) забезпечення функціонування в області спроможної системи громадського здоров'я, зокрема: проведення просвітницької роботи серед різних верств населення області щодо пропаганди здорового способу життя, профілактики, діагностики та ефективного лікування певних захворювань; вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідеміологічного благополуччя населення;

1.	2.
	врахування інтересів здоров'я та безпеки населення при організації і наданні медичних послуг та усунення і зменшення негативних наслідків для здоров'я населення громад від різних видів поведінки та видів діяльності людини в системі громадського здоров'я. у галузі освіти (Підрозділ 2. "Розвиток освіти, наукової та інноваційної діяльності"): 15) продовження впровадження р'форми шкільного харчування, зокрема в рамках реалізації заходів обласної програми реалізації Стратегії реформування системи шкільного харчування на період до 2027 року; 16) забезпечення безкоштовним харчуванням, зокрема, учнів 1-4 класів та дітей пільгових категорій, у тому числі – дітей учасників АТО, ООС та осіб, які постраждали під час військової агресії російської федерації; 17) створення умов для виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної та загальної середньої освіти; 18) забезпечення безпечних умов перебування дітей в закладах освіти, зокрема шляхом облаштування укриттів закладів освіти відповідно до рекомендацій ДСНС в Кіровоградській області, створення в закладах середньої освіти Служби освітньої безпеки з обладнаними місцями для офіцера поліції; у сфері підтримки дітей, сім'ї та молоді (Підрозділ 4. "Забезпечення підтримки дітей, сім'ї, молоді, гендерної рівності"): 19) підвищення в умовах воєнного стану безпечності середовища та посилення життєстійкості молоді. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді; 20) забезпечення своєчасного виявлення та ефективної соціальної реабілітації дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, з метою попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, недопущення вилучення із біологічної родини таких дітей, у тому числі із числа внутрішньо переміщених осіб; 21) забезпечення щотижневого проведення профілактичних заходів (рейдів) "Діти вулиці", "Вокзал" з метою своєчасного виявлення дітей, які опинились в складних життєвих обставинах, недопущення соціального сирітства; 22) здійснення заходів, спрямованих на соціальну реабілітацію осіб, які опинились у складних життєвих обставинах, в тому числі через забезпечення ефективної діяльності Кіровоградського обласного центру соціально-психологічної допомоги; 23) забезпечення функціонування спеціалізованих служб підтримки для осіб постраждалих від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; 24) проведення інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на підвищення ролі сім'ї, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, подолання гендерних стереотипів, запобігання проявам домашнього насильства, протидія торгівлі людьми. у галузі фізичної культури (Підрозділ 5. "Розвиток фізичної культури і спорту"): 25) реалізація обласної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року; 26) забезпечення в умовах воєнного стану функціонування існуючої мережі центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", збільшення рівня охоплення громадян фізичною культурою і масовим спортом (проведення різноманітних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів, конкурсів, фестивалів, спортивних свят за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення); 27) надання фінансової підтримки за рахунок коштів обласного і місцевих бюджетів, зокрема: громадським організаціям фізкультурно-спортивного спрямування – на проведення заходів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя та залучення широкого кола людей до регулярних занять фізичною культурою і спортом; на утримання дитячо-юнацьких спортивних шкіл, підготовку і проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів, участь спортсменів у всеукраїнських змаганнях, громадських організацій за напрямком фізкультурно-спортивного спрямування, відзначення та заохочення спортсменів та їх тренерів, діячів фізичної культури та спорту;

1.	2.
	28) зміцнення матеріально-технічної бази закладів фізичної культури і спорту (оновлення і модернізація спортивного обладнання та інвентарю), зокрема для дитячо-юнацьких спортивних шкіл; 29) забезпечення системної реабілітаційної та спортивної роботи з особами, які мають обмежені фізичні можливості; у сфері соціального захисту вирішення пріоритетних завдань і заходів визначених у: Підрозділі 7 "Соціальний захист населення, у т.ч. внутрішньо переміщених осіб": 30) забезпечення надання державних гарантій для осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи (компенсації, допомоги, санаторно-курортне лікування, безкоштовні ліки і зубопротезування тощо), відповідно до чинного законодавства, військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, студентам/курсантам вищих навчальних закладів; 31) забезпечення реабілітаційними заходами дітей з інвалідністю; реалізації заходів Регіональної програми підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб Кіровоградської області (на період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення та скасування); 32) надання спеціалізованої медичної допомоги, послуг з реабілітації внутрішньо переміщеним особам; 33) надання соціальної та/або психологічної підтримки внутрішньо переміщеним особам; Підрозділі 8 "Соціальна підтримка ветеранів війни та членів їхніх сімей": 34) реалізація заходів комплексної програми підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, полонених військовослужбовців України та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у Кіровоградській області на 2025-2027 роки; 35) забезпечення належних умов життєдіяльності та надання соціальної підтримки Захисникам і Захисницям України, членам їх сімей та сімей загиблих (померлих) учасників бойових дій, постраждалих учасників Революції Гідності та внутрішньо переміщених осіб з числа учасників бойових дій, а саме: надання послуг професійної адаптації Захисникам і Захисницям України, членам сімей загиблих (померлих) Захисників; 36) надання спеціалізованої медичної допомоги, послуг з реабілітації та психологічної підтримки ветеранам війни та членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, полонених військовослужбовців України та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; 2. У рамках Розділу V. "Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок збройної агресії російської федерації" передбачається: у сфері цивільного захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру: 1) реалізація заходів обласної програми цивільного захисту Кіровоградської області на 2022-2027 роки; 2) модернізація та забезпечення стабільної роботи обласної і місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення; 3) здійснення комплексу профілактичних заходів моніторингу, проведення навчань з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій на об'єктах області та формування матеріальних запасів для проведення таких заходів; 4) забезпечення готовності до використання пунктів управління обласної державної/військової адміністрації та фонду захисних споруд цивільного захисту області; 5) поліпшення стану пожежної та техногенної безпеки в населених пунктах області, у тому числі на об'єктах соціальної інфраструктури;

1.	2.
	6) сприяння утворенню у територіальних громадах центрів безпеки та підрозділів місцевої пожежної охорони у їх складі, для забезпечення оперативного реагування на надзвичайні події та ситуації; 7) забезпечення належного облаштування та безперебійного функціонування пунктів незламності на території області; у сфері запобігання та протидії злочинності: 8) реалізація заходів Комплексної програми профілактики злочинності в Кіровоградській області на 2021-2025 року; 9) вжиття організаційних заходів, спрямованих на впровадження моделі надання поліцейських послуг населенню за типом "Front Office"; 10) протидія найбільш актуальним для воєнного стану кримінальним правопорушенням, зокрема, пов'язаним з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин, збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, перекриття каналів їх надходження; 11) створення безпечного середовища в територіальних громадах шляхом реалізації проекту "Поліцейський офіцер громади"; 12) забезпечення безпеки освітнього середовища, реалізація проєктів "Безпечна школа", "Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі"; 13) розбудова системи електронної фіксації дій із затриманими особами "Custody Records" у територіальних підрозділах поліції області; 14) удосконалення та впровадження на території області автоматизованої системи відеоспостереження з потужною аналітичною складовою; 15) підвищення безпеки дорожнього руху, у тому числі шляхом подальшого запровадження автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху. <u>Щодо напрямку "Інфраструктура" існує ймовірність змін:</u> у галузі охорони-здоров'я - планується проведення капітального ремонту будівлі інфекційного відділення "Бобринецької лікарні" Бобринецької міської ради та впровадження нових медичних реабілітаційних послуг на базі амбулаторного відділення післягострої та довготривалої реабілітації КНП "Бобринецька лікарня Бобринецька міська громада (Розділу II. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" (Підрозділ 1 "Розвиток системи охорони здоров'я")); у галузі фізичної культури та спорту - планується проведення в умовах воєнного стану реконструкції, капітального ремонту, поліпшення матеріально-технічної бази обласних комунальних закладів, зокрема, реконструкції будівлі комунального закладу "Кіровоградської обласної спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву "Надія", яка розташована за адресою: вул. Велика Пермська, 1 у м. Кропивницький (Розділ II. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" Підрозділ 5. "Розвиток фізичної культури і спорту"); у дорожньо-транспортному комплексі області - планується: 1) забезпечення розвитку інфраструктури електричного та іншого екологічного чистого комунального транспорту; 2) недопущення руйнування автомобільних доріг загального користування шляхом здійснення габаритно-вагового контролю транспортних засобів та підвищення рівня відповідальності за перевищення суб'єктами дорожнього руху дозволених параметрів; 3) проведення реконструкції, капітального та поточного ремонтів на автомобільних дорогах загального користування державного та місцевого значення та на вулицях і дорогах комунальної власності у населених пунктах області, залучення для цих цілей необхідних ресурсів; 4) вжиття заходів щодо відновлення в області авіаційного сполучення, розвитку малої авіації та розбудови необхідної для цього інфраструктури; 5) вжиття заходів щодо розвитку в області річкового транспорту та розбудови необхідної для цього інфраструктури;

1.	2.
	б) вжиття заходів щодо розвитку обласних залізничних маршрутів рейкового автобуса сполученням Гайворон-Голованівськ-Помічна-Кропивницький-Знам'янка; <i>(Розділ III. "Сталий розвиток усіх територій" Підрозділ 5 "Розвиток логістичної та дорожньо-транспортної інфраструктури")</i>; <i>у галузі житлового будівництва</i> – планується проведення заходів спрямованих на: 1) перепрофілювання, реконструкція під житло наявних будівель, у тому числі для внутрішньо переміщених осіб, та залучення для цього необхідних ресурсів з державного, місцевого бюджетів та коштів міжнародної технічної допомоги; 2) відновлення пошкоджених об'єктів життєзабезпечення та інфраструктури; <i>у сфері житлово-комунального господарства, зокрема:</i> 1) водопостачання та водовідведення - заходи будуть спрямовані на виконання планових робіт з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій, першочергове відновлення об'єктів, які постраждали внаслідок збройної агресії; 2) дорожнє господарство та житловий фонд - проведення ремонтних робіт та належного експлуатаційного утримання комунальних доріг та об'єктів житлового фонду; <i>(Розділ III. "Сталий розвиток усіх територій" Підрозділу 7. "Розвиток житлово-комунальної інфраструктури та житлового будівництва")</i>; <i>у сфері навколишнього природного середовища планується проведення робіт</i> 1) з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів (у тому числі, відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річки Велика Вись у с. Арсенівка Мар'янівської сільської ради); 2) з реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів; 3) приведення у належний стан об'єктів та розвиток філій КЗ "Центральноукраїнський обласний краєзнавчий музей", а саме, "Музейно-природний заповідник "Тобілевичі" та "Заповідник-музей І.К.Тобілевича (Карпенко-Карого) "Хутір Надія"; 4) проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Тобілевичі"; <i>(Розділу IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля")</i>.
Екологічне управління, моніторинг та інше.	Програма спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Реалізація Програми сприяє створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей Програми, зокрема: <i>1. У рамках Розділу I. "Розвиток реального сектору економіки" передбачається:</i> 1) проведення інвентаризації земель державної та комунальної власності; 2) поповнення бази електронного реєстру земельних ділянок, що знаходяться у власності і користуванні громадян, бази даних договорів та автоматизованої бази даних державного земельного кадастру; <i>(Підрозділ 1. "Розвиток аграрного сектору та земельних відносин")</i>; 3) запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ <i>(Підрозділ 3 "Енергозбереження та енергоефективність")</i>;

1.	2.
	2. У рамках "Розділу II "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення", передбачається: 1) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання; 2) забезпечення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції (Підрозділ 1 "Розвиток системи охорони здоров'я"); 3) проведення відповідних заходів щодо переукладання/укладання охоронних договорів, розроблення облікової документації, інвентаризації пам'яток та розроблення і затвердження історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць та інші; 4) забезпечення занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру пам'яток культурної спадщини; 5) забезпечення регулярного проведення моніторингу з дотримання чинного законодавства про охорону культурної та археологічної спадщини та у разі виявлення порушень, проведення відповідних охоронних заходів (Підрозділ 6. "Культурний простір та збереження культурної спадщини"); 3. У рамках "Розділу III. "Сталий розвиток усіх територій " передбачається здійснення моніторингу, фіксації та актуалізації відомостей про зруйновані та пошкоджені внаслідок збройної агресії російської федерації об'єкти соціальної та критичної інфраструктури, житлово-комунального господарства; (Підрозділ 1 Розвиток громад, відновлення територій та об'єктів); 4. У рамках Розділу IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" передбачається: 1) реалізація заходів Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська"; 2) Розроблення Регіонального плану управління відходами 3) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру, паспортизація водних об'єктів; 4) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів; 5) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення; 6) проведення інвентаризації та передачі лісів колишніх колгоспів у постійне користування ДП "Ліси України"; 7) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проектів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; 8) проведення роботи з ідентифікації та віднесення земельних ділянок до самозалісених, і вирішення питання їх передачі в постійне користування філіям ДП "Ліси України"; 5. У рамках Розділу V. Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок збройної агресії російської федерації" передбачається: 1) здійснення комплексу профілактичних заходів моніторингу, проведення навчань з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій на об'єктах області та формування матеріальних запасів для проведення таких заходів; 2) розбудова системи електронної фіксації дій із затриманими особами "Custody Records" у територіальних підрозділах поліції області; 3) удосконалення та впровадження на території області автоматизованої системи відеоспостереження з потужною аналітичною складовою; 4) підвищення безпеки дорожнього руху, у тому числі шляхом подальшого запровадження автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху. Проведення моніторингів базуватиметься на аналізі досягнення запланованих результатів з використанням визначених показників (індикаторів), серед яких є й екологічні індикатори.

Враховуючи вищевикладене, **реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля у тому числі для здоров'я населення. Реалізація багатьох завдань Програми може сприяти покращенню екологічної ситуації в області**

Оцінка включає в себе величину та значення в якісному та кількісному відношенні, потенційних впливів Програми (прямих та непрямих, тимчасових або постійних, позитивних та негативних, короткострокових та довгострокових, транскордонних та кумулятивних). **Узагальнені результати оцінки потенційних впливів** наведені в таблиці 55

Таблица 55

Основні напрями розвитку Програми	Атмосферне повітря	Клімат	Водні ресурси	Земельні ресурси та ґрунти	Природоохоронні території	Рослинний і тваринний світ	Культурна спадщина	Відходи	Населення і інфраструктура	Здоров'я та безпека
Розділ І."РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ"										
1. Розвиток аграрного сектору та земельних відносин	0	IN/LT/ RE	IN/ LT/ LO/SI	DI/LT/ LO/SI	0	0	0	0	0	0
2. Розвиток промислового комплексу та забезпечення ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів	DI/ST/ LO	IN/MT/ RE	IN/MT/ RE	0	0	0	0	DI/ST/ LO	IN/MT/ RE	DI/ST/ LO
3. Енергозбереження та енергоефективність	IN/MT/ RE	IN/MT/ RE	0	0	0	0	0	0	IN/LT/ LO/SI	0
4. Цифрова трансформація, розвиток інформаційних технологій	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Розвиток інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності.	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/LT/ LO/SI	0
6. Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та формування конкурентного середовища	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/LT/ LO/SI	0
7. Розвиток туристично-рекреаційної сфери та креативних індустрій	IN/ST/ RE	0	0	IN/ST/ RE	0	0	0	IN/ST/ RE	IN/LT/LO /SI	IN/LT/ LO/SI
Розділ II. "РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ"										
1. Розвиток системи охорони здоров’я	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/ RE	DI/LT/ RE/CU
2. Розвиток освіти, наукової та інноваційної діяльності	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/ RE	IN/ST/ RE
3. Зайнятість населення та розвиток ринку праці.	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/ RE	IN/ST/ RE

[illegible]

Основні напрями розвитку Програми	Атмосферне повітря	Клімат	Водні ресурси	Земельні ресурси та ґрунти	Природоохоронні території	Рослинний і тваринний світ	Культурна спадщина	Відходи	Населення і інфраструктура	Здоров'я та безпека
Розділ V. "ПІДТРИМКА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ. ПОСИЛЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ, ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ, ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ДОПОМОГА РЕГІОНАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД БОЙОВИХ ДІЙ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ"	0	0	0	0	DI/O/ RE	DI/O/ RE	DI/O/ RE	0	DI/O/ RE	DI/O/ RE

Позначення	Пояснення
--	Значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним.
-	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу або незначний вплив.
+	Помірний позитивний вплив
++	Значний позитивний вплив
(?)	Значення впливу не може бути оцінено з певністю через відсутність даних про стан складових довкілля, заплановану діяльність або з інших причин.
DI / IN	Прямий / Непрямий
LT/ MT/ ST / O	Довгостроковий (постійний 50-100 років) / Середньостроковий (10-15 років) / Короткостроковий (3-5 років) / Випадковий (тимчасовий, 1 рік)
LO / RE	Місцевий / Регіональний
CU / SI / TR	Кумулятивний / Синергетичний / Транскордонний

ВІІ. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля та з метою сприяння досягненню цілей екологічної політики, встановлених на національному, регіональному та місцевому рівнях, запропоновано ряд заходів для пом'якшення виявлених потенційних негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення внаслідок реалізації Програми. Відповідні пропозиції наведені в таблиці 56.

Таблиця 56

Складові довкілля	Завдання	Механізм реалізації завдання	Очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих завдань
1.	2	3	5
Клімат та атмосферне повітря	Збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, впровадження системи моніторингу (оперативний збір інформації та оцінка інформації про стан атмосферного повітря), що дасть можливість приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати контроль	1) організація виробництва, установлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря та інші заходи відповідно до пунктів 18-23 Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 року №1147 (із змінами); 2) здійснення на постійній основі моніторингу атмосферного повітря, що дозволить проводити оперативний збір інформації та оцінку інформації про стан атмосферного повітря області; 3) реалізація заходів Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська"; 4) проведення дослідження атмосферного повітря на вміст: окису вуглецю, окислів азоту, сірчаного ангідриду, пилу, сажі у населених пунктах області; 5) проведення технічного переоснащення підприємств добувної промисловості на основі впровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних та безвідходних технологічних процесів; 6) впровадження екологічно безпечних технологій проведення гірничих робіт, обов'язкової рекультивациі та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничо-добувних підприємств;	1) поліпшення якості атмосферного повітря, зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від промислових підприємств, автотранспорту, ведення бойових дій та знищення або пошкодження інфраструктурних об'єктів на території області; 2) підвищення рівня екологічної безпеки, зменшення впливів наслідків зміни клімату, досягнення в області "доброго" екологічного стану; 3) здійснення ремонту комунальних доріг на площі не менше 500 тис.м.кв.

1.	2	3	5
		7) виконання комплексу робіт із забезпечення ефективної експлуатації, утримання та приведення в належний технічний стан автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення; 8) озеленення територій санітарно-захисних зон промислових об'єктів, населених пунктів Кіровоградської області, дитячих, лікувальних закладів, організація паркових зон та зон відпочинку 9) забезпечення пожежної та техногенної безпеки територій	
Водні ресурси	Сприяння раціональному використанню водних ресурсів та зменшення забруднення природного середовища скидами стічних вод	1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки 2) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру, паспортизація водних об'єктів; 3) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів; 4) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення; 5) виконання заходів з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів; 6) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища; 7) сприяння своєчасному та якісному виконанню планових робіт з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій, першочергове відновлення об'єктів, які постраждали внаслідок збройної агресії; 8) координація роботи ОКВП "Дніпро-Кіровоград" щодо реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства та здійснення органом управління згідно з законодавчо визначеними повноваженнями контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства	1) здійснено реалізацію природоохоронних заходів за рахунок коштів ОФПНС щодо збереження водних ресурсів; 2) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 0,42 км; 3) розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм – 64,1 км; 4) реконструкція гідротехнічних споруд – 2 од.; 5) проведення моніторингу вод в обсязі не менше 1,44 тис. вимірювань. 6) збільшення протяжності нових та реконструйованих мереж водопостачання, водовідведення та теплопостачання в населених пунктах на 5 км; 7) забезпечено реалізацію проєктів у рамках проєкту "Розвиток міської інфраструктури – 2" за рахунок позики Міжнародного банку реконструкції;

1.	2	3	5
Відходи	Впровадження на території області системи державного регулювання у сфері поводження з відходами	1) розробка Регіонального плану управління відходами; 2) формування інфраструктури управління побутовими відходами, зокрема шляхом створення спеціалізованих підприємств, діяльність яких спрямована на збирання, вивезення, перероблення побутових відходів, з метою охоплення всіх населених пунктів громади цими послугами; 3) вжиття органами місцевого самоврядування заходів щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ та стихійних смітників на територіях населених пунктів громад; 4) впровадження повного циклу управління побутовими відходами, перероблення/оброблення відходів і захоронення залишку від операцій сортування або неперероблюваного залишку з дотриманням вимог технологічного режиму захоронення; 5) забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання та вивезення твердих побутових відходів.	1) покращення стану навколишнього природного середовища, а також санітарного та епідемічного благополуччя населення; 2) зменшення кількості об'єктів поводження з відходами, що не відповідають вимогам законодавства, вивільненню земель після закриття полігонів і звалищ; 3) збільшено обсяги збирання, заготівлі, переробки та утилізації відходів як вторинної сировини; 4) забезпечено зменшення обсягу утворення відходів, впровадження механізмів їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв
Енергетика	Розвиток альтернативної енергетики на основі використання наявних на місцевому рівні ресурсів	1) запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ; 2) встановлення (модернізація) на об'єктах соціальної інфраструктури котлів для роботи на альтернативних видах палива; 3) вжиття заходів щодо впровадження енергозберігаючих технологій та використання альтернативних видів енергозабезпечення на підприємствах реального сектору економіки області; 4) продовження проведення робіт із забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору, відновлення пошкоджень об'єктів енергетичної інфраструктури внаслідок збройної агресії росії; 5) залучення населення і суб'єктів господарювання області до державних програм напрямку енергоефективності; 6) впровадження заходів з енергоефективності та енергозбереження за рахунок альтернативних джерел енергії та видів палива на підприємствах, установах, організаціях спільної	1) запроваджено систему енергомоніторингу; 2) збільшення кількості укладених енергосервісних договорів; 3) зменшення питомих витрат споживання паливно-енергетичних ресурсів; 4) зростання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії на 1% порівняно з 2024 роком; 5) економія енергоресурсів – не менше 1% порівняно з 2024 роком.

1.	2	3	5
		власності територіальних громад сіл, селищ і міст області, комунальної форми власності.	
Земельні ресурси та ґрунти	Охорона і раціональне використання земель	1) здійснення контролю за станом дотримання вимог земельного законодавства; 2) виконання заходів з охорони земель в частині виготовлення робочих проєктів землеустрою, у тому числі стосовно рекультивації порушених земель у наслідок бойових дій, їх подальша реалізація; 3) виконання заходів, пов'язаних із запобіганням шкідливої дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протиповеневий захист сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь; 4) розширення площ зрошуваних земель, зокрема через створення організацій водокористувачів, реконструкції зрошувальних систем, придбання поливної техніки та улаштування систем краплинного зрошення та забезпечення їх ефективного використання; 5) збереження та відтворення родючості ґрунтів; 6) упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших непридатних для розорювання угідь; 7) створення і відновлення сіножатей та пасовищ; 8) реалізація добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель.	1) проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли до місцевих бюджетів в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва; 2) актуалізація нормативної грошової оцінки земель – орієнтовно у 574 населених пунктах; 3) встановлення меж – орієнтовно у 623 населених пунктах. 4) забезпечення проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 0,42 км;
Біорізноманіття та рекреаційні зони	1) Розширення площі природно-заповідного фонду області шляхом заповідання обстежених територій та виявлення доцільних до заповідання нових територій; 2) проведення спеціальних заходів,	1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки, а саме: розширення площі природно-заповідного фонду області шляхом заповідання обстежених територій та виявлення доцільних до заповідання нових територій; розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області, продовження роботи по створенню національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський" на території державного спеціалізованого господарського підприємства "Ліси України",	1) розширення площі територій природно-заповідного фонду області шляхом створення (оголошення) нових територій природно-заповідного фонду області у Кропивницькому (Суботцівська, Дмитрівська сільські ради) та Олександрійському (Великоандрусівська сільська рада) районах; 2) створення нових лісів на площі 46 га та забезпечення своєчасного лісовідновлення на місцях зрубаних лісів на площі 112 га; 3) створення 350 км мінералізованих смуг та проведення догляду за ними протяжністю 3 тис. км;

1.	2	3	5
	спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів 3) раціональне використання, відтворення і охорона природних ресурсів	Долинської міської та Гурівської сільської громад, що дозволить зберегти дику природу, та покращити культурний потенціал регіону; розроблення проєктів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду Кіровоградської області; проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Тобілевичі"; 2) реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки"; 3) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень; 4) проведення інвентаризації та передачі лісів колишніх колгоспів у постійне користування ДП "Ліси України"; 5) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проєктів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; 6) проведення роботи з ідентифікації та віднесення земельних ділянок до самозалісених, і вирішення питання їх передачі в постійне користування філіям ДП "Ліси України"; 7) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях; 8) здійснення комплексу біотехнічних та інших заходів, спрямованих на охорону та відтворення мисливських тварин. Збереження і поліпшення середовища їх існування; 9) забезпечення через засоби масової інформації систематичної роз'яснювальної роботи з громадськістю, проведення спільно з працівниками Національної поліції рейдів в лісових масивах з виявлення порушників правил пожежної безпеки.	4) вирощування 2,4 млн. штук садивного матеріалу в лісових розсадниках; 5) проведення рубок формування та оздоровлення лісів на площі 650 га;
Здоров'я та життєдіяльність населення	Поліпшення якості життя і здоров'я населення	1) розроблення та реалізації проєктів регіонального розвитку, спрямованих на відновлення та економічний розвиток територіальних громад; 2) забезпечення розвитку інфраструктури електричного та іншого екологічного чистого комунального транспорту; 3) адаптація послуг транспорту до потреб людей з обмеженими фізичними можливостями;	1) створення в територіальних громадах області належних умов життєдіяльності населення; 2) відновлення пошкоджених об'єктів життєзабезпечення та інфраструктури. 3) підвищення доступності та якості надання транспортних послуг усіма видами транспорту в області;

1.	2	3	5
		4) забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних адміністративних послуг без корупційних ризиків; 5) покращення якості надання послуг культури населенню області; 6) соціальний захист сімей з дітьми, малозабезпечених верств населення, осіб з інвалідністю, та інших пільгових категорій громадян; 7) забезпечення безпечного очного навчання, виховання, розвитку учнів; 8) з метою запобігання впливу негативних наслідків на здоров'я населення: а) впровадження системи моніторингу атмосферного повітря, проведення оперативного збору інформації та оцінки інформації про стан атмосферного повітря області; б) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення; в) проведення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції; г) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання д) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації продукції, забезпечення досягнення високих стандартів якості, безпеки, екологічності продукції та товарів місцевого виробництва; е) впровадження новітніх безпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничо-добувних підприємств; ж) встановлення (модернізація) котлів на об'єктах соціальної інфраструктури для роботи на альтернативних видах палива 9) врахування інтересів здоров'я та безпеки населення області при організації і наданні послуг та усунення і зменшення негативних наслідків для здоров'я населення громади від різних видів	4) підвищення якості надання послуг з постачання питної води та очищення стічних вод; 5) надання населенню області якісних медичних послуг закладами охорони здоров'я; 6) зниження рівня захворюваності населення на найбільш поширені хвороби; 7) зменшення кількості хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на активний туберкульоз на 5%; 8) зменшення дорічної летальності онкологічних хворих на 0,5%; 9) зменшення кількості хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на ВІЛ-інфекцію на 2%. 10) збільшення кількості підприємств, що впроваджують інновації у промисловості; 11) приведення укріплень лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я у відповідність до нормативів; 12) забезпечення безпечних умов перебування дітей в закладах освіти, зокрема шляхом облаштування укріплень закладів освіти відповідно до рекомендацій ДСНС в Кіровоградській області; 13) забезпечення цивільного захисту та безпеки громадян; 14) захист критичної інфраструктури; 15) надання допомоги регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації.

1.	2	3	5
		поведінки та видів діяльності людини в системі громадського здоров'я; 10) вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідемічного благополуччя населення	

VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Проект Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік розроблений на короткостроковий період і є плановим документом, який спрямований на дотримання екологічних стандартів.

У контексті стратегічної екологічної оцінки Програми були прийняті і вивчені наступні альтернативи та їх можливий вплив на навколишнє середовище:

Таблиця 57

"Варіант нульової альтернативи" - при "варіанті нульової альтернативи" розглядається ситуація гіпотетичного сценарію, за яким проект Програми не затверджується.	
<u>Альтернатива 1</u> "Нульовий сценарій":	Цей сценарій можна розуміти як продовження поточних (в тому числі несприятливих) екологічних тенденцій, наведених у Розділах II, III та IV цього звіту. За результатами аналізу визначено, що в рамках сценарію "нульової альтернативи" подальший сталий розвиток Кіровоградської області є неможливим, а зазначена альтернатива призводить до певної стагнації та неефективного використання потенціального ресурсу області, хаотичного будівництва та погіршення екологічної ситуації в області. Такий подальший розвиток не відповідає пріоритетам державної екологічної політики (Розділ II 2.8 Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена).
"Варіант реалізації проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік" у рамках, якого розвиток області може відбуватись за одним із альтернативних сценаріїв:	
1) <u>Альтернатива 2</u> "Оптимістичний сценарій":	Альтернатива 2 "Оптимістичний сценарій" - забезпечує збалансований підхід до збереження навколишнього природного середовища та досягнення сталого розвитку, вирішення усіх нагальних екологічних проблемних питань (Розділ IV цього звіту), з урахуванням соціально-економічного розвитку регіону, фінансової підтримки та підвищення екологічної свідомості у населення.
2) <u>Альтернатива 3</u> "Реалістичний сценарій":	Альтернатива 3 "Реалістичний сценарій" – забезпечує: подолання негативних наслідків впливу російської збройної агресії шляхом відновлення зруйнованих та пошкоджених об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, поступове поліпшення екологічної ситуації у регіоні, шляхом надання фінансового ресурсу на проведення наукових досліджень природних територій, реалізацію природоохоронних заходів; стимулювання інвестиційної діяльності та ділової активності малого і середнього бізнесу, подальшого підвищення енергоефективності об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної сфери, створення сприятливих умов для відновлення розвитку територіальних громад. Найбільш імовірним є реалістичний сценарій розвитку області
3) <u>Альтернатива 4</u> "Негативний сценарій":	Значне загострення соціальнополітичних, фінансово-економічних, комунальних проблем, погіршення екологічної ситуації в її межах, продовження подальшого зносу інфраструктури, неефективного використання енергоресурсів перешкоджаючих набуттю високої якості життя, комфортних умов життя та добробуту населення.

ІХ. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля проводиться щороку разом із підготовкою інформації про підсумки її виконання.

Згідно з частиною першою статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті.

Відповідно до статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" у разі прийняття рішень щодо реалізації завдань, заходів (*викладених у Розділах проєкту Програми*) та проєктів (*викладених у додатку 3 до проєкту Програми*) основними відповідальними виконавцями буде здійснена процедура оцінки впливу на довкілля до прийняття рішення про впровадження планової діяльності.

Відповідно до вимог пункту 5 Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1272 щодо забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля, у тому числі за станом здоров'я населення, визначено:

I. Зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання (таблиця 58)

II. Строки виконання заходів і системи ключових індикаторів: один раз на рік протягом строку дії документа державного планування та через рік після закінчення такого строку

III. Систему ключевих індикаторів для моніторингу наслідків виконання програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік ((таблиця 59), яка включає:

1) *Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;*

2) *Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;*

Враховуючи мінімальний характер наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення передбачається облік кількісних та якісних показників, що характеризують вплив на довкілля **без акцентування на дотримання їх цільових значень. Цільові значення показників мають відповідати санітарним нормам та правилам діючим в Україні.**

Здійснення моніторингу впливу, у тому числі на здоров'я населення за визначеними індикаторами з веденням щорічної звітності, дозволить виявляти недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогностичні терміни їх усунення.

V. Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати:

Визначення ключевих індикаторів, зазначених у таблиці 59, має здійснюватися шляхом фіксації показників станцій моніторингу, лабораторних досліджень або наявних даних з відкритих джерел (спостереження - планомірний та організований збір).

Контроль забруднення поверхневих і ґрунтових вод та контроль якості питної води має здійснюватися на територіях в безпосередній контактній зоні з людьми: у межах житлової, громадської забудови та в межах рекреаційних територій (пляжні зони, та ін.).

Контроль вмісту забруднювачів має здійснюватися шляхом відбору проб води на моніторингових постах і гідрологічних постах у межах міста. Результати аналізу вмісту забруднювачів у поверхневих і ґрунтових водах є також індикатором забруднення ґрунтів і повітря.

Під час контролю забруднення ґрунтів основна увага має бути приділена територіям з відкритим ґрунтом, де є безпосередній контакт із людьми: дитячі ігрові та спортивні майданчики на території навчальних закладів, у межах житлової забудови. До контрольованих мають бути віднесені важкі метали (Pb, Cu, Zn та інші), пестициди, нафтопродукти, нітрати. Контроль вмісту забруднювачів має здійснюватися шляхом відбору зразків ґрунту, як депонуючого середовища, із визначенням валового і рухомого вмісту. Результати аналізу вмісту забруднювачів у ґрунтах є також індикатором забруднення повітря.

Контроль за станом здоров'я населення рекомендується здійснювати моніторингові дії щодо контролю за захворюваністю населення території за основними:

медико-статистичними показниками, зокрема, показник загальної захворюваності, інфекційної захворюваності, захворюваності із втратою працездатності та показник інвалідності. Бажано доповнювати ці показники кількісною (рівень захворюваності), якісною (структуру захворюваності) оцінкою;

медико-демографічними показниками, зокрема, показники природного руху населення (народжуваність, смертність, природний приріст населення) і показники механічного руху населення (міграція населення).

VI. Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного

планування, не передбачених звітом про СЕО.

Здійснення моніторингу впливів виконання рішень ДДП на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, за визначеними в таблиці 59 ключевими індикаторами.

Замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному вебсайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Таблиця 58

ЗАХОДИ

передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Складові довкілля	Зміст заходів	Строки виконання
1	2	3
Реалізація Програма сприяє створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей Програми, зокрема:		
Атмосферного повітря	1) впровадження системи моніторингу атмосферного повітря, проведення оперативного збору інформації та оцінки інформації про стан атмосферного повітря області; 2) проведення дослідження атмосферного повітря на вміст: окису вуглецю, окислів азоту, сірчаного ангідриду, пилу, сажі у населених пунктах області; 3) визначення стану атмосферного повітря на території області, прогнозування його змін і розроблення науковообґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля;	Проведення моніторингу базуватиметься на аналізі визначених заходів на постійній основі
Водні ресурси	проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення. проведення дослідження якості води для питних потреб, за хімічними та за бактеріологічними показниками; 3) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру, паспортизація водних об'єктів; 4) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів;	
Енергетика	запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ	
Відходи	забезпечення реалізації заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області;	
Земельні ресурси	1) здійснення контролю за станом дотримання вимог земельного законодавства; 2) забезпечено проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли до місцевих бюджетів в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва;	
Біорізноманіття та рекреаційні зони	1) посилення державного та самоврядного контролю за охороною, захистом і використанням земель природно-заповідного фонду; 2) проведення наукових досліджень з метою ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду Кіровоградської області; 3) проведення інвентаризації та передачі колишніх колгоспних лісів у постійне користування ДП "Ліси України"; 4) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проектів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; 5) охорони рослинного та тваринного світу;	

1	2	3
Культурна спадщина	проведення відповідних заходів щодо переукладання/укладання охоронних договорів, розроблення облікової документації, інвентаризації пам'яток та завершення робіт з розроблення Історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць та інше;	
Населення та інфраструктура	1) проведення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції; 2) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання; 3) здійснення моніторингу, фіксації та актуалізації відомостей про зруйновані та пошкоджені внаслідок збройної агресії російської федерації об'єкти соціальної та критичної інфраструктури, житлово-комунального господарства; 4) здійснення комплексу профілактичних заходів моніторингу, проведення навчань з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій на об'єктах області та формування матеріальних запасів для проведення таких заходів; запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ; 5) приведення укріплень лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я у відповідність до нормативів; 6) вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідемічного благополуччя населення.	

Таблиця 59

**СИСТЕМА КЛЮЧОВИХ ІНДИКАТОРІВ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ
наслідків виконання програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік**

№ з/п	Найменування індикаторів	Значення індикаторів за:		Стан виконання індикатора (з порівняльною оцінкою фактичного значення індикатора до значення індикатора попереднього року)	Заходи, що вживалися для поліпшення ситуації
		2025 рік	2024 рік		
1	2	3	4	5	6
Охорона атмосферного повітря					
1.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис.тон				
2.	Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на одну особу становлять, тис. тон				
3.	Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг				
4.	Викиди діоксиду вуглецю в атмосферне повітря, тис. тон				

1	2	3	4	5	6
5.	Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення по регіонах, тис.тон				
Охорона водних ресурсів					
6.	Забрано води з природних джерел, усього, млн. м ³				
7.	Використано свіжої води, усього, млн. м ³				
	у тому числі на потреби:				
	господарсько-питні, млн. м ³				
	виробничі, млн. м ³				
	сільськогосподарські, млн. м ³				
	зрошення, млн. м ³				
8.	Використано свіжої води у розрахунку на одну особу, м ³				
9.	Втрачено води при транспортуванні, млн. м ³				
10.	Скинуто зворотних вод, усього, млн. м ³				
	у тому числі:				
	у підземні горизонти, млн. м ³				
	у поверхневі водні об'єкти, млн. м ³				
11.	Із скинутих у поверхневі водні об'єкти зворотних вод, усього, млн. м ³ :				
	нормативно очищені, млн. м ³				
	нормативно (умовно) чисті без очищення, млн. м ³				
	забруднені, млн. м ³				
12.	Розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм, км				
13.	Кількість введених в експлуатацію модернізованих каналізаційних очисних споруд, од.				
14.	Протяжність нових та реконструйованих мереж водопостачання та водовідведення в населених пунктах, км.				
Охорона земельних ресурсів					
15.	Розорюваність сільськогосподарських угідь, %				
16.	Частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських угідь України, %				
Енергетика					
18.	Темп зростання виробництва електричної енергії з нетрадиційних відновлюваних джерел, % до попереднього року				

1	2	3	4	5	6
19.	Частка відновлюваних джерел енергії у структурі споживання паливно-енергетичних ресурсів області, %				
20.	Питома вага електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, у загальному обсязі виробленої електроенергії, %				
21.	Кількість укладених еко-договорів, од.				
22.	Кількість закладів, під'єднаних до системи енергоменеджменту, од.				
23.	Економія енергогоресурсів, %				
Відходи					
24.	Загальний обсяг утворення відходів, тис.тон, усього				
25.	Обсяг утилізованих відходів, тис.тон, усього				
26.	Обсяг видалених відходів у спеціально відведені місця та об'єкти, тис.тон				
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
27.	Питома вага площі природно-заповідного фонду, % до площі адміністративно-територіальної одиниці				
28.	Питома вага об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких винесені у натуру, % до загальної площі				
29.	Кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охороні, од.				
30.	Кількість видів тварин на території області, що підлягають охороні, од.				
31.	Створення лісових насаджень на еродованих землях, га				
Здоров'я населення					
32.	Кількість народжених на 1 тис. осіб наявного населення				
33.	Середня очікувана тривалість життя, років				
34.	Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу, од				
35.	Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на СНІД, од.				
36.	Охоплення оздоровленням та відпочинком дітей віком від 7 до 18 років, %				
37.	Охоплення послугами оздоровлення та відпочинку дітей, % від загальної чисельності дітей пільгових категорій				
39.	Охоплення населення всіма видами фізкультурно-оздоровчої діяльності, % від загальної кількості населення області				

Х. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля

Транскордонні наслідки виконання програми відсутні, оскільки її виконання не матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, сусідніх держав.

ХІ. Резюме нетехнічного характеру інформації

1. За підсумками СЕО підготовлено "Звіт стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік" щодо якого організовано інформування та обговорення громадськості регіону.

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність планової діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища, а також оцінено вплив на навколишнє середовище в період будівництва та функціонування будівель і споруд підприємств, надано прогноз впливу на оточуюче середовище, виходячи із особливостей планової діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов. Основним критерієм під час стратегічної екологічної оцінки є її відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

В ході проведення СЕО здійснено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку Кіровоградської області та підвищення якості життя населення.

2. Програма враховує принцип екологічної збалансованості (сталого розвитку) Кіровоградської області та зорієнтована на зниження антропогенного впливу на довкілля. У структурі Програми є окремий Розділ IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля", в якому визначені основні завдання та заходи щодо розвитку екомережі та збереження різноманіття, зменшення екологічного навантаження на довкілля сфери діяльності, очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих заходів за умов їх планомірної реалізації, буде забезпечено дбайливе використання ресурсів, зберігання і поліпшення екологічного стану.

3. Програма відповідає принципам, пріоритетам, стратегічним, операційним цілям та завданням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Стратегії регіонального розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки та достатньо добре узгоджуються з національними стратегічними екологічними цілями.

Заходи Програми відповідають стратегічним цілям державної екологічної політики, визначеним Законом України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року".

4. Аналіз трендів стану довкілля області вказує на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, певну стабілізацію водоспоживання та водовідведення, надзвичайно високий рівень господарського освоєння земель, приблизно постійний рівень утворення та утилізації відходів, а також зростання загальних обсягів накопичених відходів I-IV класів небезпеки. Відсоток заповідності області становить 4,1%.

5. Основними екологічними проблемами області є забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів і питної води, застарілі системи водопостачання і водовідведення, підтоплення земель і населених пунктів регіону, проблема поводження з промисловими та побутовими відходами, проблеми природно-заповідного фонду і біорізноманіття.

6. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про охорону атмосферного повітря", "Про стратегічну екологічну оцінку", "Про оцінку впливу на довкілля", "Про управління відходами", "Про інвестиційну діяльність", Водним кодексом України, Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та адаптовані з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна"), Указом Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" та інші.

7. Реалізація Програми з великою долею вірогідності не повинна призвести до появи нових негативних впливів на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, але за умови пріоритетного фінансування реалізації всіх основних завдань та заходів, які викладені Розділ IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури".

8. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

9. Реалізація багатьох основних завдань та заходів Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

10. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Програма. Система запропонованих у Програмі ключових індикаторів оцінки виконання запланованих заходів включає еколого-економічні та екологічні індикатори. Кількість екологічних індикаторів можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані.

Забезпечення доступу та врахування пропозицій і зауважень громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

Відповідно до Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами) забезпечено здійснення стратегічної екологічної оцінки проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік (далі - Звіту про СЕО).

У рамках проведення процедури:

1) відповідно до статті 8 та статті 10 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами):

а) з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості та органів виконавчої влади:

б) підготовлено заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік (далі - Заява);

в) 18 жовтня 2024 року - розміщено Заяву на офіційному вебсайті Кіровоградської обласної військової адміністрації (розділ "Консультації з громадськістю", рубрика "Електронні консультації", підрубрика "Інформаційне повідомлення" та розділ "Актуально") та внесено до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки (реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі № 18-10-10506-24).

Протягом строку громадського обговорення (10 днів) зауваження і пропозиції до Заяви отримано від департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної військової (державної) адміністрації (*лист департаменту екології та природних ресурсів облвійськадміністрації від 22 жовтня 2024 року № 26-01-22/2134/0.26*) та Державної установи "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України" (*лист від 25 жовтня 2024 року № 5388/4*).

2) відповідно до статті 11 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" складено Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік в якому враховано зауваження і пропозиції, отриманих у процесі громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки.

3) відповідно до пункту 4 статті 12 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості проект Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік, Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік та повідомлення про оприлюднення проекту Програми, Звіту про СЕО:

а) 31 жовтня 2024 року - розміщено на офіційному вебсайті Кіровоградської обласної військової адміністрації (розділ "Консультації з громадськістю", рубрика "Публічні консультації", підрубрика "Інформаційне повідомлення" та розділ "Актуально");

б) 31 жовтня 2024 року - внесено до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки (реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі № 18-10-10506-24).

Початок громадського обговорення проекту Програми та Звіту про СЕО розпочато з 31 жовтня 2024 року та триватиме до 29 листопада 2024 року (30 днів).

4) відповідно до статей 6-8 та статті 13 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" з метою врахування зауважень і пропозицій центральних органів виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища (*Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України*) та у сфері охорони здоров'я (*Міністерству охорони здоров'я України*) та органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища (*департаменту екології та природних ресурсів обласної адміністрації*) та у сфері охорони здоров'я (*департаменту охорони здоров'я обласної адміністрації*) проект Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік, Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік та повідомлення про оприлюднення проекту Програми, Звіту про СЕО внесено до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки.

Протягом строку громадського обговорення (30 днів) зауваження і пропозиції до Програми та Звіту про СЕО отримано від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (*лист Міндовкілля від 28 листопада 2023 року № 21/21-02/5752-24*), департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної військової (державної) адміністрації (*лист департаменту екології та природних ресурсів обласної адміністрації від 13 листопада 2024 року № 26-01-22/2275/0.26*).

Зауваження і пропозиції від Міністерства охорони здоров'я України, Державної установи "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України" та громадськості до Програми та Звіту про СЕО не надходили.

**Начальник відділу
стратегічного прогнозування
департаменту економічного
розвитку та торгівлі
Кіровоградської обласної
військової адміністрації**

Вікторія ПРИЖИГАЛІНСЬКА

**Заступник директора
департаменту управління з
питань державної
регуляторної політики,
розвитку підприємництва та
споживчого ринку
департаменту економічного
розвитку та торгівлі
Кіровоградської
обласної військової
адміністрації**

Тетяна ШЕВЕЛЬОВА

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами). - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (із змінами). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

Стратегія розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки (із змінами). – Режим доступу: <https://oblrada.kr.ua/decission/2565/pro-strategiyu-rozvitku-kirovogradskoi-oblasti-na-2021-2027-roki-17-03-2020>

Демографічна статистика. Населення та міграція. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/10/zb_nasel%20_2021.pdf

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Кіровоградській області у 2023 році. Режим доступу – https://drive.google.com/file/d/1VC8sltpdqbmQDTQ1_NGR2kJ0_q-TACKy/view

Статистичний збірник "Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я у Кіровоградській області за 2021-2023 роки";

Марушевський Г.Б. Стратегічна екологічна оцінка: методичний посіб. / Г.Б. Марушевський. К: Проект РЕОП, 2015. - 95 с.

